

ความสัมพันธ์ทางสังคมและผลที่มีต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน

นางสาวชุตินา เกรียงพันธุ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

A RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL TIES AND LOANING DEFAULT OF THAILAND
VILLAGE FUND

Miss Chutima Kriengphan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics Program in Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความสัมพันธ์ทางสังคมและผลที่มีต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้
กองทุนหมู่บ้าน

โดย

นางสาวชุตินา เกรียงพันธุ์

สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกานดา ลูวิส

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชโยดม สรรพศรี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. โสคติธร มัลลิกะมาส)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกานดา ลูวิส)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. เขมรรักษ์ เถลิงศรี)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปัทมาวดี ชูชุก)

ชุตินา เกรียงพันธุ์ : ความสัมพันธ์ทางสังคมและผลที่มีต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน. (A relationship between social ties and loaning default of Thailand Village Fund) อ. ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร.สุกานดา ลูวิศ , 105 หน้า.

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมและผลที่มีต่อการค้างชำระเงินกู้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยวัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้ คือ เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน โดยพิจารณาว่าปัจจัยทางสังคมมีผลต่อการชำระคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านของสมาชิกหรือไม่ โดยทำการศึกษาพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้จากการออกแบบสอบถามผู้ที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่จำนวน 15 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 250 คน โดยตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ อายุ จำนวนผู้มีงานทำในครอบครัว ตัวแปรอาชีพเกษตรกรรม ตัวแปรความสัมพันธ์ทางสังคม การติดตามของกรรมการกองทุนฯ สัดส่วนเงินกู้กองทุนฯต่อรายได้ จำนวนเงินฝากสัจจะของกองทุนฯ การหมุนหนี้ และสถานภาพสมรส ซึ่งประมาณค่าโดยใช้แบบจำลองโลจิสติก (Logistic regression)

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ ได้แก่ อายุ สัดส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวในรอบปีต่อเงินกู้กองทุนฯ ความถี่ในการติดตามเงินกู้ของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ทางสังคม จำนวนผู้มีงานทำในครอบครัวและอาชีพเกษตรกรรม ในขณะที่ตัวแปรเงินฝากสัจจะ การหมุนหนี้และสถานภาพสมรสไม่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน ซึ่งสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็งนั้น มีส่วนช่วยให้สมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ชำระคืนหนี้ได้ตรงตามกำหนดเวลา

ภาควิชา.....เศรษฐศาสตร์..... ลายมือชื่อนิติ.....
 สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์.....
 ปีการศึกษา.....2554.....

5385157629 : MAJOR ECONOMICS

KEYWORDS : SOCIAL TIES / LOAN DEFAULT / VILLAGE FUNDS

CHUTIMA KRIENGPAN : A RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL TIES AND
 LOANING DEFAULT OF THAILAND VILLAGE FUND. ADVISOR : ASST.PROF.
 SUKANDA LUANGON LEWIS, Ph.D. 105 pp.

This study is to analyze the relationship between social relations and debt default in village and urban community funds. It aims to determine factors which affect debt default in village and urban community funds. The study examines whether social factors influence village and urban community funds payment. The research focuses on Prapradaeng district, Samut Prakarn province .

The data in the study are from questionnaire given to 250 village and urban funds debtors in 15 villages. Variables provided in this study are age, turnover debts and number of working members in the family. In addition, this study applies other variables which are agricultural occupation, social relations, repayment tracking from village and urban community funds committees, an income debt ratio, amount of deposits in funds, and marital status. Logistic regression is used for evaluation.

According to the study, there are a number of factors which significantly influence debt payment. Those are age, agricultural occupation and number of working members in family. Moreover, other variable such as social relations, repayment tracking from village and urban community funds committees and an income debt ratio are also dominant factors in debt payment behavior of village fund borrowers. However, marital status , amount of deposits in funds and turnover debts do not influence debt payment. Lastly, strong social relations encourage funds members to repay debts on time.

Department : Economics..... Student's Signature

Field of Study : Economics..... Advisor's Signature

Academic Year : 2011.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์เป็นอย่างดี ด้วยความเมตตากรุณาอย่างยิ่ง จาก ผศ.ดร.สุกานดา ลูวิส อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่คอยให้คำแนะนำและชี้แนะมาโดยตลอด รศ.ดร.โสตติธร มัลลิกะมาส ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความกรุณาแนะนำและให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.เขมรัฐ เถลิงศรี กรรมการวิทยานิพนธ์และรศ.ดร.ปัทมาวดี ชูชุกี ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำ ปรึกษา ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ให้ถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมืออย่างดียิ่งจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯ ในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ในการให้ข้อมูลและเสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี ผู้ศึกษาจึงขอขอบพระคุณในความกรุณาของทุกท่าน มา ณ โอกาสนี้

ท้ายที่สุดนี้ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณบิดา มารดา ญาติพี่น้องที่เคารพรักเป็นอย่างยิ่งในความห่วงใยและกำลังใจที่มีให้แก่ผู้ศึกษาตลอดมา และที่สำคัญวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลุล่วงไปไม่ได้ถ้าขาดความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาในทุกๆเรื่อง อย่างภูมิฐาน สิริเลอสรวง เมื่อผู้ศึกษาเผชิญกับปัญหา รวมไปถึงข้อคิดเตือนใจต่างๆที่เ้ากำลังใจแก่ผู้ศึกษาตั้งแต่วันที่ผู้ศึกษาได้ก้าวเข้ามาอยู่ในรั้วจามจุรีแห่งนี้ โดยเฉพาะจิตพิพร บุญโสภาค ที่คอยอยู่เคียงข้างผู้ศึกษาตลอดมาไม่ว่าเวลาสุขหรือทุกข์ใจ และกำลังใจ ความสุขสนุกสนาน ความอบอุ่น รวมไปถึงเสียงหัวเราะจากเพื่อนๆ เศรษฐศาสตร์มหบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่มีให้แก่ผู้ศึกษาตลอดมา ซึ่งผู้ศึกษาไม่เคยคิดเลยว่าจะมีความผูกพันกันและกันเช่นนี้ ไม่ว่าจะเป็ น ฟีมัท เติ้ล น้ำ อีฟ หอยกาพย์ แอน แบงค์ แวง ฟีนันท์ นุ๊กกี้ ฟีนิง ฟีกอล์ฟ ฟีบีส ฟีไบท์ ริชชี ฟีตะ ฟีเอก ช้าง ชู ฟีกัม ฟีเจิง ไหม รูนท์ ทุกท่าน เพื่อนเกษตรทุกคน และรวมไปถึงกลุ่ม ADDO ไว้ ณ ที่นี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	8
1.4 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	8
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 ภาพรวมของ Microfinance.....	10
2.2 กรอบแนวคิดและทฤษฎี.....	10
2.2.1 Adverse selection	10
2.2.2 Moral hazard.....	11
2.2.3 Enforcement.....	12
2.2.4 Social ties.....	12
2.2.5 ทฤษฎีตลาดสินเชื่อ.....	13
2.2.6 ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร.....	14
2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
3 วิธีการศึกษา.....	25
3.1 กรอบแนวคิดวิธีการศึกษา.....	25
3.2 แบบจำลองและสถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	25
3.3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา.....	27

3.4	กลุ่มตัวอย่าง.....	31
3.5	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	33
3.6	ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ.....	33
3.7	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	34
3.8	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	34
3.9	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	34
4	ข้อมูลและความเป็นมาของพื้นที่.....	37
4.1	สภาพทั่วไป.....	37
4.2	เขตการปกครองและประชากร.....	38
4.3	ประชากรและโครงสร้างประชากร.....	39
4.4	สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของอำเภอพระประแดง.....	40
5	ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
5.1	ลักษณะทั่วไปของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน.....	46
5.2	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน โดยใช้ แบบจำลองโลจิสติก(Logistic regression).....	55
5.3	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group discussion)และการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview).....	58
6	บทสรุป.....	72
6.1	สรุปผลการศึกษา.....	73
6.2	ข้อเสนอ.....	75
6.2.1	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	75
6.2.2	ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป.....	75
	รายการอ้างอิง.....	76
	ภาคผนวก.....	81
	ภาคผนวก ก.....	82
	ภาคผนวก ข.....	90
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	95

สารบัญดาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนการปล่อยสินเชื่อในบัญชีสามของกองทุนหมู่บ้านของ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.....	6
2	ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาและสมมติฐาน.....	27
3	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุน จำแนกตามแต่ละกองทุนหมู่บ้าน.....	32
4	เขตการปกครองของจังหวัดสมุทรปราการ.....	38
5	จำนวนประชากรของจังหวัดสมุทรปราการ.....	39
6	โครงสร้างประชากร.....	40
7	แสดงข้อมูลสภาพทั่วไป ปัจจัยทางสังคมและปัจจัยทางเศรษฐกิจ ของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน.....	47
8	แสดงปัจจัยด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน.....	53
9	แสดงผลการศึกษารายละเอียดของตัวแปร.....	55
10	แสดงผลการศึกษารายละเอียดของตัวแปร.....	57
11	จำแนกหนี้เสียตามรายกองทุน.....	59

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ภาพรวมปริมาณสินเชื่อในระบบเศรษฐกิจ.....	4
2	การปันส่วนสินเชื่อของตลาดสินเชื่อในระบบ.....	14
3	วัตถุประสงค์การใช้จ่ายเงินกองทุนหมู่บ้าน.....	19
4	ความสามารถในการชำระหนี้.....	20
5	แหล่งเงินที่นำมาใช้ชำระหนี้กองทุนหมู่บ้าน.....	20
6	กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	25

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความยากจนถือได้ว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต สาเหตุสำคัญมาจากประชาชนที่มีฐานะยากจนและมีรายได้น้อยไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนของรัฐ เพราะขาดคุณสมบัติเพียงพอที่จะขอสินเชื่อ คือ การขาดหลักทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้ ทำให้ประชาชนเหล่านี้ต้องหันไปพึ่งเงินกู้นอกระบบ

รัฐบาลได้ให้ความสนใจกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้จากการกำหนดแนวทางและนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2522-2529) ที่มีใจความสำคัญ คือ การแก้ไขปัญหาความยากจน โดยได้เน้นไปยังพื้นที่ชนบท ซึ่งหนึ่งในแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงกับประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มโอกาสแก่คนยากจนในการเข้าถึงบริการพื้นฐานด้านต่างๆ อย่างทั่วถึง รวมถึงขยายโอกาสให้คนยากจนได้เข้าถึงแหล่งสินเชื่อเพื่อเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญในการประกอบอาชีพ เพิ่มรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิต เนื่องจากการให้บริการทางการเงินแก่ผู้มีรายได้น้อยนั้นยังคงประสบกับเงื่อนไขและข้อจำกัดหลายประการ เช่น ปัญหาในการพิจารณาอนุมัติสินเชื่อของสถาบันการเงินที่จะพิจารณาจากหลักทรัพย์ค้ำประกันในการขอกู้ ซึ่งมักกำหนดมูลค่าสินทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้จากผู้กู้รายย่อยในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้กู้รายใหญ่เพื่อลดความเสี่ยงในการปล่อยสินเชื่อ นอกจากนี้การปล่อยกู้แก่ผู้กู้รายย่อยโดยทั่วไปมักให้ผลตอบแทนต่ำและมีความเสี่ยงสูง สถาบันการเงินในระบบ เช่น ธนาคารพาณิชย์ทั่วไปจึงมักจะกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้จากผู้กู้รายย่อยในอัตราสูงที่กว่าผู้กู้รายใหญ่ หรือพิจารณาแล้วมีความน่าเชื่อถือมากกว่า ส่งผลให้ประชาชนที่ยากจนและไม่มีสินทรัพย์ค้ำประกัน หรือมีแต่ไม่เพียงพอในการค้ำประกัน ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งสินเชื่อในระบบธนาคารพาณิชย์ได้

ในอดีตที่ผ่านมาสินเชื่อนอกระบบถือว่าเป็นแหล่งเงินกู้ที่สำคัญของคนจนในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม การศึกษาของปรัชญา ปิ่นมณี (2548) พบว่าเกษตรกรที่ยากจนมีการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ เพื่อนำไปใช้ในด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาคือ ใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคของครัวเรือน ขณะที่ครัวเรือนในเขตกรุงเทพฯ ที่มีฐานะยากจนจะกู้ยืมเพื่อใช้จ่ายอุปโภคบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ในปัจจุบันพบว่า สัดส่วนของ

เงินกู้ในระบบที่เกษตรกรกู้ยืมมีสัดส่วนที่ลดลง ในขณะที่การกู้เงินจากแหล่งสินเชื่อในระบบมีสัดส่วนที่สูงขึ้น อันเนื่องมาจากการขยายบทบาทของธนาคารพาณิชย์ รูปแบบการกู้เงินแบบผ่อนส่งที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น การขยายตัวของรายได้นอกภาคเกษตร การขยายการให้บริการขั้นพื้นฐานของภาครัฐ และการขยายตัวระบบการเงินในระดับจุลภาครูปแบบต่างๆ เป็นต้น ทำให้ความต้องการพึ่งพาแหล่งสินเชื่อในระบบลดลง จากรายงานการประเมินความยากจนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(2550) พบว่า ประมาณร้อยละ 13.10 ของครัวเรือนที่เป็นหนี้ในระบบ และประมาณร้อยละ 75.55 ของครัวเรือนส่วนใหญ่ที่ยากจนจะเป็นหนี้ในระบบ อย่างไรก็ตาม จากรายงานดังกล่าว พบว่า มีครัวเรือนที่เป็นหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบ ประมาณร้อยละ 11.35 แสดงให้เห็นว่า แม้บทบาทของแหล่งเงินกู้ในระบบจะลดลง แต่สินเชื่อในระบบก็ยังคงไม่สามารถทดแทนสินเชื่อระบบได้อย่างสมบูรณ์

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น แนวทางแก้ไขที่เหมาะสม คือ การมีระบบการเงินที่จะมารองรับผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้ ระบบการเงินดังกล่าว ได้แก่ Microfinance ซึ่งเป็นระบบการเงินที่เน้นช่วยเหลือและสนับสนุนให้ผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจจากระดับฐานราก รวมทั้งสร้างความเจริญเติบโตที่ยั่งยืนแก่สังคมชนบทให้สามารถอยู่รอดได้ด้วยตัวเอง และนำไปสู่ขบวนการเคลื่อนไหวเศรษฐกิจของประเทศให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในการศึกษาของ TDRI (2547) กล่าวว่า Microfinance เป็นกิจกรรมทางการเงินที่ให้บริการแก่ผู้มีรายได้น้อย ซึ่งบางครั้งไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินของสถาบันการเงินอย่างธนาคารพาณิชย์ได้ โดย Microfinance เป็นระบบการเงินที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสามารถให้บริการทางการเงินได้โดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ แต่ในขณะที่สถาบันการเงินโดยทั่วไปจัดตั้งขึ้นเพื่อแสวงหากำไรสูงสุด และให้สินเชื่อเฉพาะลูกค้าที่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันเท่านั้นซึ่งก่อให้เกิดปัญหาหลายประการในระบบเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา ดังเช่นประเทศไทย

ลักษณะสำคัญที่จะทำให้ Microfinance ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การรวมกลุ่มโดยมีการออมร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้กู้กับผู้ให้กู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน มีการติดตาม ให้คำแนะนำ ตลอดจนใช้ระบบกลุ่มเพื่อควบคุมดูแลและค้ำประกันร่วมกันระหว่างสมาชิก เพื่อให้เกิดวินัยทางการเงินและความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสมาชิกในกลุ่ม โดย Microfinance มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจจากระดับฐานราก การดำเนินกิจกรรม Microfinance ขณะนี้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าจะเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งของประชาชนใน

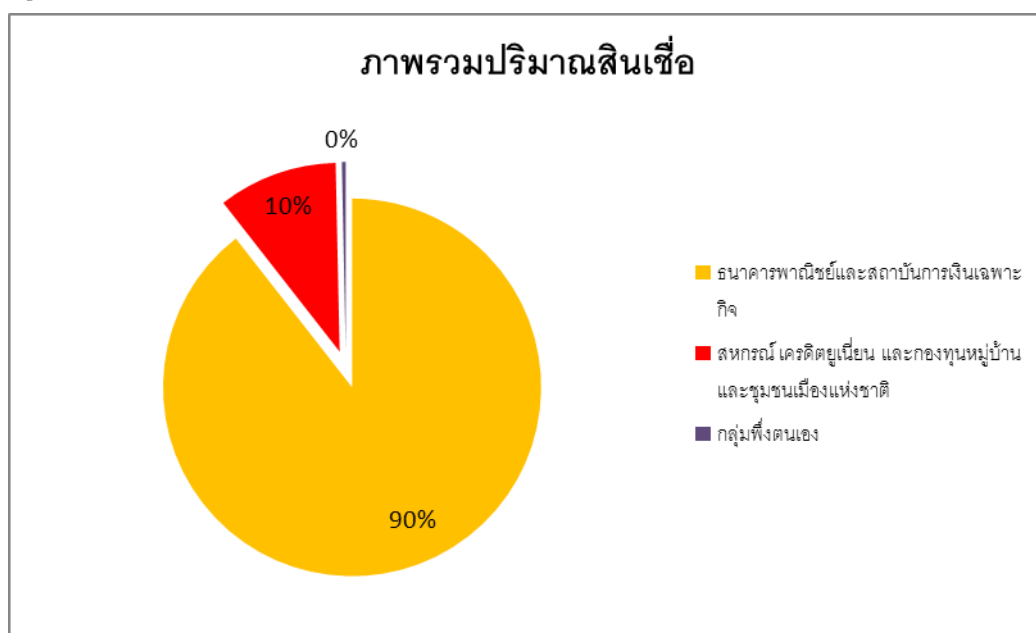
การแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบการให้บริการทางการเงินดังกล่าวนี้มีขนาดเล็กและขนาดใหญ่แตกต่างกันไปโดยมีการให้บริการผู้กู้และผู้ออมเน้นด้านราย ตลอดจนระยะเวลาว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา รูปแบบของการให้บริการเหล่านี้มีการให้บริการแก่ผู้กู้ ทั้งในแอฟริกา เอเชีย ละตินอเมริกา แคนาดา และอเมริกา (Economist 1997) James Wolfensohn ประธาน World Bank ได้ชี้ชัดว่า การช่วยเหลือดังกล่าวใน 100 ล้านครัวเรือนจะส่งผลให้มีคนยากจนประมาณ 500 ถึง 600 ล้านคนที่ได้รับประโยชน์ ซึ่งเป็นเหตุผลให้องค์กรต่างๆ หันมาให้การสนับสนุน Microfinance มากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาของ Morduch (1999) พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการที่เรียกกันว่า สัญญาแบบการกู้ยืมเป็นกลุ่ม หรือ “group-lending” contracts ช่วยให้การบริหารหนี้สินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการมีผู้กู้ร่วมที่เป็นเพื่อนบ้าน เป็นการช่วยลดปัญหา informational asymmetries ระหว่างผู้กู้และผู้ให้กู้ สมาชิกในกลุ่มคนอื่นจะกระตุ้นการตรวจสอบผู้กู้และขจัดผู้กู้ที่มีความเสี่ยงมากออกจากการเข้าร่วม ยิ่งกว่านั้นยังมีการสนับสนุนให้มีการชำระเงินคืนด้วยการกู้เงินที่ไม่ต้องใช้หลักประกัน ดังเช่น Grameen Bank Model ที่เน้นการให้บริการแก่ประชาชนที่ยากจน โดยมุ่งไปที่การรวมตัวเป็นกลุ่ม ซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะค้ำประกันสินเชื่อของสมาชิกแต่ละคนเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่สมาชิกจะหลีกเลี่ยงการจ่ายคืนเงินกู้

Microfinance ในประเทศไทยมีรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการรวมทั้งสภาพสังคมและสภาพเศรษฐกิจ จากการศึกษาของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (2547) พบว่า Microfinance ในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทแรก Microfinance ในระบบ ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันการเงิน มีกฎหมายรองรับ มีการตรวจสอบ และมีเกณฑ์การกำกับทางการเงินที่เข้มงวด เช่น การมีกองทุนเงินสำรอง การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ เป็นต้น สถาบันการเงินเหล่านี้ประกอบด้วย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.) ธนาคารออมสิน ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม(ธพว.) และธนาคารกรุงไทย จำกัด(มหาชน) เป็นต้น ประเภทที่สอง Microfinance กึ่งในระบบ หน่วยงานของภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นผู้สนับสนุน มีการตรวจสอบและการกำกับอยู่บ้างแต่ไม่เข้มงวดเท่ากลุ่มที่อยู่ในระบบ หน่วยงานที่รับผิดชอบเหล่านี้ได้แก่ สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น และประเภทที่สาม Microfinance ที่อยู่นอกระบบ ซึ่งประชาชนรวมกลุ่มกันเพื่อให้บริการระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง ไม่มีกฎหมายรองรับ มีการรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มขึ้น มีการรับฝากเงิน การให้สินเชื่อ และนำผลประโยชน์ที่ได้จากการบริหารจัดการมาแบ่งปันกันภายในกลุ่ม โดยการกำกับและติดตามนี้จะใช้มาตรการทางสังคม เช่น การลดความสัมพันธ์ลงกับคนที่ไม่

ชำระหนี้ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการบังคับ ซึ่งค่อนข้างได้ผล Microfinance ที่ประสบความสำเร็จในขณะนี้ มีหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มออมทรัพย์คลองเปี๊ยะ ของ นายอัมพร ค้วงปาน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิต ของครูชบ ยอดแก้ว กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ของพระสุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด ธนาคารหมู่บ้าน ของ ดร. จำนง สมประสงค์ ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้านอำเภอคอกคำใต้ ของนางมุกดา อินตะสาร เป็นต้น

รูปที่ 1 ภาพรวมปริมาณสินเชื่อในระบบเศรษฐกิจ

ที่มา :จากการประมาณการของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และ พรรณทิพย์ เพชรมาก, 2544) ถือได้ว่าเป็น Microfinance ขนาดใหญ่ที่สุดรูปแบบหนึ่งในประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นในช่วงต้นปีพ.ศ. 2544 จากนโยบายของพรรคไทยรักไทย ในการจัดตั้งให้มีกองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท หลังจากพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งและได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลได้ยกเรื่องดังกล่าวมาเป็นนโยบายสำคัญเร่งด่วน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อการลงทุนพัฒนาอาชีพและสร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย นำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนอันนำไปสู่การพึ่งพาตนเองต่อไป

รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก จำนวน 30 คน และจัดตั้งสำนักงานกองทุนหมู่บ้านในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เมื่อ

เดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 เพื่อกำหนดนโยบายการจัดตั้งและแนวทางการบริหารกองทุนและการจัดหาเงินกองทุน ซึ่งใช้เงินกู้จากธนาคารออมสิน โดยรัฐบาลจะตั้งงบประมาณชดเชยดอกเบี้ย และมีเป้าหมายการดำเนินการในหมู่บ้าน 70,865 หมู่บ้าน และชุมชนเมืองประมาณ 4,000 ชุมชน ซึ่งใช้งบประมาณ 75,000 ล้านบาท คณะกรรมการฯ ได้ร่างระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 โดยในระเบียบดังกล่าวได้ระบุปรัชญาหรือหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้าน วัตถุประสงค์กองทุน คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนในระดับส่วนกลาง ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ แนวทางการจัดสรร/เบิกจ่ายเงิน ซึ่งผ่านทางธนาคารออมสินเป็นหลัก แนวทางการบริหารกองทุนระดับหมู่บ้าน/กองทุน ได้แก่ คุณสมบัติ วิธีการคัดเลือก อำนาจหน้าที่และวาระคณะกรรมการ แหล่งที่มาของเงินกองทุน สมาชิก การประชุม การกู้ยืมเงินกองทุน การทำบัญชี และการตรวจสอบ ฯลฯ

นโยบายกองทุนหมู่บ้านถือได้ว่าเป็นการจัดสรรงบประมาณที่ไปสู่หมู่บ้านโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านหน่วยงานใด และมีเป้าหมายการกระจายไปที่ทุกหมู่บ้าน/ชุมชนที่พร้อมจะดำเนินการ ซึ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่ไม่เคยมีการดำเนินการมาก่อน ข้อดีของโครงการนี้จะสามารถเป็นเครื่องมือกระตุ้นเศรษฐกิจจากฐานราก คือ ในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ทำให้ชาวบ้านมีแหล่งเงินกู้เพื่อนำไปพัฒนาอาชีพ การปรับระบบจัดสรรงบประมาณจากที่ผ่านหน่วยงานเป็นระบบที่ชาวบ้านเป็นผู้บริหารจัดการกันเอง หากสามารถทำได้ดีก็จะกลายเป็นเงินทุนหมุนเวียน และเป็นฐานทรัพยากรที่จะเอื้อต่อการพัฒนาระบบฐานรากในระยะต่อไป โดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะมีบัญชีที่เกี่ยวข้องอยู่ด้วยกัน 3 บัญชี ได้แก่

1. บัญชีที่ 1 หรือ “บัญชีกองทุนหมู่บ้าน” คือ บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ภายใต้ชื่อกองทุนหมู่บ้านซึ่งกองทุนหมู่บ้านเปิดไว้เพื่อรองรับเงิน 1 ล้านบาทที่จัดสรรจากรัฐบาล ในปีแรก ซึ่งถือว่าเป็น seed money ของแต่ละหมู่บ้านหรืออาจเรียกว่าเงินขวัญถุง เงินที่แต่ละหมู่บ้านได้รับ 1 ล้านบาทนั้น ไม่ได้ส่งตรงไปยังหมู่บ้าน แต่เป็นการส่งผ่านสาขาธนาคารออมสินหรือสาขา ธ.ก.ส. ใกล้หมู่บ้าน และเมื่อสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านได้รับอนุมัติสินเชื่อจากกรรมการกองทุนธนาคารก็จะโอนเงินจากบัญชีที่ 1 ไปเข้าบัญชีของผู้กู้ตามวงเงินที่ได้รับอนุมัติ

2. บัญชีที่ 2 หรือ “บัญชีเงินสะสม” เป็นบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ภายใต้ชื่อกองทุนหมู่บ้านซึ่งกองทุนเปิดไว้รองรับเงินฝากประเภทอื่นนอกเหนือจากเงินที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาล” (ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2545 ข้อ 3) ได้แก่ เงินดอกผล ดอกเบี้ยเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้าน เงินออมของสมาชิก กำไรจากการลงทุนของกองทุนเป็นต้น

3. บัญชีที่ 3 เป็นการปล่อยกู้เพิ่มเติมหรือต่อยอดจากบัญชีที่ 1 โดยสถาบันการเงินรัฐ 3 แห่ง ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธ.ก.ส. และธนาคารกรุงไทย จะใช้เงินทุนของตนเองปล่อยกู้เพิ่มจากเงิน 1 ล้านบาทแรกที่กองทุนหมู่บ้านได้รับจัดสรรจากรัฐบาล โดยสถาบันการเงินทั้งสามจะคัดเลือกกองทุนหมู่บ้านที่มีการบริหารจัดการได้ดีเยี่ยมแล้วปล่อยเงินกู้เพิ่มขึ้น ซึ่งกองทุนหมู่บ้านใดที่ได้รับจัดมาตรฐานอยู่ในระดับที่ 1-AAA ถือว่าเป็นกองทุนที่บริหารจัดการได้ดีเยี่ยม รัฐบาลจะเพิ่มเงินให้อีก 100,000 บาท เป็น 1,100,000 และจะได้รับเงินกู้จากสถาบันการเงินทั้ง 3 ข้างต้น

ถึงแม้ว่ารัฐบาลได้มอบหมายให้ธนาคารออมสินรับผิดชอบโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แต่เนื่องจากว่าธนาคารออมสินมีสาขาไม่ทั่วถึงทุกหมู่บ้าน ธนาคารออมสินจึงว่าจ้าง ธ.ก.ส. ให้ดูแลหมู่บ้านในเขตห่างไกลและที่ไม่มีสาขาของธนาคารออมสิน ในปี 2544 ธ.ก.ส. รับผิดชอบ 15,831 หมู่บ้านใน 257 อำเภอ 69 จังหวัด เพื่อทำหน้าที่กระจายเงินที่รัฐบาลอุดหนุนไปยังกองทุนหมู่บ้านฯ (รายงานกิจการ งบดุล งบกำไรขาดทุน ธ.ก.ส. รอบบัญชี 1 เมษายน 2544-31 มีนาคม 2545, หน้า 20) และ ณ ตุลาคม 2549 มีกองทุนหมู่บ้าน 38,368 กองทุนที่ใช้บริการบัญชี 1, 2, และ 3 กับ ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ประมาณ 50% เป็นหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนและตอนล่าง (ฝ่ายสินเชื่อสถาบัน ธ.ก.ส.) ณ วันที่ 25 ตุลาคม 2549 ธ.ก.ส. ได้ปล่อยกู้บัญชี 3 ให้แก่ 7,471 หมู่บ้าน สมาชิกที่ได้รับเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน และที่ ธ.ก.ส. รับผิดชอบประมาณ 60% เป็นลูกค้ายืมเงิน ธ.ก.ส. อยู่แล้ว ซึ่งสามารถกู้เงินจาก ธ.ก.ส. ได้สูงสุด 300,000 บาท

ตารางที่ 1 จำนวนการปล่อยสินเชื่อในบัญชีสามของกองทุนหมู่บ้านของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

หน่วย : ล้านบาท

ปี	เงินกู้	ต้นเงินคงเป็นหนี้	หนี้ค้างชำระ	หนี้ดำเนินงานคดี	การขยายตัวของ port สินเชื่อ (%)	NPL(%)
2551	15,520	16,664	460	2	-	2.76
2552	17,516	17,359	548	0.8	4.17	3.16
2553	19,466	19,182	964	1.42	10.5	5.26

ที่มา : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

สิ่งที่อาจเป็นปัญหาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้แก่ การเร่งให้เงินกองทุนจากภายนอกกระจายไปสู่หมู่บ้าน/ชุมชนอย่างรวดเร็ว อาจทำให้เกิดภาวะฟองสบู่ ขาดการระมัดระวังในการใช้เงิน ซึ่งการใช้เงินอาจแตกต่างกับระบบองค์กรการเงินชุมชนที่เป็นอยู่ ซึ่งเกิดจากการริเริ่มหรือการออมภายในชุมชน การกำหนดแนวทางปฏิบัติจากระเบียบกลางจุดเดียวกันอาจทำให้

เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ซึ่งแต่ละหมู่บ้านหรือแต่ละชุมชนมีความหลากหลาย และอาจไม่สามารถเชื่อมโยงกับระบบที่มีอยู่เดิมของชุมชนได้

จากปัญหาที่กล่าวข้างต้น จึงมีงานวิจัยหลายงานที่ศึกษาบทบาทของความสัมพันธ์ทางสังคม (social ties) ระหว่างกลุ่มสมาชิก ดังเช่น จากการศึกษาของ Besley & Coate (1995) และ Floro & Yotopoulos (1991) ที่เห็นว่าความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการควบคุมภายในกลุ่ม โดยความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มอาจจะช่วยควบคุมและทำให้สมาชิกชำระคืนเงินกู้ เนื่องจากการไม่จ่ายชำระคืนเงินกู้จะมีผลกระทบต่อสถานะของบุคคลเหล่านั้นใน การที่จะอยู่ในสังคม ยิ่งกว่านั้นการผิดนัดชำระหนี้ จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มสมาชิก ทั้งในด้านความ มั่งคั่งในปัจจุบันและโอกาสในการกู้ยืมในอนาคต ซึ่งปัจจัยทางสังคมดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับ การค้างชำระหนี้เงินกู้

ในวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยจะศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน ซึ่งจะศึกษาโดยใช้การออกแบบสอบถามสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและใช้แบบจำลองโล จิต (Logistic regression) สำหรับหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น (explanatory variables) กับ ตัวแปรตาม (dependent variables) โดยใช้แนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มาเป็นกรอบในการ วิเคราะห์ โดยจะดำเนินการวิเคราะห์ดังกล่าวในรูปแบบของกรณีศึกษาพื้นที่ของอำเภอพระ ประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากพื้นที่ของอำเภอพระประแดงนั้นประกอบด้วยคน หลากหลายกลุ่มและมีความหลากหลายทางอาชีพ อำเภอพระประแดงมีทั้งภาคอุตสาหกรรมโดย เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดและของประเทศ ภาคการค้าและ บริการ และภาคเกษตรกรรมซึ่งทั้งหมดรวมอยู่ในพื้นที่เดียวกัน นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของชุมชน เก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เนื่องจากได้มีการอพยพของชาวมอญเข้ามาตั้งบ้านเรือนอาศัยใน สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีเชื้อสายมอญและมีขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมเดียวกัน ปัจจุบันประชากรเชื้อสายมอญส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในพื้นที่นอกเขต เทศบาล โดยอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและอยู่ร่วมกันเป็นเครือญาติ ขณะที่ บริเวณพื้นที่ในเขตเทศบาลส่วนใหญ่นั้นจะมีประชากรจากหลากหลายพื้นที่เข้ามาอยู่อาศัย โดยจะ เป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและการค้าเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมภายในกลุ่ม ดังกล่าวไม่ค่อยใกล้ชิดกันนัก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษากองทุนหมู่บ้านฯ จากพื้นที่ดังกล่าวใน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมและผลที่มีต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน
- 2.ศึกษาว่าปัจจัยทางสังคมมีผลต่อการชำระคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านของสมาชิกหรือไม่ โดยใช้กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

- 1.ขอบเขตด้านพื้นที่ :จัดเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการออกแบบสอบถาม การจัดสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน พื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
- 2.ขอบเขตด้านเวลา :รวบรวมข้อมูลตั้งแต่ เดือน พฤศจิกายน 2554 ถึง เดือน มกราคม 2555 โดยประมาณ
- 3.ขอบเขตด้านเนื้อหา :รวบรวมเอกสาร งานวิจัย วารสาร วิทยานิพนธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ในหลายๆ ช่องทางที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.4 แหล่งที่มาของข้อมูล

- 1.ข้อมูลปฐมภูมิ :จากการออกแบบสอบถาม การสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group discussion)และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) ของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
- 2.ข้อมูลทุติยภูมิ :ข้อมูลด้านความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเก็บรวบรวมข้อมูลจากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ข้อมูลกองทุนหมู่บ้านในอำเภอพระประแดง จากสำนักพัฒนาชุมชน จังหวัดสมุทรปราการ

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กองทุน	หมายความว่า	กองทุนหมู่บ้าน
หมู่บ้าน	หมายความว่า	หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องที่
ชุมชนเมือง	หมายความว่า	ชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขตปกครองท้องที่พิเศษและชุมชนอื่น ทั้งนี้ การจะกำหนดว่าชุมชนใดเป็นชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด
คณะกรรมการกองทุน	หมายความว่า	คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

กรรมการกองทุน หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
 ครั้วเรือน หมายความว่า ครอบครัวตามทะเบียนบ้าน อันประกอบด้วยบิดา
 มารดา สามี ภรรยา บุตร ญาติพี่น้อง เป็นต้น อยู่รวมกัน
 เงินฝากสัจจะ หมายความว่า เงินที่สมาชิกตกลงที่จะฝากหรือออมไว้กับกองทุน
 ตามแต่จะตกลงกัน โดยให้ถือว่าเงินออมเป็นเงินสะสม และจะถอนหรือปีดบัญชีได้ก็ต่อเมื่อพื้น
 สภาพจากการเป็นสมาชิกตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด
 สมาชิก หมายความว่า สมาชิกของกองทุนหมู่บ้าน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงอิทธิพลของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้เงินเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน
2. เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดของประชาชนในพื้นที่ที่กู้เงินว่าความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนนั้น จะสามารถอธิบายการชำระคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านได้หรือไม่ อย่างไร
3. เพื่อให้ผู้วางแผนนโยบายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประกอบการพิจารณาในการกำหนดแนวทางที่เกี่ยวข้องกับนโยบายในการสร้างความมั่นคงแก่กองทุนหมู่บ้านต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ภาพรวมของ Microfinance

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ระบบการเงินฐานรากได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการในการกู้เงินของผู้มีรายได้น้อย โดยสถาบันการเงินในระดับจุลภาค (Microfinance) ได้มีการประกอบกิจการในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งสถาบันการเงินในระดับจุลภาคแบบที่เป็นทางการ ซึ่งอาจเกิดจากการริเริ่มจากภาครัฐ หรือประชาชนในชุมชน และมีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล รวมไปถึงการจัดตั้งสถาบันการเงินในระดับจุลภาคแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งอาจเป็นการจัดตั้งโดยการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ลักษณะการดำเนินงานจึงขึ้นอยู่กับข้อตกลงของแต่ละชุมชนที่จัดตั้งสถาบันการเงินในระดับจุลภาคนั้นๆ และปัจจุบันยังไม่มีมีการจดทะเบียนตามกฎหมายที่มีอยู่หรือยังไม่มีกฎหมายรองรับ

วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการจัดตั้งสถาบันการเงินในระดับจุลภาค คือ การขยายโอกาสในการให้สินเชื่อกระจายไปสู่ครัวเรือนที่มีฐานะยากจน รวมไปถึงวิสาหกิจขนาดย่อมที่มีความต้องการเงินทุนเพื่อไปใช้สำหรับการลงทุนประกอบกิจการ ทั้งนี้สถาบันการเงินในระดับจุลภาคควรมีโครงสร้างที่เหมาะสมที่จะสามารถเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาความยากจนของคนในประเทศนั้นๆ นอกเหนือไปจากวัตถุประสงค์เพื่อลดความยากจนและเพิ่มสวัสดิการแก่คนในประเทศแล้ว สถาบันการเงินในระดับจุลภาคยังจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงแนวทางการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน (Financial Risk Management) และปัจจัยด้านความยั่งยืน (Sustainable) ของสถาบันอีกด้วย (สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, 2552)

2.2 กรอบแนวคิดและทฤษฎี

2.2.1 Adverse selection

Ghatak and Guinnane (1999) พบว่า Adverse selection เกิดขึ้นเมื่อผู้ให้กู้ไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้กู้ได้ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความน่าจะเป็นของความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ ผู้ให้กู้เผชิญกับปัญหาความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งผู้ให้กู้นั้นพยายามที่จะเข้าถึงปัญหาดังกล่าว โดยทำการแยกผู้ที่มีความเสี่ยงน้อยและผู้ที่มีความเสี่ยงมากออกจากกัน ผู้ที่มีความเสี่ยงมากดูเหมือนว่าจะล้มเหลวบ่อยและขาดหลักประกันในการกู้ยืม ถ้าธนาคารเสนอสัญญาที่แตกต่างกัน 2 รูปแบบ รูปแบบแรก คือ อัตราดอกเบี้ยสูงและหลักประกันต่ำ และอีกรูปแบบหนึ่งที่ตรงข้ามกัน ผู้ที่มีความเสี่ยงมากจะเลือกรูปแบบแรก และผู้ที่มีความเสี่ยงน้อยจะเลือกรูปแบบหลัง แต่

คนยากจนนั้นขาดสินทรัพย์ในการค้ำประกัน ซึ่งหมายความว่าผู้ให้กู้นั้นไม่สามารถที่จะใช้หลักการดังกล่าวแยกกลุ่มผู้กู้ได้ การให้กู้แบบกลุ่มนั้นเกี่ยวข้องกับ Adverse selection โดยใช้ระบบข้อมูลข่าวสารของกันและกัน ในการที่จะประสบความสำเร็จในการแยกกลุ่มผู้กู้ที่มีความเสี่ยงมากและผู้ที่มีความเสี่ยงน้อยออกจากกัน

งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้กรอบของ Adverse selection ในการศึกษา เช่น งานศึกษาวิจัยของ Ghatak and Guinnane (1999) พบว่า กรณีที่ผู้กู้ทราบถึงลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม แต่สถาบันการเงินไม่ทราบ ขณะที่ผู้กู้ส่วนใหญ่ชอบผู้ที่จะเป็นสมาชิกที่มีความเสี่ยงน้อย โดยผู้กู้ที่ไม่ชอบความเสี่ยงจะให้ความสำคัญกับสมาชิกที่ไม่มีความเสี่ยงมากกว่าผู้ที่มีความเสี่ยงสูง เนื่องจากผู้ที่มีความเสี่ยงน้อยนั้นจะมีอัตราการจ่ายชำระคืนเงินกู้มากกว่า สรุปก็คือ ผู้กู้จะคัดเลือกสมาชิกในกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายตัวเอง ธนาคารจึงสามารถคัดกรองผู้กู้จากลักษณะของการกู้ยืมแบบกลุ่มได้ เนื่องจากผู้ที่มีความเสี่ยงสูงก็จะรวมกลุ่มกับสมาชิกที่มีความเสี่ยงสูง

ในการแก้ปัญหาเรื่อง Adverse selection นั้น Ghatak (1999) เสนอว่าการคัดเลือกสมาชิกดังกล่าว จะช่วยให้ธนาคารสามารถคัดกรองผู้กู้ได้ เนื่องจากผู้ที่มีความเสี่ยงมากจะมีความพอใจน้อยลงเมื่อมีจำนวนสมาชิกของการกู้ยืมแบบกลุ่มเพิ่มขึ้น ถ้าธนาคารเสนอสัญญา 2 รูปแบบ รูปแบบแรกกำหนดให้มีจำนวนสมาชิกของการกู้ยืมแบบกลุ่มมากขึ้นและได้รับอัตราดอกเบี้ยต่ำ และอีกรูปแบบกำหนดให้มีจำนวนสมาชิกของการกู้ยืมแบบกลุ่มน้อยและได้รับอัตราดอกเบี้ยสูง ผู้กู้ที่ไม่ชอบความเสี่ยงจะเลือกรูปแบบแรก ขณะที่ผู้ที่มีความเสี่ยงมากจะเลือกรูปแบบหลัง ดังนั้นอัตราการชำระคืนเงินกู้และประสิทธิภาพของการกู้เงินจะเพิ่มขึ้นเมื่อมีการรวมกลุ่มกันกู้ยืมมากกว่าการกู้รายบุคคล เพราะกลุ่มแรกนั้นจะมีการใช้ประโยชน์ในด้านข้อมูลข่าวสารของสมาชิกแต่ละในการควบคุมสมาชิกมากกว่ากลุ่มหลัง

2.2.2 Moral hazard

Moral hazard เกิดขึ้นเมื่อผู้กู้ได้รับเงินกู้แล้ว โดยผลตอบแทนของการลงทุนจะขึ้นอยู่กับ การกระทำของผู้เอง ในกรณีที่ข้อมูลไม่สมบูรณ์ ทำให้ผู้ให้กู้ไม่สามารถระบุได้ว่าผู้กู้จะเอาเงินไปลงทุนหรือไม่เพราะว่าไม่สามารถสังเกตการกระทำของผู้กู้นั้นได้ ดังนั้นทฤษฎีการควบคุมโดยกลุ่มเพื่อน จะกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มจะมีแรงจูงใจในการปรับปรุงการกระทำของสมาชิกที่ผิดนัดชำระหนี้เนื่องจากมีภาระหนี้สินร่วมกันและเป็นการลดปัญหา Moral hazard นอกจากนี้ Hoff and Stiglitz (1990) ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่สร้างความเข้าใจในตลาดสินเชื่อ โดยได้เน้นที่ปัญหาความไม่สมบูรณ์ของข่าวสารข้อมูล และความไม่สมบูรณ์ของการบังคับใช้หนี้ พบว่า ผู้ให้กู้จะทำการแลกเปลี่ยนระหว่างเงินกู้กับสัญญาที่ให้ความมั่นใจว่าตนเองจะได้รับเงินคืนในอนาคต ซึ่งธุรกรรม

ประเภทนี้มีความเสี่ยงที่เกิดจากหนี้สูญ โดยสามารถสรุปได้ คือ ปัญหาในการคัดเลือกผู้กู้ เป็นปัญหาที่ผู้ให้กู้ไม่สามารถแยกคุณภาพของผู้กู้ได้ การปล่อยกู้จึงมีต้นทุนสำหรับสถาบันการเงินที่เป็นทางการที่จะคัดเลือกผู้กู้ ซึ่งต่างจากนายทุนเงินกู้ในหมู่บ้าน ซึ่งสามารถคัดเลือกผู้กู้จากการที่คุ้นเคยกันมานานและแน่ใจว่าไม่เบี่ยงหนี การดำเนินนโยบายของรัฐบาลมีปัญหาในการสร้างแรงจูงใจในการชำระหนี้ เพราะบุคคลที่เข้าร่วมโครงการมักคิดว่าเงินที่พวกเขาได้รับ เป็นเงินของรัฐบาล จึงมีความรู้สึกที่ไม่จำเป็นต้องใช้คืนก็ได้

ในการศึกษาของ Banerjee et al. (1994) ที่ศึกษาว่า การกู้ยืมแบบกลุ่มนั้นจะสามารถเอาชนะปัญหา moral hazard ได้หรือไม่นั้น พบว่าการควบคุมภายในกลุ่มและข้อมูลระหว่างสมาชิกนั้น จะเป็นตัวแปรที่มีบทบาทในการควบคุมและลงโทษ ในกรณีที่สมาชิกในกลุ่มเกิดการผิดนัดชำระหนี้เงินกู้

2.2.3 Enforcement

การศึกษาของ Besley and Coate (1995) ที่ศึกษาว่าสัญญาการกู้ยืมแบบกลุ่มนั้นจะมีผลต่อความเต็มใจในการจ่ายชำระคืนเงินกู้ได้อย่างไร พบว่า การกู้ยืมแบบกลุ่มส่งผลกระทบต่อตรงข้ามกัน คือ สมาชิกที่ได้ผลตอบแทนสูงกว่าจากการลงทุนสามารถปล่อยกู้แก่สมาชิกที่ประสบความสำเร็จ ความล้มเหลวจากการลงทุนได้ ผลอีกด้านคือ ผู้กู้ที่ได้ผลตอบแทนปานกลางอาจมีการจะผิดชำระหนี้ เนื่องจากมีภาระที่ต้องจ่ายเงินกู้คืนแก่สมาชิกที่ให้กู้ อย่างไรก็ตาม ถ้า social ties ท่ามกลางสมาชิกมีความเข้มแข็งมากพอ ผลกระทบสุทธิจะเป็นบวก เนื่องจากการผิดนัดชำระหนี้จะถูกลงโทษทั้งจากธนาคารและจากชุมชน การที่มีทุนทางสังคมเพียงพอ จะทำให้กลุ่มที่กู้ยืมมีการบังคับให้มีการชำระคืนเงินมากกว่าการกู้ยืมแบบรายเดี่ยว ตรงข้ามกับ Diagne (1998) แย้งว่าการกดดันจากกลุ่มเพื่อนจะเกิดขึ้นเฉพาะในกรณีที่ผู้ผิดนัดชำระหนี้ไม่สามารถทนต่อการลงโทษทางสังคมได้เท่านั้น

2.2.4 Social ties

การกู้ยืมแบบกลุ่มนั้นมีที่มาจากความสัมพันธ์ทางสังคมท่ามกลางกลุ่มสมาชิกที่มีศักยภาพ ถ้าความสัมพันธ์ดังกล่าวอ่อนแอ หรือไม่สามารถลงโทษคนอื่นได้ เครื่องมือนี้ก็ทำงานไม่ได้ผล

งานศึกษาของ Mondal and Tune (1993) พบว่านัยสำคัญของสังคมและความแตกต่างทางประเพณีไม่ได้ทำให้การกู้ยืมแบบกลุ่มของ Arkansas มีประสิทธิภาพเท่ากรณีบังกลาเทศ โดยพื้นที่ชนบทของ Arkansas มีความหนาแน่นของประชากรน้อย ซึ่งหมายถึงกลุ่มสมาชิกดูเหมือนว่าจะรู้จักกันน้อย เช่นเดียวกับ Connin (1996) พบว่าในโปรแกรมการให้กู้ยืมนั้นความสัมพันธ์ทาง

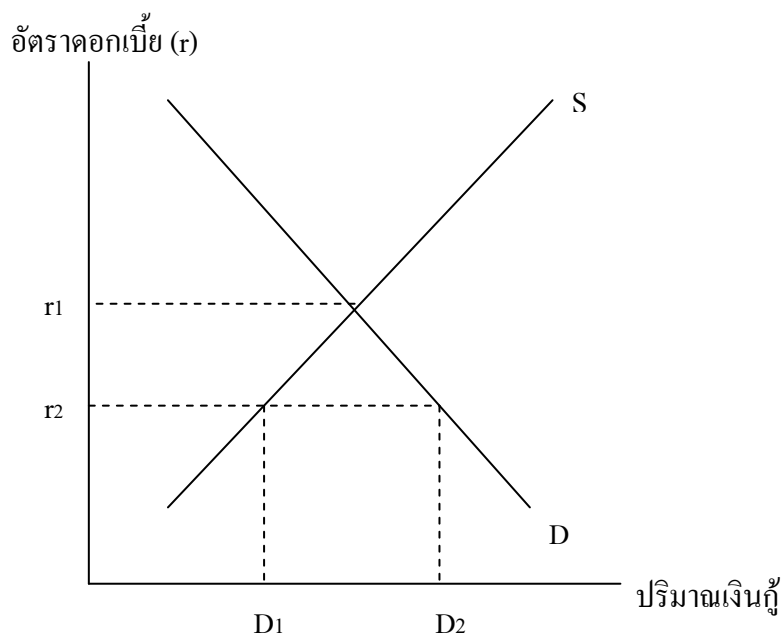
สังคมจะมีบทบาทน้อยต่อผู้กู้ ตรงกันข้ามกับ Wydick (1999) พบว่ากลุ่มสมาชิกนักรูทิกที่สนิทกัน จะมีอัตราการชำระคืนเงินกู้สูงเนื่องจากการควบคุมและกดดันระหว่างกลุ่มสมาชิกให้มีการชำระคืนเงินคืน และสำหรับ Hulme (1990) พบว่ามีการปรับเปลี่ยนรูปแบบบางอย่างเพื่อให้เกิดประโยชน์ โดยการนำสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมาโยงกับการชำระคืนเงินกู้ เช่น โปรแกรม Amanah Ikhtiar Malaysia (AIM) ของมาเลเซียที่นำความเชื่อของศาสนาอิสลามมาเป็นกฎในการบังคับให้ชำระคืนเงินกู้ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Montgomery et al. (1996) พบว่าสมาชิกในกลุ่มจะแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวต่อคนที่ผิดชำระหนี้ โดยจะกระทำต่อทรัพย์สิน สัตว์เลี้ยงและสิ่งของในครัวเรือน เช่นมีการทำลายบ้านของคนที่ไม่ยอมชำระหนี้ เป็นต้น

2.2.5 ทฤษฎีตลาดสินเชื่อ

งานศึกษาของเยวเรส ทับพันธุ (2534) ที่กล่าวว่า จากการที่กลไกราคาในตลาดสินเชื่อทำหน้าที่แตกต่างไปจากกลไกราคาในตลาดสินค้าทั่วไป นำไปสู่ภาวะดุลยภาพในตลาดสินเชื่อซึ่งยังคงมีความต้องการสินเชื่อมากกว่าความต้องการปล่อยสินเชื่อ ณ ระดับอัตราดอกเบี้ยหนึ่งๆ กล่าวคือ การที่ปริมาณความต้องการกู้มีมากกว่าปริมาณความต้องการให้กู้จะไม่มีผลทำให้ราคาของสินเชื่อ (ดอกเบี้ย) สูงขึ้น ทั้งนี้เพราะการเสนอจ่ายดอกเบี้ยที่สูงขึ้น มิได้เป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ให้สินเชื่อยินดีให้สินเชื่อในปริมาณที่สูงขึ้น ในทางตรงกันข้าม ฝ่ายผู้ให้กู้กลับมองว่า ผู้ขอกู้ที่เสนอให้ผลตอบแทนสูงนั้น คงจะนำเงินกู้ไปใช้ในกิจกรรมที่คาดว่าจะได้ผลตอบแทนที่สูงและมักจะมีความเสี่ยงสูง โอกาสที่ผู้กู้จะไม่สามารถชำระหนี้ได้อันเนื่องจากการลงทุนล้มเหลวก็จะสูงตามไปด้วย ผู้กู้ที่จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงการชำระหนี้ต่างๆ มิได้เจตนาจะคดโกง นอกจากนั้นผู้กู้บางรายที่ต้องจ่ายดอกเบี้ยสูงจะมีแรงจูงใจให้มีเจตนาที่จะหลบหลีกการชำระหนี้ ถ้าประโยชน์ของการหลบหลีกข้างต้นสูงกว่าต้นทุนของการหลบหลีก

จะเห็นได้ว่า อัตราดอกเบี้ยที่สูงแทนที่จะเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ให้กู้ปล่อยกู้มากขึ้น กลับมีผลในทางตรงข้าม คือ จะเป็นสัญญาณอันตรายที่จะบอกแก่ผู้ให้กู้ว่าผู้ที่มาขอกู้ นั้น มีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการชำระหนี้สูง ผู้ให้กู้แต่ละคนจึงมีระดับอัตราดอกเบี้ยที่ตนพอใจในแง่ของรายได้และความเสี่ยงที่ตนจะได้รับ ณ อัตราดอกเบี้ยข้างต้นจะมีอุปสงค์ของความต้องการกู้สูงกว่าอุปทาน ผู้ให้กู้จะใช้โอกาสนี้ในการคัดเลือกผู้ที่ตนคิดว่าจะมีความเสี่ยงต่ำในการที่จะให้กู้ หรือพิจารณาให้กู้ในวงเงินที่ต่ำกว่าผู้ขอกู้ต้องการ ทั้งนี้เพื่อกระจายความเสี่ยง

รูปที่ 2 การปันส่วนสินเชื่อของตลาดสินเชื่อในระบบ

จากรูปที่ 2 โดย D และ S คือ เส้นอุปสงค์และเส้นอุปทานเงินกู้ในตลาดสินเชื่อ ซึ่งจะมีอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพอยู่ที่ r_1 โดยเป็นจุดที่ปริมาณเงินกู้เท่ากับปริมาณความต้องการเงินกู้ ผู้ให้กู้จะไม่กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้สูงจนถึงจุดดุลยภาพ แต่จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ต่ำกว่าโดยอยู่ในระดับ r_2 ทำให้ความต้องการเงินกู้มากกว่าปริมาณเงินกู้ เพื่อให้ผู้ให้กู้สามารถคัดกรองผู้กู้ให้มีแต่ลูกค้าชั้นดี คือ เป็นผู้ที่มีความเสี่ยงต่ำและมีโอกาสในการชำระคืนเงินกู้สูง ดังนั้น ปริมาณเงินกู้ที่ผู้กู้ได้รับจะไม่ใช่ปริมาณที่ผู้กู้ต้องการกู้ในตอนแรก ณ ระดับอัตราดอกเบี้ยที่กำหนด

2.2.6 ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร

งานศึกษาของ Hoff and Stiglitz (1990) ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่สร้างความเข้าใจในตลาดสินเชื่อ โดยได้เน้นที่ปัญหาความไม่สมบูรณ์ของข่าวสารข้อมูล และความไม่สมบูรณ์ของการบังคับใช้หนี้ พบว่า ผู้ให้กู้จะทำการแลกเปลี่ยนเงินในวันนี้กับสัญญาที่ให้ความมั่นใจว่าตนเองจะได้รับเงินคืนในอนาคต ซึ่งธุรกรรมประเภทนี้มีความเสี่ยงที่เกิดจากหนี้สูญ โดยสามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็น คือ

1. ปัญหาในการคัดเลือกผู้กู้ เป็นปัญหาที่ผู้ให้กู้ไม่สามารถแยกคุณภาพของผู้กู้ได้ การปล่อยกู้จึงมีต้นทุนสำหรับสถาบันการเงินที่เป็นทางการที่จะคัดเลือกผู้กู้ ซึ่งต่างจากนายทุนเงินกู้ในหมู่บ้าน ซึ่งสามารถคัดเลือกผู้กู้จากการที่คุ้นเคยกันมานานและแน่ใจว่าไม่เบี้ยวหนี้ โดยจะใช้เวลา

ในการเก็บข้อมูลผู้กู้ในหมู่บ้าน เช่นนายทุนบางคนเป็นผู้รับซื้อผลผลิตของหมู่บ้านหรือเป็นเจ้าของกิจการในหมู่บ้าน เป็นต้น

2.ปัญหาในการสร้างแรงจูงใจในการชำระหนี้ โดยการดำเนินนโยบายของรัฐบาลมีปัญหามากในการสร้างแรงจูงใจในการชำระหนี้ เพราะบุคคลที่เข้าร่วมโครงการมักคิดว่าเงินที่พวกเขาได้รับ เป็นเงินของรัฐบาลไม่จำเป็นต้องใช้คืนก็ได้

3.ปัญหาในการบังคับชำระหนี้ โดยทั่วไปการบังคับชำระหนี้แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ ประเภทแรก ผู้ให้กู้พยายามบังคับชำระหนี้ หลังจากที่ได้เกิดการเบี่ยงหนี้ขึ้น โดยผู้ให้กู้จะพิจารณาผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการบังคับจ่ายคืนหนี้ต้องมีค่ามากกว่าต้นทุนที่ใช้ในการบังคับชำระหนี้ ประเภทที่สอง ปัญหาในการบังคับชำระหนี้ขึ้น เกิดจากปัญหาในการให้สิทธิในการถือครองทรัพย์สินกับคนยากจน โดยในหลายๆประเทศสิทธิในการถือครองหลักทรัพย์ของกลุ่มคนที่ยากจนมีค่อนข้างน้อย ก่อให้เกิดข้อจำกัดในการใช้สินทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ของกลุ่มคนที่ยากจน

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในช่วง10-20ปีที่ผ่านมา Microfinanceนับว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้กลุ่มคนจนได้เข้าถึงแหล่งสินเชื่อมากขึ้น ทั้งจากภาครัฐบาลและไม่ใช่รัฐบาล(NGOs) รวมถึงผู้ที่อุทิศตนมาเป็นคณะกรรมการ โดยโปรแกรมเหล่านี้ได้มีการแนะนำให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายในประเทศกำลังพัฒนารวมถึงในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยหลายๆโปรแกรมใช้การกู้ยืมแบบกลุ่มในการให้สินเชื่อแก่คนจน โดยการกู้ยืมแบบกลุ่มนั้นจะมีการแจกจ่ายเงินให้แก่สมาชิกในกลุ่มอีกที โดยกลุ่มผู้กู้ต้องมีความรับผิดชอบในการชำระคืนเงินกู้ สมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องรับภาระหนี้สินร่วมกัน ซึ่งการไม่จ่ายชำระคืนเงินกู้นั้นจะทำให้กลุ่มดังกล่าวไม่ได้รับการกู้เงินอีกในอนาคต

มีงานวิจัยจำนวนมากที่ได้เน้นศึกษาเครื่องมือที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของการชำระหนี้เงินกู้ หนึ่งในนั้นคือ ความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การศึกษาของ Karlan (2005) ที่เสนอว่าการให้กู้ยืมแก่คนยากจนมีต้นทุนการดำเนินงานที่สูง เนื่องจากต้องมีการตรวจสอบ ควบคุม รวมถึงต้นทุนในการบังคับใช้สัญญาที่สูง การกู้ยืมแบบกลุ่มเป็นหนทางที่จะเอาชนะสิ่งเหล่านี้ได้โดยผ่านการควบคุมผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมเขาได้ใช้ข้อมูลของ Finca ในประเทศเปรู ศึกษาถึงความสำเร็จของการควบคุมภายในกลุ่มสมาชิกและการบังคับการใช้หนี้จากการกู้ยืม โดยใช้แบบจำลองทอบิต (Tobit model) ดังนี้

$$Default_i = X\beta + Z\gamma + \varepsilon_i$$

Default^{*}_i = (0 if default_i ≤ 0; default_i if default_i > 0)

โดย Default_i เป็น Latent variable สำหรับการผิคนัดชำระของ i

X คือ ความแตกต่างทางภูมิศาสตร์หรือความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรม

Z คือ เมตริกซ์ของตัวแปรควบคุม ซึ่งคือ ตัวแปรหุ่นของ neighborhood ,ปี ,ช่วงระยะเวลาของกลุ่มและการศึกษา

พบว่า กลุ่มสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็ง ทั้งที่อาศัยอยู่ใกล้กันและมีประเพณีคล้ายคลึงกัน จะมีอัตราการใช้สินเชื่อเงินกู้สูงและอัตราการออมสูง ยิ่งไปกว่านั้น ยังพบว่าเกิดการลดลงของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มหลังจากที่มีการผิคนัดชำระหนี้ ซึ่งถือว่าการกู้ยืมแบบกลุ่มประสบความสำเร็จในการควบคุมภายในกลุ่มสมาชิก

การศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับ Adriana de la Huerta (2010) ที่วิเคราะห์ว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมและนโยบายต่างๆ เช่น การกำหนดให้มีการออมและการฝึกอบรม จะสามารถอธิบายความสำเร็จของโปรแกรมในด้านอัตราการชำระคืนเงินกู้ทั้งในชนบทและในเมืองได้อย่างไร โดยใช้ข้อมูลล่าสุดของการกู้ยืมของภาคครัวเรือนจากสถาบันการเงินและข้อมูลในระดับชุมชนจากการเก็บข้อมูลในประเทศไทย ศึกษาโดยใช้แบบจำลอง โพรบิต(Probit model) ดังนี้

$$P(R_{ijt} = 1) = \beta_1' SocialTies + \beta_2' Policy + \gamma' X + \theta_t + \theta_R + \varepsilon_{ijt}$$

R _{ijt}	คือ	ผลลัพธ์ของการใช้เงินคืนของครัวเรือน i ของกองทุน j ณ เวลา t
Social Ties	คือ	กลุ่มของตัวแปรที่วัดความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ทางสังคม
X	คือ	กลุ่มของตัวแปรหุ่นที่วัดลักษณะเงินกู้ ครัวเรือน สถาบันและชุมชน
Policy	คือ	กลุ่มของการบ่งชี้ตัวแปรหุ่นว่ากองทุนหมู่บ้านนั้นใช้ดำเนินตามนโยบายหรือไม่
θ_t, θ_R	คือ	ผลกระทบคงที่ของเวลาและภาค

ผลการศึกษาพบว่า การกู้ยืมแบบกลุ่มจะประสบความสำเร็จในพื้นที่ที่ความสัมพันธ์ทางสังคมมีความเข้มแข็งพอที่จะอนุญาตให้แต่ละคนทำตามกฎเกณฑ์ร่วมกันได้ และการปฏิบัติในด้านของการลงโทษทางสังคมเป็นสิ่งที่มีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ยังพบว่าคนในชนบทที่รู้และเข้าใจในประเพณีและลักษณะของบุคคลและสถาบัน ในภูมิภาคที่มีความหลากหลายในแต่ละชุมชน จะเป็นตัวกำหนดระดับของความสำเร็จหรือล้มเหลวของโปรแกรม Microfinance ผลจาก

การประเมินพบว่า ระดับของการกู้ยืมแบบกลุ่มไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราการชำระคืนเงินกู้ และการกำหนดให้มีการออมและจัดฝึกรวมกัน จะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการชำระคืนเงินกู้ ทั้งของคนในชนบทและในเมือง

มีงานวิจัยที่ศึกษาบทบาทของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มสมาชิก ต่อการลดลงของ moral hazard โดยมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการควบคุมภายในกลุ่ม ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มอาจจะเป็นข้อมูลที่ดีกว่าในการควบคุมและง่ายต่อการกดดันในส่วนของการชำระคืนเงินกู้ ในส่วนของ Besley & Coate (1995) และ Floro & Yotopoulos (1991) พบว่าการไม่จ่ายชำระคืนเงินกู้จะส่งผลกระทบต่อสถานะของบุคคลเหล่านั้นในการที่จะอยู่ในสังคม ดังนั้นการไม่จ่ายชำระคืนเงินกู้ จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มสมาชิก ทั้งในด้านความมั่งคั่งในปัจจุบันและการกู้ยืมในอนาคต การมีการควบคุมที่เข้มงวดและแรงกดดันทางสังคม ที่เป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิก จะเป็นตัวควบคุมให้แต่ละคนไม่กระทำพฤติกรรม moral hazard ดังกล่าว ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็งจะช่วยส่งเสริมกระบวนการในการควบคุมและแรงกดดันภายในกลุ่มเพื่อนสมาชิก และลดพฤติกรรม moral hazard สอดคล้องกับการศึกษาของ Hermes and Lensink (2004) ที่ศึกษาผลกระทบของการควบคุมและความสัมพันธ์ทางสังคมกับพฤติกรรม moral hazard กับกลุ่มที่กู้ยืม โดยใช้แบบจำลองโลจิสต์ (Logit model) ดังนี้

$$ABUSES = \alpha + \sum_{i=1}^4 \beta_{1i} peer + \sum_{i=1}^3 \beta_{2i} social + \sum_{i=1}^6 \beta_{3i} perchac + \sum_{i=1}^6 \beta_{4i} oth + \varepsilon_i$$

โดย ABUSES คือ ตัวแปรหุ่น มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าผู้นำกลุ่มไม่เคยผิดนัดชำระหนี้ เท่ากับ 0 ในทางตรงข้าม

Peer คือ ตัวแปรหุ่นของการควบคุมโดยกลุ่มเพื่อนได้แก่ การที่สมาชิกในกลุ่มทราบถึงวัตถุประสงค์ของการใช้เงินของสมาชิกคนอื่น การทราบถึงยอดขายของสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม ระยะห่างเฉลี่ยระหว่างกลุ่มสมาชิก และการไปพบปะกันของกลุ่มสมาชิก

Social ties คือ ตัวแปรหุ่นของความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ การที่สมาชิกเกิดในพื้นที่ที่ทำการสำรวจ การที่สมาชิกรู้จักกันมาก่อนรวมกลุ่ม และการที่เคยเป็นสมาชิกของกลุ่มอื่นมาก่อน

Personal characteristics คือ ตัวแปรหุ่นของลักษณะของสมาชิกกลุ่ม ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา การเป็นคนมุสลิม สถานภาพสมรส และรายได้

Other variables คือ ตัวแปรหุ่นอื่นๆ ได้แก่ การมีตัวแทนของโครงการไปพบปะสมาชิก การมีกฎเกณฑ์ในการควบคุมกลุ่มสมาชิก การให้มูลค่ากับการเป็นแหล่งเงินกู้สำคัญในอนาคต การเป็นเพศเดียวกันของสมาชิกในกลุ่ม การยอมรับนับถือในตัวผู้นำกลุ่มของกลุ่ม

สมาชิก และการเป็นสมาชิกของโครงการ SZSCS (The Southern Zone Saving and Credit Scheme)

พบว่า การควบคุมและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้นำกลุ่มและสมาชิกในกลุ่ม ช่วยลดการเกิดปัญหา moral hazard ในกลุ่มลงได้

ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวขัดแย้งกับการศึกษาของ Wydick (1999) โดยใช้แบบจำลองโลจิสต์ ดังนี้

$$\log\left(\frac{p_i}{1-p_i}\right) = \alpha + \sum_{i=1}^{T=4} \beta_{1i} x_{1i} + \sum_{i=1}^{P=5} \beta_{2i} x_{2i} + \sum_{i=1}^{M=3} \beta_{3i} x_{3i} + \sum_{i=1}^{C=3} \phi_i z_i$$

ซึ่งพบว่า การควบคุมโดยกลุ่มเพื่อนมีผลกระทบอย่างมีนัยต่อการกู้ยืมเป็นกลุ่ม โดยผ่านการกระตุ้นจากภายในกลุ่ม ขณะที่แรงกดดันภายในกลุ่มมีผลเล็กน้อยต่อการลดลงของ moral hazard ในด้านของความสัมพันธ์ทางสังคมท่ามกลางกลุ่มสมาชิกรุ่นนั้น ไม่มีนัยสำคัญเลย โดยเชื่อว่า เครือข่ายทางสังคมอาจจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ เพราะคนรู้จักกันดีมาก และมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ใกล้ชิดกัน พวกเขาจะมีความกระตือรือร้นน้อยในการที่จะกดดันคนอื่นให้ชำระคืนเงินกู้ เช่น สมาชิกในครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อนจะไม่ค่อยสนใจต่อการสร้างแรงกดดันบุคคลใกล้ชิด เพราะอาจทำให้กระทบกระเทือนถึงความสัมพันธ์ที่มีในครอบครัวหรือในกลุ่มเพื่อน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ พวกเขามองว่ามีมูลค่ามากกว่าการบังคับให้ชำระคืนเงินกู้

2.3.1 Microfinance ในประเทศไทย

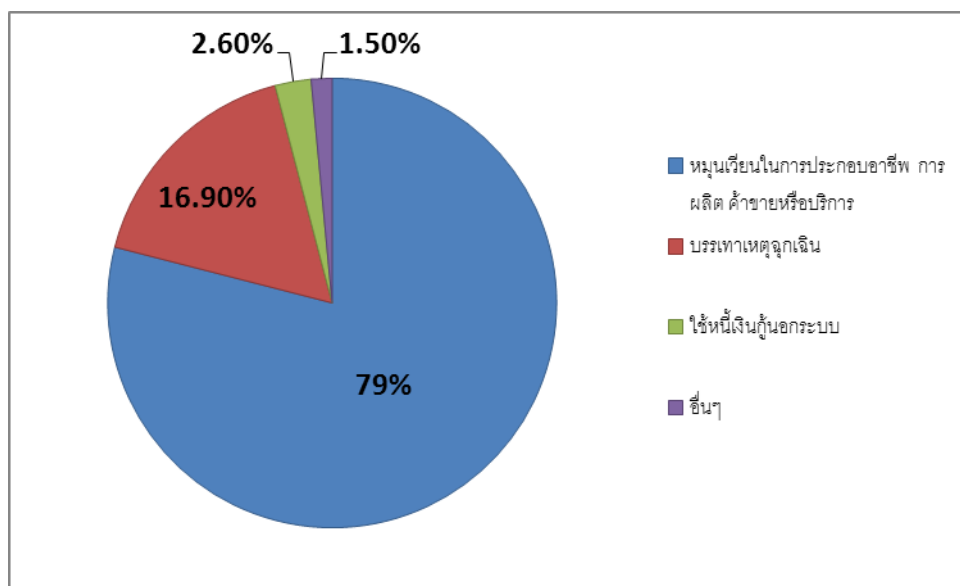
ความยากจนยังเป็นปัญหาใหญ่ที่สำคัญสำหรับประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชีย สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของความยากจน คือ การขาดโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อที่จะนำมาใช้พัฒนาชีวิต เนื่องจากคนยากจนเหล่านี้ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ในการได้รับสินเชื่อจากธนาคารพาณิชย์ ดังนั้น แนวคิดเรื่องระบบการเงินในระดับจุลภาค (Microfinance) จึงได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้คนยากจนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้

รูปแบบการให้บริการทางการเงินในระดับจุลภาค (Microfinance) ในประเทศไทยมีหลายรูปแบบ การศึกษาของไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และพรณทิพย์ เพชรมาก (2544) พบว่า ในระยะแรก มักจะดำเนินการในรูปแบบของโครงการเงินกู้ หรือโครงการสินเชื่อเกษตรจากรัฐซึ่งได้พัฒนาเป็นสินเชื่อชนบทและเป็นสินเชื่อในรูปแบบของระบบการเงินในระดับจุลภาคในระยะเวลาดต่อมา เช่น การจัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในปี 2509 การจัดตั้งกองทุนพัฒนาชนบทในปี 2527 โครงการพัฒนาคนจนในเมืองในปี 2535 การจัดตั้งโครงการแก้ไขปัญหาด้านการเงินและสินเชื่อสำหรับคนจนในเมืองในปี 2543 และการจัดตั้งโครงการกองทุนหมู่บ้าน

และชุมชนเมือง และโครงการธนาคารประชาชนในปี 2544 เป็นต้น ในปัจจุบันการดำเนินงานส่วนใหญ่ของภาครัฐจะอาศัยสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐเป็นตัวกลางในการให้บริการทางการเงินในระดับจุลภาคแก่ประชาชน สำหรับสถาบันการเงินในระดับจุลภาคที่เป็นขององค์กรภาคประชาชนหรือเป็นองค์กรการเงินในระดับจุลภาคที่กลุ่มประชาชนหรือชุมชนเป็นผู้จัดตั้งเองในปัจจุบันนี้ก็ได้มีการพัฒนาและขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวางมาก นอกจากนี้ยังได้รับการส่งเสริมและการสนับสนุนจากภาครัฐอีกด้วย

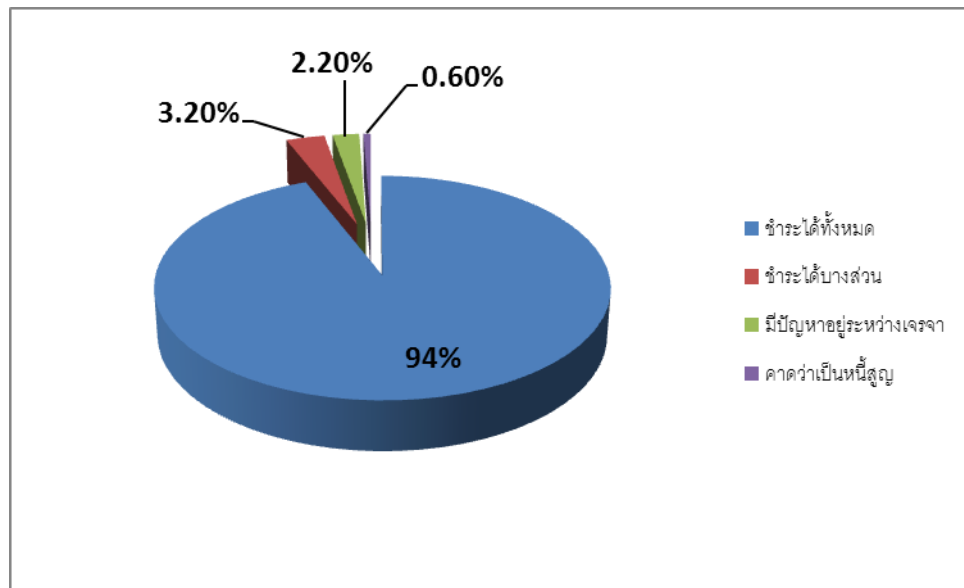
หนึ่งใน Microfinance ที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทยได้แก่ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กองทุนหมู่บ้านฯ) โดยเป็นกองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในระดับหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีจุดประสงค์หลักคือ การเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านของการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ปัญหา รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐานโดยการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น

รูปที่ 3 วัตถุประสงค์การใช้เงินกองทุนหมู่บ้าน

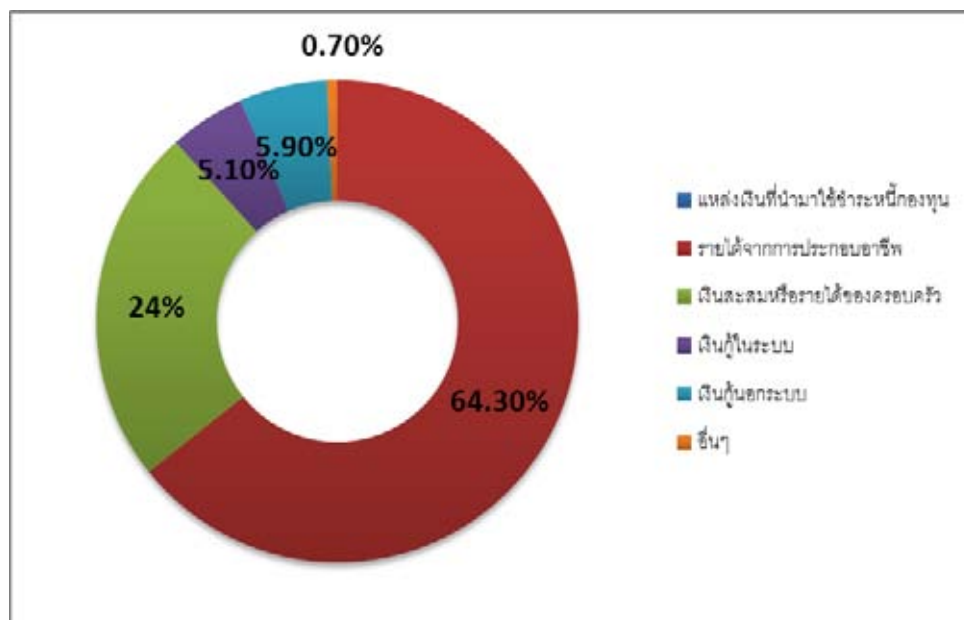
ที่มา :จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

รูปที่ 4 ความสามารถในการชำระคืนหนี้

ที่มา :จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

รูปที่ 5 แหล่งเงินที่นำมาใช้ชำระหนี้กองทุนหมู่บ้าน

ที่มา :จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ได้ศึกษาผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในหลายมิติ ในด้านของผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้านนั้น Joseph P. Kaboski and Robert M.

Townsend (2010) ใช้ข้อมูล panel จำนวน 960 ครั้วเรือน จาก 64 หมู่บ้าน ในการสำรวจของ Townsend Thai Survey ระหว่างปี 2001-2002 โดยศึกษาการตัดสินใจของครั้วเรือนต่อการเผชิญหน้ากับข้อจำกัดในการกู้ยืมและความไม่แน่นอนในรายได้ พบว่า การบริโภคเพิ่มขึ้นมากกว่า การเพิ่มขึ้นของสินเชื่อ หลังจากที่มีการขยายข้อจำกัดของสินเชื่อ ในด้านการวิเคราะห์ต้นทุนและประโยชน์ พบว่า ต้นทุนของโปรแกรมทั้งหมดนั้นมากกว่าผลประโยชน์โดยรวม ในส่วนผลกระทบในระยะสั้นของกองทุนหมู่บ้าน ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลก่อนที่จะมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านคือ ปี 1997-2001 และข้อมูลหลังจากมีกองทุนหมู่บ้านแล้ว คือ ปี 2002-2003 ใช้ข้อมูล panel จำนวน 64 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 15 ครั้วเรือน ใน 4 จังหวัด ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ลพบุรี นุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ผลการศึกษา พบว่ากองทุนหมู่บ้านฯ ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของสินเชื่อ การบริโภค การลงทุนในภาคเกษตรกรรม การเจริญเติบโตของรายได้(จากหน่วยธุรกิจและแรงงาน) แต่ทำให้การเจริญเติบโตของสินทรัพย์ลดลง

ในส่วนของการศึกษาด้านพฤติกรรมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน สักดิ์ชาย ถนอมสมบัติ (2550) ศึกษาพฤติกรรมการใช้เงินกู้และอุปสรรคในการชำระเงินคืนกองทุนหมู่บ้านของสมาชิกหมู่บ้านคำไผ่ หมู่ที่ 2 ต.หนองกง อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ และศึกษาแนวทางพัฒนากองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน บ้านคำไผ่ หมู่ที่ 2 ต.หนองกง อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ จำนวน 73 คน โดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ด้านการเกษตร พฤติกรรมการใช้เงินกู้ยืมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนมากนำเงินไปซื้อวัสดุและอุปกรณ์การเกษตรมากที่สุด ด้านปศุสัตว์ พบว่า นำไปใช้จ่ายเพื่อลงทุนขยายกิจการมากที่สุด ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการชำระเงินคืน ด้านการเกษตร มีภาระหนี้สินจำนวนมากส่งจ่ายไม่ทัน ด้านปศุสัตว์นั้นพบว่า สัตว์ที่เลี้ยงขายได้ราคาต่ำกว่าทุกปี สอดคล้องกับการศึกษาของ Townsend ที่พบว่าหนี้สินระยะสั้นและระยะยาวของครั้วเรือนในแต่ละหมู่บ้านเพิ่มขึ้น โดยจะส่งผลให้เกิดการกู้ยืมนอกระบบเพื่อนำมาใช้หนี้กองทุนหมู่บ้านฯเพิ่มขึ้นด้วย

ในด้านผลสำเร็จของโครงการกองทุนหมู่บ้าน มีผู้วิจัยหลายคนได้ศึกษาในประเด็นดังกล่าวโดยใช้เครื่องมือในการวัดผลสำเร็จต่างกันไป จากการศึกษาของสุทธภา อมรวิวัฒน์ และเกียรติพงศ์ อริยปรัชญา (2549) ได้ศึกษาปัจจัยด้านทุนทางสังคม (social capital) ต่อความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้าน โดยเน้นศึกษาว่าความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้าน นั้นขึ้นอยู่กับทุนทางสังคมหรือไม่ นักวิจัยได้สร้างตัวบ่งชี้ความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้าน ในระดับครั้วเรือน โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครั้วเรือนโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ใช้แบบจำลอง Logistic and ordered logistic regression เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้านกับตัวแปรทุนสังคมและตัวแปรควบคุมต่างๆ โดยใช้ Robust standard

error และ Survey sampling weights ตัวแปรตามประกอบด้วย 1)การชำระคืนหนี้ล่าช้าจากการสอบถามครัวเรือน โดยตรง 2)ระยะเวลาของสินเชื่อซึ่งวัดเป็นจำนวนไตรมาสที่เกินจากระยะเวลา 1 ปี 3)Refinancing หรือการกู้เงินจากแหล่งอื่นเพื่อนำมาชำระหนี้กองทุน จากการสอบถามครัวเรือน โดยตรง 4)การเข้าถึงกองทุน ซึ่งคำนวณเป็นจำนวนครั้งที่ขอสินเชื่อสำเร็จ โดยมีค่าเท่ากับ 0 หากเคยถูกปฏิเสธการให้สินเชื่อ ดังนี้

$$y_i = f(h_i, v_j, t_k) + e_i$$

สำหรับครัวเรือน i , หมู่บ้าน j , และตำบล k

โดยตัวแปรซ้ายมือจะอยู่ในระดับครัวเรือน กรณีการชำระคืนล่าช้าจากการสอบถาม โดยตรง และการกู้จากแหล่งอื่นเพื่อการชำระหนี้ ใช้การวิเคราะห์แบบ Logistic regression ส่วนกรณีระยะเวลาของสินเชื่อและการเข้าถึงกองทุน ใช้การวิเคราะห์แบบ Ordered logit regression

พบว่า ตัวบ่งชี้ทุนทางสังคม (social capital) เช่น ความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา รายจ่ายที่เป็นสิ่งของแก่บุคคลภายนอกครัวเรือน การให้เงินบริจาค การทำบุญ และรายจ่ายในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ รวมถึงความเชื่อมโยงทางประชากรศาสตร์ทั้งในระดับครัวเรือนและระดับหมู่บ้านมีนัยสำคัญต่อความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้านฯ โดยควบคุมปัจจัยอื่นๆ เช่น ภัยแล้ง อัตราดอกเบี้ย วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม และปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมอื่นๆ นอกจากนี้ยังพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคม (social capital) ในระดับครัวเรือนกับระดับหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี ผลการศึกษาสรุปได้ว่าทุนทางสังคม (social capital) มีบทบาทในการส่งเสริมความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้านฯ แต่ในบางกรณีอาจเอื้อให้บางกลุ่มมีการชำระหนี้กองทุนล่าช้า อันเนื่องมาจากแต่ละหมู่บ้านมีความสามารถในการบริหารกองทุนเพื่อความยั่งยืนไม่เท่าเทียมกัน การปล่อยให้หมู่บ้านบริหารกองทุนด้วยตนเอง โดยปราศจากความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกอาจประสบปัญหาความยั่งยืนของกองทุน เช่นเดียวกับ Sinad (2003) ศึกษาผลกระทบของทุนทางสังคมที่มีต่อกลุ่มออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา พบว่าปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อเงินทุนเฉลี่ยต่อสมาชิกกลุ่มและร้อยละของกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน ได้แก่ อายุของกลุ่มออมทรัพย์ จำนวนของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ จำนวนของสมาชิกกลุ่มภายนอกหมู่บ้าน จำนวนกลุ่มออมทรัพย์ในอดีต และระดับความไว้วางใจ โดยอายุของกลุ่มออมทรัพย์ แสดงถึงระยะเวลาที่สะสมเงินทุน จำนวนของสมาชิกกลุ่มภายนอกหมู่บ้านแสดงถึงระดับความไว้วางใจ และแสดงถึงระดับการเข้าร่วมที่สูง จำนวนของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์แสดงถึงประสบการณ์ที่มากของการร่วมทำกิจกรรมและเป็นการช่วยส่งเสริมการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารท่ามกลางคนในหมู่บ้าน และจำนวนกลุ่มออมทรัพย์ในอดีตแสดงถึงผลทางลบของความร่วมมือที่ล้มเหลว

สอดคล้องกับการศึกษาของศิริพร ศิริปัญญาวัฒน์ และ ศาคร ศรีสวัสดิ์ (2550) ที่ศึกษาปัจจัยที่เป็นแรงขับให้กองทุนหมู่บ้าน ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และผลของนโยบายกองทุนหมู่บ้านโดยทำการสำรวจกองทุนหมู่บ้าน ตัวอย่างในเขตพื้นที่ภาคเหนือรวม 13 กองทุน แบ่งเป็นภาคเหนือตอนบน 2 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 2 กองทุน และจังหวัดเชียงรายจำนวน 5 กองทุน และภาคเหนือตอนล่างอีก 2 จังหวัด คือ จังหวัดพิษณุโลกจำนวน 3 กองทุน และจังหวัดนครสวรรค์จำนวน 3 กองทุน ซึ่งครอบคลุมทั้งกองทุนที่มีผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จและกองทุนที่ไม่ประสบความสำเร็จ พบว่า การดำเนินนโยบายกองทุนหมู่บ้านในภาคเหนือถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง และเป็นนโยบายที่ดีที่ช่วยให้ประชาชนมีโอกาสขยายการลงทุน เสริมสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ รวมทั้งยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น และยังช่วยลดปัญหาหนี้ในระบบอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในหลายพื้นที่พบว่า ยังมีปัญหาในการดำเนินงานอยู่ ไม่ว่าจะเป็นขาดการสื่อสารประชุมชี้แจง ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิก สมาชิกเข้าใจว่าเป็นเงินของรัฐบาล คณะกรรมการบางรายไม่มีความรู้ความสามารถ มีปัญหาการฟ้องร้องเมื่อไม่ชำระหนี้คืน เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Lukas และ Ormsiri (2009) ที่พบว่า กองทุนหมู่บ้านเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย คือ คริวเรือนที่มีรายได้น้อยมากกว่าสถาบันการเงินในระบบ โดยกองทุนหมู่บ้านให้สินเชื่อแก่ผู้กู้ที่เป็นลูกค้าสถาบันการเงินนอกระบบ โดยเป็นการลดข้อจำกัดด้านสินเชื่อและให้บริการได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาในประเด็นแตกต่างจากงานวิจัยข้างต้น โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาประเด็นของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อทำนายพฤติกรรมในการชำระคืนเงินกู้ จากการศึกษา งานวิจัยที่ได้นำเสนอไปข้างต้น ผู้วิจัยเชื่อว่าความสัมพันธ์ทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบุคคลต่อการชำระคืนเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม ได้มีผู้ทำการศึกษาโครงการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่เขตเมืองและต่างจังหวัดของประเทศไทยเช่น งานของ Adriana de la Huerta (2010) ในการวิเคราะห์ผลกระทบของความสัมพันธ์ทางสังคมและนโยบายต่างๆ เช่น การกำหนดให้มีการออมและการฝึกอบรม จะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านในด้านอัตราการชำระคืนเงินกู้ทั้งในชนบทและในเมืองอย่างไร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาต่อยอดโดยเป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางสังคมต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน ซึ่งจะศึกษาโดยสร้างแบบจำลองโลจิสติก (Logistic regression) ที่ใช้ข้อมูลจากการออกแบบสอบถามสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านฯ รวมถึงการจัดสนทนาแบบ

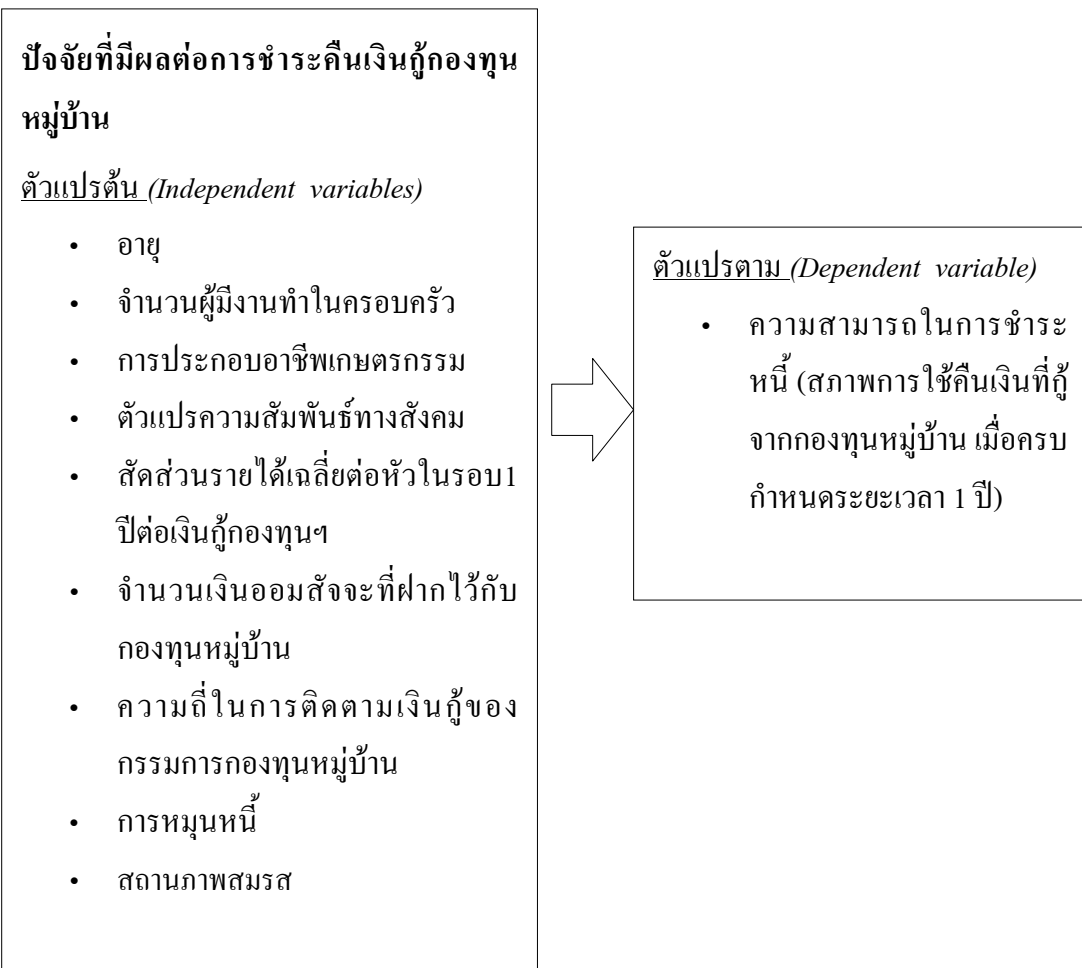
กลุ่ม (Focus group discussionและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview)ในพื้นที่ของอำเภอ
พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

บทที่ 3 วิธีการศึกษา

3.1 กรอบแนวคิดวิธีการศึกษา

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงผลจากการศึกษาวิจัยโดยพิจารณาถึงปัจจัย ความสัมพันธ์ทางสังคมและปัจจัยต่างๆที่คาดว่าจะมีผลต่อการชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน ประยุกต์เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 กรอบแนวคิดในการศึกษา

3.2 แบบจำลองและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 สถิติเชิงพรรณนา

เพื่อให้ทราบถึงลักษณะพื้นฐานทั่วไป ปัจจัยทางด้านสังคมและปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านจำนวน 15 กองทุน ในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.2.2 การวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองโลจิสต์(Logistic regression)

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน โดยตัวแปรตาม คือ สภาพการชำระคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านเมื่อครบกำหนดระยะเวลา 1 ปีและตัวแปรต้น คือ ปัจจัยต่างๆที่คาดว่าจะมีผลต่อการชำระคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน ซึ่งตัวแปรต้นเหล่านี้ได้มาจากการทบทวนเอกสารและทฤษฎีต่างๆ รวมไปถึงการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview)สมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านฯรวมไปถึงคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ในพื้นที่ของอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาว่าปัจจัยใดที่น่าจะมีผลต่อพฤติกรรมในการชำระคืนเงินกู้ของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน

3.2.2.1แบบจำลองโลจิสต์(Logit Model)

แบบจำลองโลจิสต์เป็นแบบจำลองที่ทำให้ค่าประมาณของตัวแปรตามอยู่ในช่วง 0-1 โดยใช้เทคนิคการแปลงค่า P_i โดยผ่านการกระจายแบบโลจิสติก (Logistic Distribution) เช่น พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการเป็นเจ้าของบ้าน โดยใช้แบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้นตรง (Linear Probability Model: LPM)

$$P_i = E(Y = 1|X_i) = F(\beta_1 + \beta_2 X_i) = F(Z) \quad (2.2.1.1)$$

เมื่อ $Z_i = \beta_1 + \beta_2 X_i$ และตัวแปร X คือรายได้ และ $Y = 1$ หมายถึง การที่ครอบครัวมีบ้านเป็นของตนเอง โดยรูปแบบของฟังก์ชัน F จะขึ้นอยู่กับพจน์ความคลาดเคลื่อน u_i ที่มีการแจกแจงแบบโลจิสติกดังนี้

$$P_i = E(Y = 1|X_i) = F(Z) = \frac{1}{1 + e^{-(\beta_1 + \beta_2 X_i)}} = \frac{1}{1 + e^{-Z}} \quad (2.2.1.2)$$

หรือ

$$P_i = F(Z) = \frac{1}{1 + e^{-Z_i}} = \frac{e^Z}{1 + e^Z} \quad (2.2.1.3)$$

เรียกสมการที่ 2.2.1.2 ว่า ฟังก์ชันการกระจายแบบโลจิสติกสะสม (the Cumulative Logistic Distribution Function)

เนื่องจากค่าของ Z_i จะมีค่าอยู่ระหว่าง $-\infty$ ถึง $+\infty$ ดังนั้น P_i จะอยู่ในช่วงระหว่าง 0 และ 1 และ P_i จะมีความสัมพันธ์กับ Z_i อย่างไม่เป็นเส้นตรง (Nonlinear) กล่าวคือ เมื่อค่า $Z_i \rightarrow +\infty$ ค่า e^{-Z_i} จะมีค่าเข้าใกล้ 0 และเมื่อ $Z_i \rightarrow -\infty$ ค่า e^{-Z_i} จะมีค่าเพิ่มขึ้นอย่างไม่จำกัด (Indefinitely) ทำให้ฟังก์ชันโลจิสต์ที่กำหนดมีคุณสมบัติที่สำคัญคือ เมื่อ ค่า Z_i เพิ่มขึ้นทำให้ค่า P_i เพิ่มขึ้น แต่ไม่เกิน 1 และเมื่อค่า Z_i ลดลงทำให้ค่า P_i ลดลงแต่ไม่น้อยกว่า 0 จะเห็นได้ว่านอกจาก

P_i จะไม่เป็นเชิงเส้นเท่านั้น β แต่ละตัวที่ประมาณได้ในสมการก็เช่นกัน จากสาเหตุดังกล่าวจึงไม่สามารถที่จะใช้กระบวนการ OLS ในการประมาณพารามิเตอร์ได้

ถ้า P_i แสดงความน่าจะเป็นของการเป็นเจ้าของบ้านดังสมการที่ 2.2.1.2 ดังนั้น $(1 - P_i)$ แสดงความน่าจะเป็นที่ไม่ได้เป็นเจ้าของบ้าน

$$1 - P_i = \frac{1}{1 + e^{Z_i}} \quad (2.2.1.4)$$

$$\frac{P_i}{1 - P_i} = \frac{1 + e^{Z_i}}{1 + e^{-Z_i}} = e^{Z_i} \quad (2.2.1.5)$$

เมื่อ $\frac{P_i}{1 - P_i}$ อัตราส่วนระหว่างความน่าจะเป็นที่จะเป็นเจ้าของบ้านต่อความน่าจะเป็นที่ไม่ได้เป็นเจ้าของบ้าน เรียกอัตราส่วนนี้ว่า สัดส่วนของสิ่งที่สนใจ (Odds Ratio)

พิจารณาสมการ (2.2.1.5) ในรูป ln

$$L_i = \ln\left(\frac{P_i}{1 - P_i}\right) = Z_i = \beta_1 + \beta_2 X_i \quad (2.2.1.6)$$

L_i ในสมการที่ 2.2.1.6 เป็นค่า Logarithm ของอัตราส่วนความน่าจะเป็น และเรียก L นี้ว่า Logit เรียกแบบจำลองนี้ว่า Logit Model

3.3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \beta_3 x_3 + \beta_4 x_4 + \beta_5 x_5 + \beta_6 x_6 + \beta_7 x_7 + \beta_8 x_8 + \beta_9 x_9 + \varepsilon_i$$

ตารางที่ 2 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาและสมมติฐาน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	คำอธิบายลักษณะตัวแปร	สมมติฐาน
ตัวแปรตาม(Dependent variable)		
Y_i	ความสามารถในการชำระหนี้ หมายถึง สภาพการใช้คืนเงินที่กู้จากกองทุนหมู่บ้าน เมื่อครบกำหนดระยะเวลา 1 ปี โดย $Y=1$ กรณีชำระหนี้ได้ครบตามจำนวน $Y=0$ กรณีชำระหนี้ได้บางส่วน	

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	คำอธิบายลักษณะตัวแปร	สมมติฐาน
ตัวแปรต้น(<i>Independent variables</i>)		
X1(+)	อายุของผู้กู้ มีหน่วยเป็นปี เป็นตัวแปรที่แสดงถึงวุฒิภาวะของผู้กู้ ซึ่งจะ เกี่ยวพัน ถึง ความรับผิดชอบในการชำระคืนเงินกู้	ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก ถ้าผู้กู้มีอายุมากขึ้น วุฒิภาวะย่อมเจริญขึ้นตามลำดับ ซึ่งจะ เป็น ตัว กำหนด ความรับผิดชอบ ดังนั้นหากผู้กู้มีอายุมากขึ้น ความรับผิดชอบต่อภาระหนี้ย่อมมีมากขึ้น ด้วย ทำให้โอกาสชำระหนี้ตรงตามกำหนดเพิ่มขึ้น
X2(+)	สัดส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวในรอบปีต่อเงินกู้กองทุนฯ	ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก คือ ถ้าสัดส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวในรอบปีต่อเงินกู้กองทุนฯ มีค่ามาก แสดงถึงความสามารถในการชำระหนี้เฉลี่ยต่อปีที่สูงขึ้น ส่งผลให้โอกาสชำระหนี้ตรงตามกำหนดเพิ่มขึ้น
X3(+)	จำนวนเงินฝากสัจจะที่มีทั้งหมด	ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก คือ ถ้ามีจำนวนเงินฝากสัจจะมาก แสดงถึงความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ที่สูง ทำให้โอกาสชำระหนี้ตรงตามกำหนดเพิ่มขึ้น

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	คำอธิบายลักษณะตัวแปร	สมมติฐาน
X4(+)	ความถี่ในการติดตามเงินกู้ของ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก คือ ถ้ากรรมการของกองทุน หมู่บ้านจะมีการติดตามการ ชำระคืนเงินกู้ของสมาชิก อย่างสม่ำเสมอ จะทำให้ โอกาสในการค้างชำระ น้อยลง ซึ่งทำให้โอกาสชำระ หนี้ตรงตามกำหนดเพิ่มขึ้น
X5(+)	ตัวแปรความสัมพันธ์ทางสังคม วัดจากการกำหนดตัวแปรหุ่น โดยสมมติเหตุการณ์ว่าสมาชิกที่ กู้เงินใส่ใจและคำนึงถึง ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ตน มีต่อเพื่อนบ้านหรือไม่ ถ้าพวก เขาทราบว่าท่านค้างชำระหนี้ เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน	ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก คือ ถ้าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เห็นว่าหน้าตาหรือฐานะ ทางสังคมของตนเองในการที่ อาศัยอยู่ในชุมชนหรือ หมู่บ้านเป็นสิ่งสำคัญ จะทำ ให้โอกาสในการค้างชำระหนี้ น้อยลง เพราะกลัวจะโดนติ ฉินินทาหรือโดนการ ประนามจากเพื่อนบ้านหรือ คนในหมู่บ้าน ทำให้โอกาส ชำระหนี้ตรงตามกำหนด เพิ่มขึ้น
X6(+)	การหมุนหนี้ วัดจากแหล่งเงินที่ นำมาชำระคืนหนี้กองทุน หมู่บ้าน	ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก คือ ถ้าสมาชิกมีการกู้เงินจาก แหล่งสินเชื่อนอกกระบบที่มี อัตราดอกเบี้ยที่สูงหรือมีการ หยิบยืมจากญาติพี่น้องหรือ เพื่อนบ้านมาชำระคืนหนี้ กองทุนหมู่บ้าน ซึ่งคนเหล่านี้ พยายามรักษาโอกาสในการ

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	คำอธิบายตัวแปร	สมมติฐาน
		กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านไว้ เนื่องจากกู้ได้เป็นจำนวนเงินที่สูง และอัตราดอกเบี้ยต่ำมาก ทำให้พวกเขาเหล่านี้คำนึงถึงโอกาสในการกู้ยืมในอนาคต ทำให้ไม่กล้าที่จะผิดชำระหนี้ ทำให้โอกาสชำระหนี้ตรงตามกำหนดเพิ่มขึ้น
X7(+)	จำนวนผู้ปฏิบัติงานทำในครอบครัว	ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก หมายถึง ถ้าจำนวนผู้ปฏิบัติงานทำในครอบครัวมาก แสดงถึงรายได้เฉลี่ยของครอบครัวสูงตามไปด้วย ทำให้โอกาสชำระหนี้ตรงตามกำหนดเพิ่มขึ้น
X8(-)	การประกอบอาชีพเกษตรกรรม	ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นลบ หมายถึง ถ้าผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีรายได้ที่ไม่แน่นอน อนาคตความสามารถในการชำระหนี้ลดลง ส่งผลให้โอกาสชำระหนี้ตรงตามกำหนดลดลงหรือชำระหนี้ล่าช้า
X9(+)	สถานภาพสมรส	ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก หมายถึง ถ้าผู้ที่มีครอบครัวย่อมที่จะคำนึงถึงสถานะภาพทางสังคมของกลุ่มสมรสในการที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้ไม่กล้าที่จะค้างชำระหนี้

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	คำอธิบายลักษณะตัวแปร	สมมติฐาน
		เพราะจะส่งผลกระทบต่อสมรรถของตัวเองด้วย ซึ่งแตกต่างจากคนไม่มีครอบครัว ส่งผลให้โอกาสชำระหนี้ตรงตามกำหนดเพิ่มขึ้น

หมายเหตุ ในการศึกษาครั้งนี้ตัวแปรตาม คือ สภาพการชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านเมื่อครบกำหนด 1 ปี โดยแบ่งออกเป็น 2 ค่า คือ ชำระได้ครบตามจำนวนหรือชำระได้ตรงตามกำหนด ($Y=1$) และชำระได้บางส่วนหรือชำระล่าช้า ($Y=0$) ซึ่งจากการออกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ พบว่า มีสมาชิกบางส่วนที่กู้ไปแล้วไม่ชำระเงินกู้คืนแก่กองทุนโดยถือว่าเป็นหนี้สูญ ซึ่งผู้ศึกษาไม่สามารถทำการจัดเก็บข้อมูลในส่วนนี้ได้เนื่องจากมีการย้ายที่อยู่เพื่อหนีหนี้ ดังนั้นทำให้ตัวแปรตามในส่วนของสมาชิกที่ชำระได้บางส่วนหรือชำระล่าช้าไม่นับรวมในส่วนของหนี้เสียของกองทุนหมู่บ้านที่ข้อมูลได้ขาดหายไป

3.4 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลของความสัมพันธ์ทางสังคมต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน โดยเก็บข้อมูลจากการออกแบบสอบถามสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ในพื้นที่ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ รายละเอียดของขั้นตอนการศึกษามีดังนี้

3.4.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ สมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่อำเภอพระประแดง จำนวน 15 กองทุน โดยกองทุนที่คัดเลือกมานั้นเป็นกองทุนที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลทั้งหมด ซึ่งได้รับข้อมูลกองทุนหมู่บ้านจากสำนักพัฒนาชุมชน จังหวัดสมุทรปราการ

3.4.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ สมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านในอำเภอพระประแดงจำนวน 15 กองทุน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแต่ละกองทุน โดยคำนวณจากสูตร Yamane (1967)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มประชากร
 N = จำนวนประชากร
 e = ขนาดความคลาดเคลื่อนทั้งหมด (ในที่นี้ใช้ 0.06)

ตารางที่ 3 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนฯ จำแนกตามแต่ละกองทุนหมู่บ้าน

รายชื่อกองทุนหมู่บ้าน	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
หมู่บ้านบางขมิ้น	15	5
หมู่บ้านบางขอ	76	17
หมู่บ้านบางกะเจ้ากลาง	63	14
หมู่บ้านวัดกองแก้ว	84	19
หมู่บ้านคลองมอญ	120	28
หมู่บ้านคลองวัด	92	21
หมู่บ้านใหม่	12	6
หมู่บ้านวัดป่าเกด	45	10
หมู่บ้านคลองวัดป่าเกด	86	20
หมู่บ้านวัดจากแดง	121	28
หมู่บ้านหัวรอ	58	13
หมู่บ้านลัดโพธิ์	42	9
หมู่บ้านทรงคนอง	22	7
หมู่บ้านลัดตะนง	100	23
หมู่บ้านสะพานช้าง	132	30
รวม	1068	250

หลังจากที่ได้คำนวณแล้ว พบว่า มีขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 220 คนเพื่อให้สะดวกแก่การจัดเก็บแบบสอบถามจึงเพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 250 คน ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การออกแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 250 คน

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย รวมถึงบทความจากวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อนำมาเป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทั่วไป ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจ ของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการชำระหนี้กองทุนหมู่บ้าน

3.6 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ในการออกแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.6.1ศึกษาเอกสาร งานวิจัย รวมถึงบทความจากวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมไปถึงการจัดสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) ของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำมาเป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน

3.6.2สร้างแบบสอบถามโดยพิจารณาภายใต้กรอบวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย

3.6.3นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไข

3.6.4นำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้ว ไปทดสอบกับตัวอย่างสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ที่ไม่ใช่ตัวอย่างจริงในพื้นที่ จำนวน 20 ชุด

3.6.5นำแบบสอบถามดังกล่าวไปคำนวณหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient)

3.6.6นำแบบสอบถามที่ได้ผ่านการทดสอบความเชื่อมั่นแล้ว ไปดำเนินการเป็นแบบสอบถามที่จะนำไปใช้จริงในงานวิจัยต่อไป

3.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.7.1 ขั้นตอนเตรียมการ

จัดเตรียมแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 250 ชุด

3.7.2 ขั้นตอนดำเนินการ

ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ตอบครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว

3.7.3 ขั้นตอนรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการออกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ และนำมาตรวจสอบความถูกต้องก่อนจะนำไปวิเคราะห์ผลการศึกษาในลำดับต่อไป

3.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามที่มีข้อมูลครบถ้วน ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.8.1 ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามและคัดเลือกแต่ฉบับที่มีความสมบูรณ์

3.8.2 ตรวจสอบให้คะแนนตอนที่ 2 ตามเกณฑ์การวัดของลิเคิร์ต(Likert Scale) ดังนี้

คำตอบ	คะแนนที่ได้
มากที่สุด	5 คะแนน
มาก	4 คะแนน
ปานกลาง	3 คะแนน
น้อย	2 คะแนน
น้อยที่สุด	1 คะแนน

3.8.3 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยแสดงจำนวนร้อยละ และระดับการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

3.8.4 ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน โดยใช้การวิเคราะห์ในรูปของแบบจำลองโลจิสติก(Logistic regression)

3.9 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

3.9.1 สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.9.1.1 คำนวณค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ใช้สำหรับหาสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงของแบบทดสอบที่มีระบบการให้คะแนนแบบอื่นที่ไม่ใช่ 0 กับ 1 หรือ แบบ 0 / 1 ก็ได้ ซึ่งเป็นการวัดที่ให้ข้อมูลในลักษณะต่อเนื่อง ได้แก่ แบบทดสอบอัตนัย แบบเรียงความ (essay type tests) แบบวัดทัศนคติ แบบประเมินผลสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ที่ต้องประเมินตามสเกล และแบบสอบถามชนิดประมาณค่า (rating scale) จึงให้ชื่อว่า ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient α) โดยมีสูตรการคำนวณดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s^2} \right\}$$

α	คือ	ค่าความเชื่อมั่น
k	คือ	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
$\sum s_i^2$	คือ	ค่าความแปรปรวนของคะแนนของข้อสอบแต่ละข้อ
s^2	คือ	ค่าความแปรปรวนของคะแนนของข้อสอบทั้งฉบับ

3.9.2 สถิติพื้นฐาน ได้แก่

3.9.2.1 ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้เปรียบเทียบข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ทราบถึงแนวโน้มของการแจกแจงความถี่ การกระจายของตัวแปร ประเภทจำแนกหมวดหมู่ (nominal scale)

$$\% = \frac{X * 100}{N}$$

X	คือ	จำนวนข้อมูล(ความถี่)ที่ต้องการนำมาหาค่าร้อยละ
N	คือ	จำนวนข้อมูลทั้งหมด

3.9.2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้หาค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่อยู่ในรูปของตัวแปรประเภทแบบช่วง (interval scale) เพื่อวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางของข้อมูล

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

\bar{X}	คือ	ค่าเฉลี่ย
$\sum X$	คือ	ผลรวมทั้งหมดของข้อมูล
N	คือ	จำนวนข้อมูลทั้งหมด

3.9.2.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายความแตกต่างของข้อมูล และการกระจายตัวของข้อมูล

$$SD = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

SD	คือ	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
n	คือ	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
$\sum x^2$	คือ	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
$(\sum x)^2$	คือ	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

บทที่ 4

ข้อมูลและความเป็นมาของพื้นที่

4.1 สภาพทั่วไป

จังหวัดสมุทรปราการ หรือเรียกโดยทั่วไปว่า “เมืองปากน้ำ” เป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลที่สำคัญในอดีต หมายถึง กำแพงชายทะเลหรือกำแพงริมทะเล สร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีในสมัยของพระเจ้าทรงธรรม เดิมตั้งอยู่ใกล้คลองปลากดทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยาต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองสมุทรปราการเป็นเมืองใหม่ที่บริเวณบางเจ้าพระยา คือ ตำบลปากน้ำในปัจจุบัน อยู่ระหว่างคลองปากน้ำกับคลองมหาวงศ์ เนื่องจากทรงเล็งเห็นว่าที่ตั้งเมืองสมุทรปราการนั้นยังไม่มั่นคงพอที่จะตั้งรับต่อสู้กับข้าศึกได้และได้ทำพิธีฝังหลักเมือง เมื่อวันอาทิตย์ เดือน 4 ขึ้น 7 ค่ำ พ.ศ.2365 บริเวณที่ฝังหลักเมืองชาวบ้าน เรียกว่า "ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง" เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของชาวสมุทรปราการมาจนถึงทุกวันนี้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 จังหวัดพระประแดงถูกยุบและให้มารวมขึ้นอยู่กับจังหวัดสมุทรปราการ ดังนั้นจังหวัดพระประแดงจึงคงสภาพเป็นเพียงอำเภอพระประแดงที่ตั้งอยู่ใกล้ปากแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมาในปี พ.ศ.2485 จังหวัดสมุทรปราการถูกยุบไปรวมกับจังหวัดพระนคร จนถึงปี พ.ศ.2489 รัฐบาลได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งจังหวัดสมุทรปราการขึ้นมาใหม่อีกครั้ง และดำรงฐานะเป็นจังหวัดสมุทรปราการมาจนถึงทุกวันนี้ (แนะนำสมุทรปราการ:ออนไลน์)

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอยู่ตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยาและเหนืออ่าวไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13 - 14 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 - 101 องศาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 1,004.092 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 627,557.50 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	กรุงเทพมหานคร
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	กรุงเทพมหานคร

4.2 เขตการปกครองและประชากร

จังหวัดสมุทรปราการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ มี 50 ตำบล 399 หมู่บ้าน โดยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล จำนวน 17 แห่ง (1 เทศบาลนคร 3 เทศบาลเมืองและ 13 เทศบาลตำบล) และ องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 31 แห่ง (เขตปกครองและประชากร:ออนไลน์) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เขตการปกครองของจังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอ	จำนวนตำบล (แห่ง)	จำนวน หมู่บ้าน (แห่ง)	จำนวน เทศบาล (แห่ง)	จำนวน อบต. (แห่ง)
เมืองสมุทรปราการ	13	95	7	5
พระประแดง	15	67	3	6
บางพลี	6	83	1	6
พระสมุทรเจดีย์	5	42	2	4
บางบ่อ	8	74	3	7
บางเสาธง	3	38	1	3
รวม	50	399	17	31

ที่มา :ข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2551 ที่ทำการปกครองจังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับการบริหารการปกครองในพื้นที่จังหวัดฯ มีหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. สังกัดส่วนภูมิภาค มีจำนวน 26 หน่วยงาน
2. สังกัดส่วนกลาง มีจำนวน 27 หน่วยงาน
3. สังกัดส่วนท้องถิ่น มีจำนวน 49 หน่วยงาน
4. ส่วนราชการอิสระ มีจำนวน 5 หน่วยงาน
5. รัฐวิสาหกิจ มีจำนวน 15 หน่วยงาน

4.3 ประชากรและโครงสร้างประชากร

จังหวัดสมุทรปราการ มีประชากรเป็นอันดับ 2 ของภาคกลาง รองจากกรุงเทพฯ ทั้งนี้ด้วยเหตุที่เป็นจังหวัดที่รองรับการขยายตัวจากกรุงเทพฯ ทั้งในด้านการผลิต คือ อุตสาหกรรม และการกระจายตัวของประชากร ทำให้สมุทรปราการมีประชากรย้ายถิ่นจากที่อื่นมาในจังหวัดเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งประชากรที่เคลื่อนย้ายเข้ามาโดยเจ้าย้ายที่อยู่อย่างถูกต้อง และไม่ย้ายทะเบียนราษฎรเข้ามาก็มี ทำให้ประชากรที่มีอยู่จริงสูงกว่าจำนวนประชากรในทะเบียนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน กลุ่มอายุ 20-29 ปี จะมีรายชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรต่ำกว่ากลุ่มอื่น ในรอบปี 2551 มีประชากรตามทะเบียนราษฎรทั้งสิ้น 1.1 ล้านคนเศษ แยกเป็นชาย 551,970 คน หญิง 585,975 คน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนประชากรของจังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนบ้าน
เมืองสมุทรปราการ	235,394	253,257	488,606	194,075
พระประแดง	101,586	106,551	208,137	80,771
บางพลี	85,682	92,315	177,997	90,279
พระสมุทรเจดีย์	53,269	54,650	107,919	39,259
บางบ่อ	46,526	48,301	94,827	30,111
บางเสาธง	29,558	30,901	60,459	38,628
รวม	551,970	585,975	1,137,945	473,123

ที่มา : ข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2551 ที่ทำการปกครองจังหวัดสมุทรปราการ

จากการวิเคราะห์โครงสร้างประชากร จำแนกตามกลุ่มอายุตามกลุ่มประชากร พบว่า จังหวัดสมุทรปราการมีโครงสร้างประชากรที่สำคัญ ดังนี้

ตารางที่ 6 โครงสร้างประชากร

กลุ่มอายุ / กลุ่มประชากร	ร้อยละของประชากรตามกลุ่มประชากร
1. อายุ ต่ำกว่า 5 ปี (วัยเด็ก)	7.74
2. อายุ 5- 14 ปี (วัยเรียน)	15.23
3. อายุ 15 - 59 ปี (วัยแรงงาน)	68.11
4. อายุ 60 ขึ้นไป (วัยสูงอายุ)	8.92

ที่มา : ข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2551 ที่ทำการปกครองจังหวัดสมุทรปราการ

จะเห็นว่า กลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากที่สุด คือ วัยแรงงาน ซึ่งเป็นวัยที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว

4.4 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของอำเภอพระประแดง

4.4.1 ข้อมูลทั่วไป

เมืองพระประแดงเดิมชื่อ “ปากลัด” เมื่อ พ.ศ. 2358 เรียกว่า “เมืองนคร เขื่อนขันธุ์” ต่อมาเมื่อพ.ศ. 2458 เปลี่ยนชื่อเป็น “จังหวัดพระประแดง” ในสมัยของทวารวดี เรียกว่า “เมืองบาดง” ในสมัยกรุงศรีอยุธยา แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ก็ชื่อเมืองพระประแดง เพราะปากน้ำอยู่แค่พระประแดงเรียกว่า “ปากน้ำพระประแดง” (เพราะสมัยนั้นแผ่นดินยังไม่ออกไปถึงสมุทรปราการเหมือนปัจจุบัน) เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งราชวงศ์จักรี ทรงสร้างเมืองนครเขื่อนขันธุ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ชาวมอญจากปทุมธานี อันประกอบด้วยชายฉกรรจ์ 300 คน มาประจำอยู่ที่นี้ ดังนั้นคนพื้นเมืองส่วนใหญ่จึงเป็นชาวมอญ ประเพณีต่างๆของชาวไทยรามัญยังมีอยู่ที่ปากลัด เช่น ประเพณีการส่งข้าวสงกรานต์ การแห่ปลา ปล่อยนง และอื่นๆ โดยอำเภอพระประแดงมีพื้นที่ 73.37 ตร.กม. มีจำนวนประชากร 207,995 คน (พ.ศ. 2550) และมีความหนาแน่นของประชากร 2,835 คน/ตร.กม. (ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ, อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ:ออนไลน์)

4.4.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอพระประแดงตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีอาณาเขต ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตยานนาวา เขตคลองเตย เขตพระโขนง และเขตบางนา (กรุงเทพมหานคร) มีแนวกึ่งกลางแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นแบ่งเขต
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมืองสมุทรปราการ มีถนนทางรถไฟเก่า (สายปากน้ำ) เป็นเส้นแบ่งเขต
- ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมืองสมุทรปราการและอำเภอพระสมุทรเจดีย์ คลองขุด คลองบางฝ้าย กึ่งกลางแม่น้ำเจ้าพระยา คลองท่าเกวียน และคลองบางจาก เป็นเส้นแบ่งเขต
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตทุ่งครุและเขตราษฎร์บูรณะ (กรุงเทพมหานคร) คลองรางใหญ่ คลองขุดเจ้าเมือง ลำรางสาธารณะ คลองบางพั้ง คลองแจรงร้อน เป็นเส้นแบ่งเขตอำเภอพระประแดง

4.4.3 การแบ่งเขตการปกครอง

4.4.3.1 การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอพระประแดงแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 15 ตำบล และแต่ละตำบลแบ่งย่อยออกเป็นหมู่บ้าน รวม 67 หมู่บ้าน ได้แก่

- 1.ตำบลตลาด
- 2.ตำบลบางพั้ง
- 3.ตำบลบางจาก
- 4.ตำบลบางครุ
- 5.ตำบลบางหญ้าแพรก
- 6.ตำบลบางหัวเสือ
- 7.ตำบลสำโรงใต้
- 8.ตำบลบางกระสอบ
- 9.ตำบลบางยอ
- 10.ตำบลบางกระเจ้า
- 11.ตำบลบางน้ำผึ้ง
- 12.ตำบลบางกอบัว

13.ตำบลทรงคนอง

14.ตำบลสำโรง

15.ตำบลสำโรงกลาง

4.4.3.2 การปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอพระประแดงประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 9 แห่ง ได้แก่

- เทศบาลเมืองพระประแดง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลตลาดทั้งตำบล
- เทศบาลเมืองลัดหลวง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางพิง ตำบลบางจาก และตำบลบางครุทั้งตำบล
- เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางหญ้าแพรก ตำบลบางหัวเสือ ตำบลสำโรงใต้ ตำบลสำโรง และตำบลสำโรงกลางทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางยอ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางยอทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางกะเจ้าทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้งทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระสอบ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางกระสอบทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางกอบัว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางกอบัวทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลทรงคนองทั้งตำบล

4.4.4 สภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอพระประแดง

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมเนื่องจาก เป็นภาคที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดสมุทรปราการสูงสุด และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ.2547 มูลค่าผลผลิตด้านอุตสาหกรรม มีจำนวน 248,506 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2548 มูลค่าผลผลิตด้านอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นเป็น 270,278 ล้านบาทจังหวัดสมุทรปราการมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ทุกอำเภอ มีนิคมอุตสาหกรรมภายในจังหวัด 2 แห่ง คือ นิคมอุตสาหกรรมบางพลีและนิคมอุตสาหกรรมบางปู ทำให้มีการขยายโอกาสในการจ้างงานให้กับประชาชนจำนวนมาก โดยนิคมอุตสาหกรรมบางพลีตั้งอยู่ที่อำเภอบางพลี (เฉพาะเขตอุตสาหกรรมทั่วไปเท่านั้น) มีเนื้อที่จำนวนทั้งสิ้น 1,004 ไร่ จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดที่ทำสัญญาใช้ที่ดินใช้เขตนิคมอุตสาหกรรมมีจำนวนทั้งสิ้น 160 โรงงาน ประกอบด้วยอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ เช่น โรงงานประกอบการกิจการฉีดพลาสติกและผลิตภัณฑ์งานพลาสติก โรงงานประกอบกิจการอิเล็กทรอนิกส์ โรงงานประกอบกิจการสารเคมี (ทำสี) โรงงานประกอบกิจการทอกระสอบ ในส่วนของนิคมอุตสาหกรรมบางปูตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองสมุทรปราการมีเนื้อที่จำนวนทั้งสิ้น 4,000 ไร่ แบ่งเป็นเขตอุตสาหกรรมทั่วไป

ประมาณ 3,400 ไร่ เขตอุตสาหกรรมส่งออก ประมาณ 270 ไร่ เขตพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัย ประมาณ 250 ไร่ ที่เหลือเป็นที่สาธารณูปโภค และโรงกำจัดน้ำเสียส่วนกลาง โรงงานในนิคมอุตสาหกรรมที่ทำสัญญามีทั้งสิ้น 510 โรงงาน แบ่งเป็นเขตโรงงานอุตสาหกรรมทั่วไปและเขตโรงงาน เขตอุตสาหกรรมส่งออก อุตสาหกรรมการผลิตที่สำคัญ คือ อาหารแปรรูป สิ่งทอชิ้นส่วน อิเล็กทรอนิกส์ เคมีภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์โลหะ พลาสติก เครื่องจักร-อุปกรณ์ชิ้นส่วนรถยนต์และประกอบรถยนต์ ฯลฯ ส่วนอาชีพรองลงมาคือการประกอบอาชีพ ธุรกิจประเภทกิจการต่าง ๆ เช่น ร้านค้าปลีกย่อย อาชีพบริการรับจ้าง ฯลฯ บางส่วนประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยพืชผลทางการเกษตรที่สำคัญ คือ ข้าว ซึ่งทำการปลูกมากที่สุดที่อำเภอบางบ่อ ส่วนผลไม้ที่มีการปลูกเป็นจำนวนมากที่สุดได้แก่ มะม่วง มะพร้าว กล้วยน้ำว่า โดยมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินในการทำนาเพาะปลูกพืชขึ้นต้น และไม้ผล ปัญหาน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ดินเค็มได้ก่อความเสียหายแก่พืชผลทางการเกษตร จึงต้องมีการปรับการเพาะปลูกเป็นการเกษตรแบบผสมผสาน และไร่นาสวนผสม และอาชีพของประชากรส่วนน้อย คือ รับราชการ

4.4.5 ลักษณะพื้นฐานของประชากร

พื้นที่ของอำเภอพระประแดงนั้นประกอบด้วยคนหลากหลายกลุ่มและหลากหลายอาชีพ เนื่องจากอำเภอพระประแดงมีการประกอบอาชีพต่างๆ ได้แก่ ภาคอุตสาหกรรมโดยเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดสมุทรปราการ รวมไปถึงภาคการค้าและบริการ และภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของชุมชนรามัญหรือมอญเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เนื่องจากได้มีการอพยพของชาวมัญญ์เข้ามาตั้งบ้านเรือนอาศัยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีเชื้อสายรามัญและมีขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมเดียวกัน ปัจจุบันประชากรเชื้อสายรามัญส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในพื้นที่นอกเขตเทศบาล โดยอยู่รวมกันเป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและอยู่รวมกันเป็นเครือญาติ ขณะที่บริเวณพื้นที่ในเขตเทศบาลส่วนใหญ่จะมีประชากรจากหลากหลายพื้นที่เข้ามาอยู่อาศัย โดยจะเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและการค้าเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมภายในกลุ่มดังกล่าวไม่ค่อยใกล้ชิดกันนัก

จากการที่อำเภอพระประแดงมีชุมชนเก่าแก่ของชาวมัญญ์ที่อพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย ซึ่งปัจจุบันอยู่ร่วมกับประชาชนเชื้อสายไทยที่ตั้งบ้านเรือนอยู่เดิมและรวมถึงที่อพยพจากพื้นที่อื่นๆเข้ามาอยู่อาศัย ทำให้พื้นที่ของอำเภอพระประแดงมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากพื้นที่อื่นๆ โดยชาวไทยเชื้อสายรามัญเหล่านี้มีการผสมผสานเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองเข้ากับวัฒนธรรมไทยและคนในพื้นที่ได้อย่างลงตัว จนเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอพระประแดง

4.4.6 ลักษณะทางสังคมของหมู่บ้านชาวมอญอำเภอพระประแดง

วิถีชีวิตของชาวมอญหรือชาวมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดงนั้น มีลักษณะเด่นที่น่าสนใจ เนื่องจากอยู่รวมกันเป็นกลุ่มตามหมู่บ้านมอญต่างๆ มีประเพณี วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาวมอญที่เหนียวแน่นถึงแม้จะแปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมในปัจจุบันก็ตาม โดยชาวมอญส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ในละแวกเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่มักจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่หรือไม่ก็เป็นครอบครัวขนาดเล็กแต่ก็ยังคงอยู่ในละแวกเดียวกันกับญาติพี่น้องมีเพียงน้อยรายเท่านั้นที่แต่งงานแล้วย้ายที่อยู่ตามสามีหรือภรรยาไปอยู่ที่อื่น มีการไปมาหาสู่พบปะสังสรรค์กันอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้องก็ตาม โดยหมู่บ้านของชาวมอญพระประแดงนั้นจะมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเชื้อชาติอื่นๆ คือ ประเพณีสงกรานต์พระประแดงที่มีชื่อเสียง โดยหมู่บ้านมอญแต่ละแห่งจะมีการเตรียมงานก่อนประเพณีสงกรานต์จะเริ่ม โดยในแต่ละหมู่บ้านจะมีการระดมกำลังร่างกาย แรงใจ และความร่วมมือจากคนในหมู่บ้านมาช่วยกันเตรียม “ธงตะขาบ” เพื่อนำไปแห่และชักขึ้นสู่ยอดเสาของแต่ละวัดประจำหมู่บ้านของตน นอกจากนี้ยังมีการเตรียมขบวนแห่ มีการจัดขบวนรถ “นางหงส์” และมีการจัดการละเล่น “สะบ้า” ที่บริเวณใต้ถุนบ้านของหมู่บ้านต่างๆ เมื่อเวลาหัวค่ำก็จะมีกลุ่มวัยรุ่นลูกหลานชาวมอญจากหมู่บ้านต่างๆ หลัดกันมาแวะเวียนร้องเพลงกล่อมบ่อนสะบ้าตามหมู่บ้านมอญต่างๆ ซึ่งชาวมอญจะมีการร่วมมือร่วมแรงกันอย่างสนุกสนาน เป็นการสืบทอดประเพณีของชาวมอญจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มของชาวมอญแต่งตัวประจำชาติออกไปรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ตามหมู่บ้านมอญต่างๆ โดยเป็นการแสดงความเคารพนับถือกันของคนมอญที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน นอกจากนี้ชาวมอญยังให้ความเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ซึ่งผู้ที่เป็นแกนนำในหมู่บ้านมักจะไปปรึกษาหารือเมื่อจะทำกิจกรรมต่างๆ และคนในหมู่บ้านมักจะทำให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ อย่างเต็มที่ ไม่ต้องไปขอร้องถึงบ้าน ถ้ารับรู้เรื่องราวต่างๆ ชาวมอญแต่ละครอบครัวก็จะออกมาช่วยทำกิจกรรมต่างๆ กันเองตามความถนัดและความสามารถของตน นอกจากนี้บางครอบครัวที่ถูกแต่งงานย้ายออกไปอยู่ต่างถิ่น ในวันสงกรานต์ก็จะถือเป็นวันรวมญาติที่สำคัญของชาวมอญที่ทุกคนจะกลับมารวมกันไม่ว่าจะย้ายไปอยู่ที่ใดก็ตามมีการพบปะสังสรรค์ รดน้ำขอพรจากญาติผู้ใหญ่และพากันไปไหว้อัฐิบรรพบุรุษที่วัดประจำหมู่บ้านของตนเอง ซึ่งหาดูไม่ได้จากที่อื่นๆ นอกจากนี้ก่อนวันสงกรานต์จะมีการทำบุญกลางบ้านเป็นประจำทุกปี โดยสมาชิกในหมู่บ้านจะมีการเรียกรับเงินจากชาวบ้านและช่วยกันนำอาหารมาช่วยเลี้ยงพระ ในบริเวณศาลเจ้าพ่อที่หมู่บ้านตนเองให้ความเคารพสักการะ รวมถึงช่วยกันตกแต่งและทำความสะอาดบริเวณศาลซึ่งชาวบ้านแต่ละคนก็จะออกมาช่วยกันคนละไม้คนละมือด้วยจิตใจที่อímเอม

ถึงแม้ว่าสภาพสังคมในปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ แต่วัฒนธรรมและประเพณีของชาวมอญดังกล่าวไม่ได้ถูกกลืนหายไปกับความเจริญทางวัตถุ ยังคงมีการสืบสานจากคนรุ่นปู่ย่า ตายายสู่รุ่นลูกหลาน นอกจากนี้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันของชาวมอญยังมิให้เห็นอยู่เป็นประจำ ด้วยความรู้สึกรู้สึกถึงความเป็นพี่น้องทางเชื้อชาติ ทำให้รู้สึกถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน มีการไปมาหาสู่ได้ถามสารทุกข์สุขดิบกันอยู่เสมอ ให้ความช่วยเหลือเมื่อคนในหมู่บ้านเดือดร้อน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในด้านการเงินหรือด้านอื่นๆ ทั้งๆที่ไม่ได้เป็นพี่น้องกันก็ตาม ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้สะท้อนออกมาในรูปแบบของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็งของหมู่บ้านชาวมอญ โดยถือเป็นหัวใจของความมั่นคงและยั่งยืนในการอนุรักษ์ประเพณี และเอกลักษณ์ของความเป็นคนมอญไว้ได้อย่างยั่งยืน

บทที่ 5

ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน โดยใช้แบบจำลองโลจิสติก (Logistic regression) โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 15 กองทุน โดยเก็บตัวอย่างจากการออกแบบสอบถามสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านฯ จำนวน 250 คน ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดดังนี้

5.1 ลักษณะทั่วไปของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะทั่วไปของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 250 คน โดยใช้ข้อมูลรายตัวของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ในส่วนของข้อมูลสภาพทั่วไป ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนผู้มีงานทำในครอบครัว จำนวนบุตรที่ยังศึกษาอยู่ อาชีพ ภูมิภาค รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน เงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน เงินฝากสัจจะ แหล่งเงินกู้อื่นๆ แหล่งเงินที่นำมาชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน สภาพการชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านในปัจจุบัน ความคิดเห็นของสมาชิกที่กู้เงินกองทุนฯ ว่าการค้างชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ตรงเวลา จะกระทบถึงความสัมพันธ์ที่มีระหว่างท่านกับคนในหมู่บ้าน/ชุมชน ความใส่ใจเมื่อคนในหมู่บ้านทราบว่าท่านค้างชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ตรงเวลา ปฏิกริยาของคนในชุมชนเมื่อท่านค้างชำระหนี้เงินกู้กองทุนฯ ปฏิกริยาของท่านเมื่อคนในชุมชนค้างชำระหนี้เงินกู้กองทุนฯ ความไว้วางใจที่มีต่อเพื่อนบ้านที่ค้างชำระหนี้เงินกู้ ความไว้วางใจที่เพื่อนบ้านมีต่อท่านเมื่อท่านค้างชำระหนี้เงินกู้

จากการศึกษาถึงสภาพทั่วไป ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 250 ราย พบว่า สมาชิกที่กู้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 58 โดยผู้กู้ส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี มีจำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 36.4 ในส่วนระดับการศึกษาของผู้กู้ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา/ปวช.หรือเทียบเท่าจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 48 ในส่วนของผู้มีงานทำในครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่มีผู้มีงานทำในครอบครัวจำนวน 2 คน จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 47.6 ในส่วนของอาชีพ พบว่าผู้กู้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/ลูกจ้างจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 52.8 ในส่วนของการตั้งถิ่นฐาน พบว่า ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 63.6 ในส่วนของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้กู้ส่วนใหญ่อยู่ที่ประมาณ 34,852 บาท โดยรายได้ต่อเดือนสูงสุดอยู่ที่ 80,000 บาท และรายได้ต่อเดือนต่ำสุดอยู่ที่ 14,000 บาท ในส่วนของรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของผู้กู้ส่วนใหญ่อยู่ที่

ประมาณ 28,942 บาท โดยรายจ่ายต่อเดือนสูงสุดอยู่ที่ 70,000 บาท และรายจ่ายต่อเดือนต่ำสุดอยู่ที่ 10,000 บาท ในส่วนของยอดเงินกู้กองทุนหมู่บ้านมียอดเงินกู้สูงสุดอยู่ที่ 35,000 บาท และยอดเงินกู้ต่ำสุดอยู่ที่ 5,000 บาท โดยยอดเงินฝากสัจจะเฉลี่ยอยู่ที่ 4,039.2 บาท มียอดเงินฝากสัจจะสูงสุดจำนวน 13,000 บาท และยอดเงินฝากสัจจะต่ำสุดจำนวน 1,000 บาท

แหล่งเงินกู้อื่นๆนอกเหนือจากกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ ได้แก่ แหล่งเงินกู้นอกระบบจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 34.4 รองลงมา คือ ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านจำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 35.2 ในส่วนของแหล่งเงินที่นำมาชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า ส่วนใหญ่มาจากรายได้ของครอบครัวจำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 46.8 รองลงมา คือ เงินได้จากการประกอบอาชีพจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 24.8 ในส่วนของสภาพการชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่ชำระได้ครบตามจำนวน คิดเป็นร้อยละ 83.6 ซึ่งคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ชำระหนี้ได้ตรงตามกำหนด คิดเป็นร้อยละ 78.6 ชำระล่าช้า คิดเป็นร้อยละ 21.4 ส่วนคนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่หลังชำระหนี้ได้ตรงตามกำหนด คิดเป็นร้อยละ 83.5 ชำระล่าช้า คิดเป็นร้อยละ 16.5 ในส่วนของความคิดเห็นของสมาชิกที่กู้เงินกองทุนฯ ว่าการค้างชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ตรงเวลา จะกระทบถึงความสัมพันธ์ที่มีระหว่างท่านกับคนในหมู่บ้าน/ชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่ตอบว่ากระทบ คิดเป็นร้อยละ 56.4 ในส่วนของความใส่ใจเมื่อคนในหมู่บ้านทราบว่าท่านคิดว่าการค้างชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ตรงเวลา พบว่า ส่วนใหญ่ตอบว่าใส่ใจ คิดเป็นร้อยละ 59.2 ในส่วนของปฏิกิริยาของคนในชุมชน เมื่อท่านค้างชำระหนี้เงินกู้กองทุนฯ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่คบค้าสมาคม/มีท่าทีห่างเหิน คิดเป็นร้อยละ 42.4 ในส่วนของปฏิกิริยาของท่าน เมื่อคนในชุมชนค้างชำระหนี้เงินกู้กองทุนฯ พบว่า ส่วนใหญ่ซุบซิบ/นินทา คิดเป็นร้อยละ 42.4 ซึ่งเท่ากับกลุ่มที่ตอบว่าไม่มีปฏิกิริยาอะไรเกิดขึ้น ในส่วนของความไว้วางใจที่มีต่อเพื่อนบ้านที่ค้างชำระหนี้เงินกู้ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ค่อยไว้วางใจ คิดเป็นร้อยละ 44.8 และในส่วนของความไว้วางใจที่เพื่อนบ้านมีต่อท่าน เมื่อท่านค้างชำระหนี้เงินกู้ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ไว้วางใจ คิดเป็นร้อยละ 64

ตารางที่ 7 แสดงข้อมูลสภาพทั่วไป ปัจจัยทางสังคมและปัจจัยทางเศรษฐกิจของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะ	กลุ่มตัวอย่าง	
	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	105	42
- หญิง	145	58

ลักษณะ	กลุ่มตัวอย่าง	
	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
- 20-30ปี	8	3.2
- 31-40ปี	59	23.6
- 41-50ปี	91	36.4
- 51-60ปี	60	24
- 60ปีขึ้นไป	32	12.8
ระดับการศึกษา		
- ไม่เกินประถมศึกษา	35	14
- มัธยมศึกษา/ปวช.หรือเทียบเท่า	120	48
- อนุปริญญา/ปวส.	60	24
- ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	35	14
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
- 1 คน	1	0.4
- 2 คน	40	16
- 3 คน	83	33.2
- 4 คน	67	26.8
- 5 คน	44	17.6
- 6 คน	14	5.6
- 7 คน	1	0.4
จำนวนผู้มีงานทำในครอบครัว		
- 1 คน	42	16.8
- 2 คน	119	47.6
- 3 คน	58	23.2
- 4 คน	24	9.6
- 5 คน	7	2.8

ลักษณะ	กลุ่มตัวอย่าง	
	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนบุตรที่ยังศึกษาอยู่		
- 1 คน	121	48.4
- 2 คน	89	35.6
- 3 คน	33	13.2
- 4 คน	7	2.8
อาชีพ		
- รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	28	11.2
- รับจ้างทั่วไป/ลูกจ้าง	132	52.8
- ค้าขาย	48	19.2
- เกษตรกร	23	9.2
- แม่บ้าน/พ่อบ้าน	19	7.6
ภูมิลำเนา		
- อยู่ในพื้นที่โดยกำเนิด	159	63.6
- อพยพเข้ามาอยู่ที่หลัง	91	36.4
- จำนวนปีต่ำสุด	5	
- จำนวนปีสูงสุด	40	
รายได้ต่อเดือน		
- รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	34852	
- รายได้ต่ำสุดต่อเดือน	14000	
- รายได้สูงสุดต่อเดือน	80000	
รายจ่ายต่อเดือน		
- รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน	28942	
- รายจ่ายต่ำสุดต่อเดือน	10000	
- รายจ่ายสูงสุดต่อเดือน	70000	

ลักษณะ	กลุ่มตัวอย่าง	
	จำนวน	ร้อยละ
เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน		
- ขอดเงินกู้เฉลี่ย	17600	
- ขอดเงินกู้สูงสุด	35000	
- ขอดเงินกู้ต่ำสุด	5000	
เงินฝากสัจจะ		
- ขอดเงินฝากสัจจะเฉลี่ย	4039.2	
- ขอดเงินฝากสัจจะสูงสุด	13000	
- ขอดเงินฝากสัจจะต่ำสุด	1000	
แหล่งเงินกู้อื่นๆ		
- ธนาคารพาณิชย์	15	6
- แหล่งเงินกู้นอกระบบ	86	34.4
- ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน	88	35.2
- อื่นๆ	61	24.4
แหล่งเงินที่นำมาชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน		
- เงินได้จากการประกอบอาชีพ	62	24.8
- รายได้ของครอบครัว	117	46.8
- ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน	18	7.2
- เงินที่กู้นอกระบบ	53	21.2
สภาพการชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านในปัจจุบัน		
- ชำระได้ครบตามจำนวน	209	83.6
- ชำระได้บางส่วน	41	16.4

ลักษณะ	กลุ่มตัวอย่าง	
	จำนวน	ร้อยละ
<p>ความคิดเห็นของสมาชิกที่กู้เงินกองทุนฯ ว่า การค้างชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ตรงเวลา จะกระทบถึงความสัมพันธ์ที่มีระหว่างท่านกับคนในหมู่บ้าน/ชุมชน</p> <p>- กระทบ</p> <p>- ไม่กระทบ</p>	<p>141</p> <p>109</p>	<p>56.4</p> <p>43.6</p>
<p>ความใส่ใจเมื่อคนในหมู่บ้านทราบว่าท่านคิดว่าการค้างชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ตรงเวลา</p> <p>- ใส่ใจ</p> <p>- ไม่ใส่ใจ</p>	<p>148</p> <p>102</p>	<p>59.2</p> <p>40.8</p>
<p>ปฏิกิริยาของคนในชุมชน เมื่อท่านค้างชำระหนี้เงินกู้กองทุนฯ</p> <p>- ประจาน/ปิดประกาศ</p> <p>- ไม่คบค้าสมาคม/มีท่าทีห่างเหิน</p> <p>- ชุบชิบ/นินทา</p> <p>- ไม่มีอะไรเกิดขึ้น</p>	<p>1</p> <p>106</p> <p>79</p> <p>64</p>	<p>0.4</p> <p>42.4</p> <p>31.6</p> <p>25.6</p>
<p>ปฏิกิริยาของท่าน เมื่อคนในชุมชนค้างชำระหนี้เงินกู้กองทุนฯ</p> <p>- ประจาน/ปิดประกาศ</p> <p>- ไม่คบค้าสมาคม/มีท่าทีห่างเหิน</p> <p>- ชุบชิบ/นินทา</p> <p>- ไม่มีอะไรเกิดขึ้น</p>	<p>0</p> <p>38</p> <p>106</p> <p>106</p>	<p></p> <p>15.2</p> <p>42.4</p> <p>42.4</p>

ลักษณะ	กลุ่มตัวอย่าง	
	จำนวน	ร้อยละ
ความไว้วางใจที่มีต่อเพื่อนบ้านที่ค้างชำระหนี้เงินกู้		
- ไม่ไว้วางใจเลย	100	40
- ไม่ค่อยไว้วางใจ	112	44.8
- ไว้วางใจเหมือนเดิม	38	15.2
ความไว้วางใจที่เพื่อนบ้านมีต่อท่าน เมื่อท่านค้างชำระหนี้เงินกู้		
- ไม่ไว้วางใจเลย	160	64
- ไว้วางใจเหมือนเดิม	90	36

ในส่วนของปัจจัยด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ เช่น หอกระจายข่าว ป้ายหรือมีหนังสือเตือนการชำระคืนเงินกู้ ความถี่ของกรรมการกองทุนต่อการติดตามหนี้ของสมาชิกผู้ค้างชำระในรอบ 1 เดือน ความวิตกกังวลเมื่อมีการทวงถามหนี้ของกรรมการกองทุนบ่อยครั้ง ความรู้สึกเกรงใจหรืออับอายที่ท่านมีต่อประธาน/กรรมการกองทุนเมื่อโดนทวงถามถึงการชำระหนี้เงินกู้ การหักเงินฝากสัจจะไปชำระแทนหนี้เงินกู้ และการประจาน/ปิดประกาศคนที่ค้างชำระหนี้เงินกู้

จากการศึกษาถึงปัจจัยด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ในส่วนของการประชาสัมพันธ์ เช่น หอกระจายข่าว ป้ายหรือมีหนังสือเตือนการชำระคืนเงินกู้ ส่วนใหญ่ตอบว่า มากคิดเป็นร้อยละ 41.2 ในส่วนความถี่ของกรรมการกองทุนต่อการติดตามหนี้ของสมาชิกผู้ค้างชำระในรอบ 1 เดือน ส่วนใหญ่ตอบว่า ปานกลางคิดเป็นร้อยละ 28.4 ในส่วนความวิตกกังวลเมื่อมีการทวงถามหนี้ของกรรมการกองทุนบ่อยครั้ง ส่วนใหญ่ตอบว่า น้อยคิดเป็นร้อยละ 44.8 ในส่วนของความรู้สึกเกรงใจหรืออับอายที่ท่านมีต่อประธาน/กรรมการกองทุนเมื่อโดนทวงถามถึงการชำระหนี้เงินกู้ ส่วนใหญ่ตอบว่า น้อยคิดเป็นร้อยละ 41.6

ตารางที่ 8 แสดงปัจจัยด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ

ลักษณะ	กลุ่มตัวอย่าง	
	จำนวน	ร้อยละ
<p>ความคิดเห็นด้านการประชาสัมพันธ์ เช่น หอกระจายข่าว ป้ายหรือมีหนังสือเตือนการชำระคืนเงินกู้</p> <p>- มากที่สุด</p> <p>- มาก</p> <p>- ปานกลาง</p> <p>- น้อย</p> <p>- น้อยที่สุด</p>	<p>3</p> <p>103</p> <p>96</p> <p>44</p> <p>4</p>	<p>1.2</p> <p>41.2</p> <p>38.4</p> <p>17.6</p> <p>1.6</p>
<p>ความคิดเห็นด้านความถี่ของกรรมการกองทุนต่อการติดตามหนี้ของสมาชิกผู้ค้างชำระในรอบ 1 เดือน</p> <p>- มากที่สุด</p> <p>- มาก</p> <p>- ปานกลาง</p> <p>- น้อย</p> <p>- น้อยที่สุด</p>	<p>34</p> <p>81</p> <p>71</p> <p>51</p> <p>13</p>	<p>13.6</p> <p>32.4</p> <p>28.4</p> <p>20.4</p> <p>5.2</p>
<p>ความคิดเห็นในด้านความวิตกกังวลเมื่อมีการทวงถามหนี้ของกรรมการกองทุนบ่อยครั้ง</p> <p>- มากที่สุด</p> <p>- มาก</p> <p>- ปานกลาง</p> <p>- น้อย</p> <p>- น้อยที่สุด</p>	<p>4</p> <p>53</p> <p>43</p> <p>112</p> <p>38</p>	<p>1.6</p> <p>21.2</p> <p>17.2</p> <p>44.8</p> <p>15.2</p>

ลักษณะ	กลุ่มตัวอย่าง	
	จำนวน	ร้อยละ
ความคิดเห็นในด้านความรู้สึกเกรงใจหรืออับอายที่ท่านมีต่อประชาชน/กรรมการกองทุน เมื่อโดนทวงถามถึงการชำระหนี้เงินกู้		
- มากที่สุด	6	2.4
- มาก	38	15.2
- ปานกลาง	36	14.4
- น้อย	104	41.6
- น้อยที่สุด	66	26.4
ความคิดเห็นเมื่อมีการหักเงินฝากสัจจะไปชำระแทนหนี้เงินกู้		
- มากที่สุด	16	6.4
- มาก	99	39.6
- ปานกลาง	65	26
- น้อย	61	24.4
- น้อยที่สุด	9	3.6
ความถี่ในการประจาน/ปิดประกาศ คนที่ค้างชำระหนี้เงินกู้		
- มากที่สุด	57	22.8
- มาก	125	50
- ปานกลาง	38	15.2
- น้อย	28	11.2
- น้อยที่สุด	2	0.8

5.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน โดยใช้แบบจำลองโลจิสติก (Logistic regression)

5.2.1 การวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน

จากการทดสอบตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ อายุ(X1) , สัดส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวในรอบปีต่อเงินกู้กองทุนฯ(X2) , เงินฝากสัจจะ(X3) , ความถี่ในการติดตามเงินกู้ของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน(X4) , ความสัมพันธ์ทางสังคม(X5) , การหมุนหนี้(X6) , จำนวนผู้มีงานทำในครอบครัว(X7) , อาชีพเกษตรกร(X8) และสถานภาพสมรส(X9)

ตารางที่ 9 แสดงผลการศึกษารายละเอียดของตัวแปร

ตัวแปรอิสระ	Marginal Effect	ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)	ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน(Std. Err)	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ(Prob.)
อายุ	0.00002294	0.07678	0.017338	0.0000**
สถานภาพสมรส	0.0000418537	0.140094	0.443915	0.7523
จำนวนผู้มีงานทำในครอบครัว	0.0002753945	0.921809	0.277030	0.0009**
อาชีพเกษตรกร	-0.0002931086	-0.981102	0.603560	0.09*
ความสัมพันธ์ทางสังคม	0.0003106431	1.039794	0.484285	0.0318**
ความถี่ในการติดตามเงินกู้ของกรรมการกองทุน(รอบ 1 เดือน)	0.0001387177	0.46432	0.206222	0.0244**
สัดส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวในรอบปีต่อเงินกู้กองทุนฯ	0.0000903087	0.302284	0.080044	0.0002**
เงินฝากสัจจะ	0.0000000001	4.35E-07	5.60E-05	0.9938
การหมุนหนี้	0.0000155475	0.052041	0.495109	0.9163

ที่มา : จากการคำนวณ

หมายเหตุ : ** แสดงถึงระดับนัยสำคัญ 0.05,*แสดงถึงระดับนัยสำคัญ 0.1

ผลการทดสอบ พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05และระดับนัยสำคัญ 0.1 ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านประกอบด้วย ปัจจัย คือ อายุ(X1) , สัดส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวในรอบปีต่อเงินกู้กองทุนฯ(X2) , ความถี่ในการติดตามเงินกู้ของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

(X4) , ความสัมพันธ์ทางสังคม(X5) , จำนวนผู้ทำงานทำในครอบครัว(X7) และอาชีพเกษตรกรรม (X8) ในขณะที่ตัวแปรเงินฝากประจำ(X3) ,การหมุนหนี้(X6) , และสถานภาพสมรส(X9)ไม่มีผลต่อการชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน

เมื่อศึกษาถึงรายละเอียดของปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านของสมาชิกที่กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 15 กองทุน โดยพิจารณาจาก Marginal Effect พบว่า

ด้านอายุของผู้กู้ พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 นั้น อายุของผู้กู้มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้หรือสภาพการใช้จ่ายเงินที่กู้จากกองทุนหมู่บ้าน เมื่อครบกำหนดระยะเวลา 1 ปี โดยมีค่า Marginal Effect เท่ากับ 0.00002294 หมายความว่า โดยเฉลี่ยแล้ว ถ้าอายุของผู้กู้เพิ่มขึ้น 1 ปี คือ ถ้าผู้กู้มีอายุมากขึ้น วุฒิภาวะย่อมเจริญขึ้นตามลำดับ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดความรับผิดชอบ ดังนั้นหากผู้กู้มีอายุมากขึ้น ความรับผิดชอบต่อภาระหนี้ย่อมมีมากขึ้นด้วย จะมีผลทำให้อัตราการชำระคืนเงินกู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.00002294

ด้านสัดส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวในรอบปีต่อเงินกู้กองทุนฯพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 นั้น สัดส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวในรอบปีต่อเงินกู้กองทุนฯ มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้หรือสภาพการใช้จ่ายเงินที่กู้จากกองทุนหมู่บ้าน เมื่อครบกำหนดระยะเวลา 1 ปี โดยมีค่า Marginal Effect เท่ากับ 0.0000903087 หมายความว่า ถ้าสัดส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวในรอบปีต่อเงินกู้กองทุนฯ มีค่าเพิ่มขึ้น 1 หน่วย แสดงถึงความสามารถในการชำระหนี้เฉลี่ยต่อปีที่สูงขึ้น จะมีผลทำให้อัตราการชำระคืนเงินกู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.0000903087

ด้านความถี่ในการติดตามเงินกู้ของกรรมการกองทุน พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 นั้น ความถี่ในการติดตามเงินกู้ของกรรมการกองทุน มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้หรือสภาพการใช้จ่ายเงินที่กู้จากกองทุนหมู่บ้าน เมื่อครบกำหนดระยะเวลา 1 ปี โดยมีค่า Marginal Effect เท่ากับ 0.0001387177 หมายความว่า ถ้ากรรมการกองทุนมีการติดตาม หรือทวงถามหนี้้อย่างสม่ำเสมอเพิ่มขึ้นอีก 1 ครั้งในรอบ 1 เดือน ทำให้สมาชิกที่กู้เงินกองทุนฯไม่กล้าค้างชำระ จะมีผลทำให้อัตราการชำระคืนเงินกู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.0001387177

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 นั้น ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้กู้และสมาชิกในหมู่บ้าน มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้หรือสภาพการใช้จ่ายเงินที่กู้จากกองทุนหมู่บ้าน เมื่อครบกำหนดระยะเวลา 1 ปี โดยมีค่า Marginal Effect เท่ากับ 0.0003106431 หมายความว่า ถ้าความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในหมู่บ้านเข้มแข็ง คนในชุมชนใส่ใจถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เกิดความรู้สึกอับอายเมื่อเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชนทราบ

ว่าตนเองค้างชำระหนี้กองทุนหมู่บ้าน จะทำให้ไม่กล้าที่จะเบี้ยวหนี้ จะมีผลทำให้อัตราการชำระคืนเงินกู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.0003106431

ด้านจำนวนผู้มีงานทำในครอบครัว พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 นั้น จำนวนผู้มีงานทำในครอบครัวมีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้หรือสภาพการใช้คืนเงินที่กู้จากกองทุนหมู่บ้าน เมื่อครบกำหนดระยะเวลา 1 ปี โดยมีค่า Marginal Effect เท่ากับ 0.0002753945 หมายความว่า ถ้าจำนวนผู้มีงานทำในครอบครัวเพิ่มขึ้น 1 คน แสดงถึงการมีรายได้เพิ่มขึ้น จะมีผลทำให้อัตราการชำระคืนเงินกู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.0002753945

ด้านอาชีพเกษตรกร พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.1 นั้น ตัวแปรอาชีพเกษตรกรมีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้หรือสภาพการใช้คืนเงินที่กู้จากกองทุนหมู่บ้านเมื่อครบกำหนดระยะเวลา 1 ปี โดยมีค่า Marginal Effect เท่ากับ -0.0002931086 หมายความว่า ถ้าผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร ซึ่งมีรายได้ที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสภาพดินฟ้าอากาศ และใช้ระยะเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตนานกว่าอาชีพอื่นๆ จะมีผลทำให้อัตราการชำระคืนเงินกู้ลดลง ร้อยละ 0.0002931086

ในส่วนของการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรความสัมพันธ์ทางสังคม โดยมีตัวแปรตาม คือ ความสัมพันธ์ทางสังคม และตัวแปรต้น คือ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา จำนวนสมาชิกในครอบครัว และการประกอบอาชีพเกษตรกร พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ ภูมิลำเนาและการประกอบอาชีพเกษตรกร ดังนี้

ตารางที่ 10 แสดงผลการศึกษารายละเอียดของตัวแปร

ตัวแปรอิสระ	Marginal Effect	ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)	ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Std. Err)	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Prob.)
อายุ	0.00002294	0.017574	0.014521	0.2262
ระดับการศึกษา	0.0002753945	0.025197	0.054364	0.6430
ภูมิลำเนา	0.0003106431	1.301055	0.335212	0.0001**
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	0.0000903087	0.009055	0.120928	0.9403
การประกอบอาชีพเกษตรกร	0.0002931086	0.986967	0.527316	0.0613*

ที่มา :จากการคำนวณ

หมายเหตุ :** แสดงถึงระดับนัยสำคัญ 0.05, *แสดงถึงระดับนัยสำคัญ 0.1

ผลการทดสอบ พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และระดับนัยสำคัญ 0.1 ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อตัวแปรความสัมพันธ์ทางสังคมประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ ภูมิฐานะและการประกอบอาชีพ ในขณะที่ตัวแปร อายุ ระดับการศึกษา และจำนวนสมาชิกในครอบครัว ไม่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในหมู่บ้าน

เมื่อศึกษาถึงรายละเอียดของปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 15 กองทุน โดยพิจารณาจาก Marginal Effect พบว่า

ด้านภูมิฐานะ พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 นั้น การมีภูมิฐานะเป็นคนในพื้นที่หรือเกิดในพื้นที่นั้น มีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนในหมู่บ้าน โดยมีค่า Marginal Effect เท่ากับ 0.0003106431 หมายความว่า เป็นคนที่มีภูมิฐานะอยู่ในพื้นที่หรือเป็นคนในพื้นที่โดยกำเนิด จะส่งผลให้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับคนในหมู่บ้านหรือชุมชนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.0003106431

ด้านการประกอบอาชีพเกษตรกรรม พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.1 นั้น การประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนในหมู่บ้าน โดยมีค่า Marginal Effect เท่ากับ 0.0002931086 หมายความว่า ถ้าบุคคลผู้นั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านหรือคนอาชีพเดียวกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ขอความร่วมมือในการประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่น การเก็บเกี่ยวผลผลิต จะส่งผลให้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับคนในหมู่บ้านหรือชุมชนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.0002931086

5.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview)

ในการศึกษาปัญหาและผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน ในพื้นที่กรณีศึกษาอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามถึงผลกระทบในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์หลักของกองทุนหมู่บ้าน คือ การเป็นแหล่งเงินทุนที่ให้สมาชิกกองทุนสามารถกู้ยืมเงินกองทุนไปใช้ประโยชน์ในการลงทุนประกอบอาชีพ เสริมธุรกิจการค้าขาย หรือการเกษตรกรรม เพื่อการพัฒนาในด้านอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย รวมถึงบรรเทาเหตุฉุกเฉินและเร่งด่วน และนำไปสู่การสร้างสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง โดยพบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนได้รับประโยชน์จากการมีแหล่งเงินทุนกู้ยืมเพื่อไปประกอบอาชีพ

หรือต่อยอดการลงทุน ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าการกู้ยืมทั่วไป ทำให้เป็นการลดภาระจากการไปกู้ยืมแหล่งเงินกู้นอกระบบได้ แต่ในขณะเดียวกันก็มีการกู้ยืมไปใช้ผิดวัตถุประสงค์เกิดขึ้นเสมอ

ตารางที่ 11 จำแนกหนี้เสียตามรายกองทุน

รายชื่อกองทุนหมู่บ้าน	เชื้อสายส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน	ร้อยละของหนี้เสียของแต่ละกองทุน
หมู่บ้านบางขมิ้น	ไม่ใช่รามัญ	3
หมู่บ้านบางยอ	ไม่ใช่รามัญ	2
หมู่บ้านบางกะเจ้ากลาง	ไม่ใช่รามัญ	2
หมู่บ้านวัดกองแก้ว	รามัญ	1
หมู่บ้านคลองมอญ	รามัญ	-
หมู่บ้านคลองวัด	รามัญ	1
หมู่บ้านใหม่	ไม่ใช่รามัญ	5
หมู่บ้านวัดป่าเกด	ไม่ใช่รามัญ	5
หมู่บ้านคลองวัดป่าเกด	ไม่ใช่รามัญ	3
หมู่บ้านวัดจากแดง	ไม่ใช่รามัญ	2
หมู่บ้านหัวรอ	รามัญ	-
หมู่บ้านลัดโพธิ์	รามัญ	2
หมู่บ้านทรงคะนอง	รามัญ	-
หมู่บ้านลัดตะนง	รามัญ	1.5
หมู่บ้านสะพานช้าง	รามัญ	-

ที่มา : จากการสัมภาษณ์กรรมการกองทุน

จากการสัมภาษณ์เหรียญก กองทุนหมู่บ้านลัดตะนง พบว่า สมาชิกกองทุนมีประมาณ 200 คน โดยมีคนกู้ประมาณ 100 คน อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของกองทุนอยู่ที่ร้อยละ 6 ต่อปี โดยมีหนี้เสียอยู่ที่ร้อยละ 2 ซึ่งจะมีการหักเงินปันผลสำรองไว้สำหรับการเกิดหนี้เสียทุกปี โดยในพื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่ในชุมชนตลาดพระประแดง บริเวณเขตเทศบาล ทำให้มีผู้ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ดั้งเดิมและผู้ที่อพยพมาจากที่อื่นเข้ามาอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ของกองทุนประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้าง เช่น ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดย

วัตถุประสงค์ของการกู้เงินนั้นจะไม่ตรงกับความเป็นจริง เนื่องจากการกู้เงินนอกระบบเป็นจำนวนมาก ทำให้การกู้เงินกองทุนมีวัตถุประสงค์ไปใช้หมุนเวียนหนี้นอกระบบมากกว่าจะนำไปลงทุนประกอบอาชีพตามที่ได้แสดงเจตจำนงในการกู้เงิน ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือบรรเทาความเดือดร้อนระยะยาวลงไปได้ ทำได้แค่เพียงการแก้ปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าเท่านั้น ซึ่งจากการพูดคุยดังกล่าวทราบว่า ทางกองทุนก็จะอนุมัติให้โดยไม่ได้มีการพิจารณาอะไรมากนัก เพราะก็ได้ทำไปตามหน้าที่ในการอนุมัติเงินกู้ซึ่งเป็นเงินของรัฐบาล

สอดคล้องกับการศึกษาของ Hoff and Stiglitz (1990) ที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่สร้างความเข้าใจในตลาดสินเชื่อ โดยได้เน้นที่ปัญหาความไม่สมบูรณ์ของข่าวสารข้อมูล และความไม่สมบูรณ์ของการบังคับใช้หนี้ พบว่า ธุรกรรมประเภทนี้มีความเสี่ยงที่เกิดจากหนี้สูญ อันเนื่องมาจากปัญหาในการคัดเลือกผู้กู้ ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้ให้กู้ไม่สามารถแยกคุณภาพของผู้กู้ได้ การปล่อยกู้จึงมีต้นทุนสำหรับสถาบันการเงินที่จะคัดเลือกผู้กู้ ถัดมา คือ ปัญหาในการสร้างแรงจูงใจในการชำระหนี้ โดยการดำเนินนโยบายของรัฐบาลมีปัญหาในการสร้างแรงจูงใจในการชำระหนี้ เพราะบุคคลที่เข้าร่วมโครงการมักคิดว่าเงินที่พวกเขาได้รับ เป็นเงินของรัฐบาลไม่จำเป็นต้องใช้คืนก็ได้ และปัญหาในการบังคับชำระหนี้ โดยชาวชุมชนก็ไม่ได้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของเงินกองทุนเท่าไรนัก เพราะคิดว่ามีมาให้ผู้กู้ก็เลยกู้ ที่สำคัญทางกองทุนเองไม่ได้มีคณะกรรมการติดตามทวงหนี้เหมือนบางกองทุน ทำให้ทางกองทุนประสบปัญหากับคนค้างชำระหนี้ประเภทย้ายที่อยู่เพื่อหนีหนี้เมื่อไม่สามารถชำระหนี้คืนแก่กองทุนหมู่บ้านได้ ซึ่งทางกองทุนก็ได้ส่งเรื่องให้ทางสำนักงานกองทุนหมู่บ้านฯ ในการดำเนินคดีฟ้องร้องแก่จำเลยต่อไป เช่นเดียวกับกองทุนหมู่บ้านลัดโพธิ์ ซึ่งตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 90 เป็นคนไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่มาแต่ดั้งเดิม จากการสัมภาษณ์ประธานกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ในการอนุมัติให้เงินกู้แก่สมาชิกนั้นส่วนใหญ่คนที่มาขอกู้ไม่ได้เป็นคนในพื้นที่ ซึ่งผู้ที่มาขอกู้เหล่านี้มักจะค้างชำระหนี้เงินกู้กองทุน โดยมีบางรายถึงกับย้ายที่อยู่เมื่อไม่สามารถชำระคืนเงินกู้ได้¹ ซึ่งจากรายที่ 11 จะเห็นได้ว่าร้อยละของหนี้เสียของกองทุนหมู่บ้านในแต่ละแห่งนั้นส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับกองทุนหมู่บ้านที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ใช่เชื้อสายรามัญและประกอบอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวไม่สามารถเก็บได้จากแบบสอบถามเพราะคนที่เป็หนี้เสียเหล่านี้มีการย้ายที่อยู่เพื่อหลบหนีการชำระคืนหนี้เงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน ทำให้หลายกองทุนดังกล่าวประสบกับ

¹ ราชกิจจานุเบกษา ข้อ 30 สมาชิก ประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนั้น และมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

(ต่อ)การรับสมัครสมาชิกและการขาดจากสมาชิกภาพของสมาชิก ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์เงื่อนไข และวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนด ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความต้องการ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน หรือชุมชนเมืองเป็นหลัก

ปัญหาในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งผลการศึกษาโดยใช้แบบจำลองโลจิสติกในการอธิบาย ปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านหรืออีกนัยหนึ่งคือการชำระหนี้ล่าช้าไม่ครบตามจำนวนนั้น ในด้านของอาชีพพบว่าผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแม้จะมีการชำระหนี้ล่าช้าแต่ไม่ใช่กลุ่มที่เป็นหนี้เสียอย่างเช่นกลุ่มอาชีพรับจ้างที่เป็นหนี้เสียของกองทุนหมู่บ้านที่มีการอพยพย้ายที่อยู่อาศัยเพื่อหลีกเลี่ยงหนี้สินหนี้กองทุนหมู่บ้าน ทำให้ผู้ศึกษาไม่สามารถเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มดังกล่าวนี้ได้ ทำได้แค่เพียงเก็บสถิติร้อยละของหนี้เสียทั้ง 15 กองทุนเท่านั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงเห็นได้ว่าการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านนั้น นับว่ามีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการดูแลบริหารจัดการกองทุนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งสะท้อนจากความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งที่ผ่านมาปัญหาและอุปสรรคที่พบในบางกองทุนที่ไม่เข้มแข็ง ได้แก่

1. กรรมการที่ได้รับการฝึกอบรมมีน้อยและไม่มีคุณภาพ
2. ชุมชนขาดประสบการณ์และทักษะในการบริหารกองทุน
3. ขาดบุคลากรที่จะเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม ทำให้กรรมการกองทุนทำงานซ้ำซ้อน
4. ขาดความร่วมมือในการทำงานเป็นกลุ่ม
5. ความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของกรรมการกองทุน
6. ขาดวิธีกวควบคุมไม่ให้สมาชิกนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์

จากการที่ได้สัมภาษณ์ประธานกองทุนหมู่บ้านสะพานช้างเกี่ยวกับแนวคิดและวิธีในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน พบว่า กองทุนหมู่บ้านแห่งนี้มีสมาชิกประมาณ 267 คน โดยมีผู้กู้ประมาณ 100 คน ซึ่งไม่มีประเภทหนี้เสียแต่อย่างใดแต่ก็มีประเภทชำระคืนเงินกู้ล่าช้าอยู่บ้างแต่ก็มีเป็นจำนวนน้อย สำหรับรูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านแห่งนี้ ประธานกองทุนกล่าวว่า เนื่องจากตัวของประธานกองทุนฯเคยรับราชการมาก่อน จึงได้นำหลักการของสหกรณ์มาใช้ในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเดิมกองทุนแห่งนี้ประสบปัญหากรรมการยกยอกเงินกองทุนและเงินฝากสัจจะของชาวบ้านหลบหนีไป ทำให้ต้องวางระบบใหม่ อันดับแรก คือ การกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ร้อยละ 12 ซึ่งบุคคลคนอื่น ๆ อาจจะมองว่าเป็นอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงแต่ตัวประธานคิดว่าก็ยังอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่าการที่ชาวบ้านจะไปกู้เงินจากนอกระบบ ซึ่งประธานกองทุนฯมองว่าอัตราดังกล่าวเหมาะสมสามารถนำดอกผลที่ได้จากดอกเบี้ยนี้ไปทำประโยชน์ให้แก่กองทุนหมู่บ้านได้มากมาย โดยกรรมการกองทุนฯจะมีการประชุมกันทุกอาทิตย์ที่สองของเดือน เพื่อแจ้งให้กรรมการทุกคนทราบถึงรายรับ-รายจ่ายของกองทุนและยอดรวมเป็นตัวเลข เพื่อที่จะให้กรรมการกองทุนฯ เหล่านี้ไปแจ้งแก่สมาชิกกองทุนฯได้ โดยจะทำการติดประกาศที่บริเวณกลางหมู่บ้านเพื่อแจ้งข่าวสารข้อมูลดังกล่าว แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าไรนักเนื่องจากชาวบ้านไม่ค่อย

ได้ให้ความสนใจ จึงเปลี่ยนวิธีใหม่มาเป็นแจกของให้แก่ชาวบ้านเวลามีประชุมซึ่งประสบผลสำเร็จ ชาวบ้านมาประชุมกันครบทุกคน ในส่วนของการชำระคืนหนี้กองทุนฯ นั้น จะไม่มีการฟ้องร้องดำเนินคดีกันเพราะได้ตกลงกันไว้แล้ว แต่จะเป็นการพูดคุยเตือนมากกว่าว่าถ้าไม่คืนแล้วต่อไปจะไม่สามารถกู้กับกองทุนฯ ได้อีก โดยมีการอ้างถึงหลักศีลธรรมบ้าง วิธีเก็บเงินเมื่อถึงกำหนดชำระคืนจะทำเหมือนกับหลายๆกองทุนฯ คือ นำเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายชำระนำมาเฉลี่ยว่าแต่ละเดือนต้องชำระคืนแก่กองทุนฯ เป็นจำนวนเท่าไร แล้วจะมีกรรมการคอยเดินตามเก็บเมื่อครบกำหนด 1 เดือน โดยจะมีการออกใบเสร็จรับเงินให้แก่ผู้ชำระหนี้คืนด้วย สิ่งใหม่ที่แปลกใหม่ที่ประชาชนกองทุนเอ่ยถึง คือ ชาวบ้านบางคนไม่สามารถใช้คืนเงินกู้เมื่อถึงกำหนดชำระคืนในแต่ละเดือนได้ โดยมีการเสนอให้กรรมการเดินเก็บเป็นรายวันก็มี ซึ่งเป็นที่น่าประหลาดใจว่าพอเก็บเงินคืนเป็นรายวัน ชาวบ้านเหล่านั้นสามารถชำระได้ครบตามจำนวนที่ได้กู้ยืมไปทั้งหมด นอกจากนี้กรรมการทุกคนยังได้เรียนรู้การทำงานบทลง²จากประชาชนกองทุนฯ ซึ่งได้มีการทำงานบทลงเก็บไว้ทุกเดือนเพื่อส่งรายงานไปยังสำนักพัฒนาชุมชนอำเภอ ในการตรวจสอบความโปร่งใสอีกด้วย ในส่วนของเงินฝากสัจจะก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านทุกคนจะต้องฝากไว้กับกองทุนฯ ซึ่งจะมีการปันผลตอนสิ้นปี โดยจะได้ร้อยละเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับว่าแต่ละกองทุนกำหนดกันไว้อย่างไร สำหรับกองทุนหมู่บ้านสะพานช้างนี้ สมาชิกที่ฝากเงินสัจจะจะได้รับการปันผลอยู่ที่ร้อยละ 3 ของเงินฝากสัจจะที่มีไว้กับกองทุน ซึ่งมีขั้นต่ำตั้งแต่ 10 บาท โดยกำหนดให้ฝากเป็นประจำทุกเดือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่จะกู้เงินกองทุนหมู่บ้านฯ มีเงื่อนไขว่าต้องเป็นสมาชิกกองทุนฯ และฝากเงินสัจจะไม่น้อยกว่า 3 เดือน ถึงจะกู้ได้ โดยเกณฑ์ในการพิจารณาปล่อยกู้ คือ ถ้ากู้เงินน้อยกว่าเงินฝากสัจจะไม่จำเป็นต้องมีคนค้ำ แต่ถ้ากู้มากกว่าเงินสัจจะที่ฝากจะต้องมีคนค้ำประกันและกู้ได้ร้อยละ 90 ของจำนวนเงินที่ขอกู้ โดยหากไม่สามารถชำระคืนเงินกู้ของเดือนที่กำหนดได้ก็จะถูกคิดค่าปรับร้อยละ 1 โดยจะนำไปคิดทบกับเดือนถัดไป ถ้าหากคนไหนค้างชำระเงินกู้ตอนสิ้นปีจะไม่ได้รับเงินปันผล สอดคล้องกับการศึกษาของ Hermes and Lensink (2004) ที่ศึกษาผลกระทบของการควบคุมและความสัมพันธ์ทางสังคมกับพฤติกรรม moral hazard กับกลุ่มที่กู้ยืม พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการลดปัญหาการไม่ชำระหนี้ คือ การพบปะกันของหัวหน้ากลุ่มกับสมาชิกในกลุ่ม โดยจะเป็นตัวแปรในการควบคุมสมาชิกในกลุ่มและเป็นตัวแทนความสัมพันธ์ทางสังคมทำให้การผิดชำระหนี้ของสมาชิกในกลุ่มลดลงไปด้วย

จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกได้รับการติดตามทวงถามหนี้จากกรรมการกองทุนสูงสุดอยู่ที่ 4 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 32.4 โดยเฉลี่ยแล้วสมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่²นั้นได้รับการติดตามทวงถามหนี้จาก

² แสดงรายละเอียดในภาคผนวก

กรรมการกองทุนอยู่ที่ 2 ครั้งต่อเดือน โดยกองทุนหมู่บ้านที่สมาชิกหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบด้วย เชื้อสายรามัญจะมีการติดตามทวงถามหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านอยู่ในระดับที่สูงกว่ากองทุนหมู่บ้านที่ไม่ใช่เชื้อสายรามัญ ทำให้ปัจจัยในด้านการบริหารจัดการกองทุนในส่วนของการติดตามหนี้ของ กรรมการกองทุนหมู่บ้านนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งต่อตัวแปรการชำระคืนหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน นอกจากนี้ประชาชนกองทุนกล่าวว่ามีหลายรายที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนฯ เนื่องจากเป็นคนนอกพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถที่จะกู้เงินกับทางกองทุนฯ ได้ โดยคนเหล่านี้ประกอบอาชีพค้าขาย และพึ่งพาแหล่งเงินกู้นอกระบบ มีเจ้าหน้าที่ตามเก็บเป็นรายวันขายของได้เท่าไรก็นำไปชำระหนี้ นอกระบบหมด จึงได้เปิดโอกาสให้แก่กลุ่มคนเหล่านี้ว่าสามารถกู้เงินกับทางกองทุนหมู่บ้านได้ โดยมาสมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน แต่อาจจะไม่ได้จำนวนเงินมากเท่ากับคนที่อยู่ในพื้นที่ซึ่ง การที่มาผ่อนชำระหนี้กับกองทุนก็ยังดีกว่าการที่ต้องไปผ่อนชำระหนี้กับเงินกู้นอกระบบที่อัตรา ดอกเบี้ยสูงมาก ทำให้คนเหล่านี้สามารถลดภาระทางด้านหนี้สินลงไปได้อย่างมาก ในขณะที่ดอก ผลจากเงินกู้ก็นำมาใช้เป็นค่าดำเนินการของกรรมการ โดยมีการจ่ายให้กับคนที่ทำหน้าที่เดิน เก็บเงินกู้ทุกสิ้นเดือนนอกจากนี้ยังนำไปจัดทำเป็นสวัสดิการแก่คนในชุมชน เนื่องจากกองทุนมี กำไรจากการดำเนินงานประมาณ 200,000 บาทต่อปี เช่น แจกทุนการศึกษาแก่เด็กเรียนดีทุกปี โดย เอาเด็กเป็นแกนหลักส่งเสริมให้เด็กรู้จักการออม โดยกองทุนหมู่บ้านฯ สะพานช้างแห่งนี้จะเปิดรับ ผักเงินสัจจะทุกวันที 1-3 ของทุกเดือน นอกจากนี้ยังจัดเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุที่อายุ 70 ปีขึ้นไป มีข้อแม้ว่าต้องเป็นสมาชิกกองทุนฯ ด้วย และรวมไปถึงสวัสดิการแก่คนพิการ โดยให้เงิน 1,000- 2,000 บาทต่อปี

เช่นเดียวกับกองทุนหมู่บ้านทรงคนอง ที่ประชาชนกองทุนเป็นอดีตข้าราชการประจำสำนัก งบประมาณ ที่ได้นำหลักการในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์เข้ามาใช้บริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้าน ภายหลังจากที่เกิดปัญหากรรมการกองทุนยักยอกเงินที่ชาวบ้านชำระคืนหนี้ไปใช้ หมุนหนี้นอกระบบ จากการสัมภาษณ์ประชาชนกองทุน พบว่า ตัวประชาชนได้แก้ปัญหาโดยให้เงิน ของตัวเองแก่กรรมการผู้นั้น ไปใช้หนี้ก่อน โดยตั้งเงื่อนไขว่าห้ามนำเงินของชาวบ้านไปกระทำการ หมุนเวียนหนี้อีกเด็ดขาด ถ้ามีปัญหาเดือนร้อนเรื่องเงินให้มาบอกแก่ตัวประชาชน ซึ่งภายหลัง กรรมการผู้นั้นได้ลาออกจากกองทุนหมู่บ้านไป โดยกองทุนหมู่บ้านแห่งนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่นอกเขต เทศบาล ซึ่งประชาชนร้อยละ 95 เป็นคนไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งผู้ที่กู้เงินจากกองทุนส่วนใหญ่เป็นคน ในพื้นที่ ในส่วนของการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านแห่งนี้นั้น คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5.5 ต่อ ปี ผู้กู้ที่ชำระคืนล่าช้าจะถูกปรับที่ร้อยละ 1 ต่อเดือนนับตั้งแต่เดือนที่ขาดการชำระคืน โดยประชาชน จะเป็นแกนหลักในการติดตามคนที่ค้างชำระหนี้เงินกู้ หรือไม่ก็ฝากผู้อื่นไปทวงถาม ดังประโยค ที่ว่า “ฝากบอกนาย ก. ด้วยนะว่าฉันคิดถึง...” ซึ่งเป็นอันรู้กันว่าหมายถึงให้มาชำระคืนเงินกู้ได้

แล้ว โดยเงินฝากสัจจะของกองทุนฯนั้น ประธานกล่าวว่า ไม่ค่อยจะมีคนยอมส่งเท่าไรนัก เหตุผลก่อนข้างน่าประหลาดใจ คือ ความจี้เกียดเงินมาส่งให้เมื่อถึงกำหนดฝากเงินสัจจะ มีบางรายที่ขอจ่ายล่วงหน้าก็มิจะได้ไม่ต้องมาส่งให้ทุกเดือน โดยประธานกล่าวว่าคนที่ขอกู้เงินล้วนแต่เป็นชาวบ้านที่เดือดร้อนและมีรายได้น้อยจริงๆ เพราะฉะนั้นเงินของกองทุนฯจึงมีจำนวนมาก เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่พอมีฐานะ บางรายถึงกับมาขอลาออกจากการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านก็มีสาเหตุเพราะอยู่ไปก็ไม่รู้เงินอยู่ดี ตัวประธานเองจึงโน้มน้าวใจบุคคลเหล่านี้ให้อยู่ต่อ เพื่อที่ว่ากองทุนหมู่บ้านจะได้เข้มแข็ง เนื่องจากบางคนเป็นที่นับหน้าถือตาของคนในพื้นที่ ปัญหาที่กองทุนหมู่บ้านฯนี้กำลังประสบอยู่ คือ การขาดบุคลากรที่ชำนาญการในเรื่องการทำบัญชี เนื่องจากบุคลากรที่เข้ามาทำงานตรงนี้ อาศัยจากการเป็นอาสาสมัคร โดยจะได้รับผลตอบแทนจากการจัดสรรเงินตอบแทนกรรมการและเจ้าหน้าที่ร้อยละ 15 ของกำไรสุทธิ ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่ไม่มาก ทำให้บุคลากรขาดแรงจูงใจในการดำเนินงานได้ ถ้าหากไม่ใช่คนที่เสียสละเพื่อส่วนรวมจริงๆ ทำให้ตัวประธานเองต้องลงมากำกับดูแลในทุกเรื่อง รวมไปถึงขาดการอบรมความรู้จากส่วนกลางในการให้ความรู้แก่คณะกรรมการในการบริหารจัดการกองทุน ซึ่งในขณะนี้หมู่บ้านทรงคนอง ได้รับเงินจัดสรรจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต โดยประธานกล่าวว่า หมู่บ้านเองมีการใช้จ่ายเงินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำเงินที่ได้มาติดล้อวงจรปิดภายในหมู่บ้าน นำเงินจากการมีผู้นำที่คอยให้บริการ ไปซื้อเครื่องกระจายเสียงเพื่อประกาศเสียงตามสายแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่คนในหมู่บ้าน ในขณะที่หมู่บ้านข้างเคียงนำเงินที่เหลือใช้ไปใช้จ่ายด้านอื่นๆจนหมด โดยอ้างว่าเงินเหลือถ้ามีการตรวจสอบขึ้นมาจะชี้แจงลำบาก ซึ่งต่างจากกองทุนนี้ คือ ถ้าเงินเหลือจะเก็บไว้สำรองยามฉุกเฉินไม่นำไปใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยดังเช่นหมู่บ้านใกล้เคียง ในส่วนของดอกผลที่ได้จากเงินกู้นั้นจะนำมาจัดเป็นสวัสดิการให้แก่เด็ก โดยอาจจะจัดเป็นโครงการพี่สอนน้อง เพื่อติวน้องที่เรียนอ่อนในวิชาต่างๆซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในหมู่บ้าน และอีกอย่างที่ประธานกองทุนฯคิดไว้ คือ อาจจะให้มีการ refinance โดยเปิดโอกาสให้ผู้กู้ที่ใช้คืนหนี้ไปแล้วครั้งหนึ่ง สามารถกู้เงินก้อนใหม่ได้โดยนำยอดค้างชำระที่เหลือหักจากยอดที่จะขอกู้ใหม่ ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวอยู่ในระหว่างกระบวนการคิดพิจารณา รวมถึงร่างกฎระเบียบในการดำเนินงานไม่ให้ไปขัดกับมติของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติดังกล่าว

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งของความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้าน ดังจะเห็นได้จากการติดตามหนี้ของกรรมการกองทุนฯ ซึ่งนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง แนวทางการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านจะต้องมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ รวมถึงการนำระบบสวัสดิการชุมชนมาใช้เป็นแรงผลักดันใน

การสร้างวินัยทางการเงิน อันนำไปสู่ความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านฯในระยะยาว โดยสถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้ศึกษาถึงปัจจัยเสี่ยงต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และแนวทางการจัดผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยเสี่ยงด้านการบริหารจัดการหนี้ พบว่า สมาชิกไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ได้ทันกำหนดเวลา ซึ่งมีเป็นสัดส่วนที่น้อยที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตรงเวลารองลงมา คือ การขาดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเงินกู้ที่ดี รวมถึงการติดตามทวงคืนหนี้อย่างไม่จริงจัง
2. จุดแข็งของกองทุนหมู่บ้าน คือ ความซื่อตรงของคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ และจุดอ่อนของกองทุนหมู่บ้าน คือ การหาแหล่งเงินทุนใหม่ที่จะมาปล่อยกู้แก่ชาวบ้าน

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

ชุมชนหรือหมู่บ้านในประเทศไทยมีปัจจัยด้านธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม โครงสร้างพื้นฐาน และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งเรียกว่า “ทุนชุมชน” ซึ่งส่งผลทำให้กองทุนหมู่บ้านแต่ละแห่งมีความพร้อมในการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านที่แตกต่างกันออกไป

ทุนชุมชน หมายถึง สิ่งที่คนในชุมชนหรือคนนอกชุมชนที่อยู่ในเครือข่ายความสัมพันธ์กับชุมชน สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อการดำรงชีวิตและเป็นประโยชน์ต่อบุคคล ครอบครัว และเพื่อการคงอยู่ของชุมชน ซึ่งทุกชุมชนได้สร้างและสืบทอดต่อกันมาจนเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นๆ (ทรัพยากรกับการจัดการทุนชุมชน, ทุนชุมชน:ออนไลน์)

ในสภาพที่เป็นอยู่นั้นชุมชนแต่ละแห่งมีทุนทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับความเป็นมาของการสะสมทุนตั้งแต่อดีต และขึ้นอยู่กับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งใหม่ที่กระจายตัวเข้าไปสู่ชุมชนนั้นๆ ซึ่งความเข้มแข็งของทุนทางสังคมจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านในการนำมาสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยชุมชนแต่ละแห่งเผชิญกับสภาพการเปลี่ยนแปลงและมีการปรับตัวเพื่อรักษาความเป็นชุมชนดั้งเดิมไว้ ชุมชนบางแห่งยังคงรักษาจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกัน ความไว้วางใจที่มีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในขณะที่บางชุมชนเผชิญกับความเสื่อมถอยในการรักษาความเป็นชุมชนดั้งเดิม ขาดความผูกพันกับคนในชุมชน อยู่อย่างเอาเปรียบซึ่งกันและกันเพื่อความอยู่รอด ดังนั้นทุนทางสังคมจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะช่วยให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน

จากการศึกษาถึงตัวแปรความสัมพันธ์ทางสังคมต่อการค้างชำระเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน ซึ่งพิจารณาในมุมมองที่ความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีในแต่ละชุมชนจะส่งผลต่อตัวแปรการค้างชำระ

หนี้เงินกู้กองทุนฯอย่างไร โดยมีสมมติฐานว่าถ้าความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชนเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะส่งผลให้อัตราการค้างชำระหนี้เงินกู้ต่ำ ในขณะที่ชุมชนที่ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชนไม่เหนียวแน่น รู้จักกันอย่างผิวเผิน จะทำให้อัตราการค้างชำระหนี้เงินกู้สูง

ซึ่งจากการลงพื้นที่ศึกษากองทุนหมู่บ้านจำนวน 15 หมู่บ้าน ในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละกองทุนหมู่บ้านในแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกันออกไป จากการสัมภาษณ์กรรมการกองทุนหมู่บ้านในตำบลลาดพระประแดง ซึ่งประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ซึ่งเข้ามาประกอบอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ มีประชาชนที่เป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิมเป็นจำนวนน้อย ดังนั้นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจึงเป็นไปอย่างผิวเผิน ไม่แนบแน่น อยู่อย่างตัวใครตัวมันไม่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยกรรมการกองทุนแห่งนี้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลให้คนชำระหนี้เงินกู้นั้นมาจากความกังวลว่าถ้าไม่ใช้คืนเงินที่กู้ยืมไป เมื่อถึงคราวเดือนร้อนมีความจำเป็นต้องใช้เงินจะไม่สามารถเข้ามากู้ยืมเงินจากทางกองทุนหมู่บ้านแห่งนี้ได้อีก นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของคนมากกว่าเพราะเขามองว่าเป็นหน้าที่ที่เมื่อยืมไปแล้วก็ต้องนำมาใช้คืนกองทุน โดยการอนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิกทางกองทุนไม่ได้พิจารณาอะไรมากมาย เขียนวัตถุประสงค์อะไรมาในการขอกู้ก็อนุมัติให้กู้หมด เพราะเป็นเงินของทางรัฐบาล ชุมชนเองไม่ได้ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของกองทุนแค่ปฏิบัติไปตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมาเท่านั้น ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยที่นำไปใช้หมุนหนี้ในระบบเพราะบางคนประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง ซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอในการดำรงชีพ บางรายถึงกับย้ายที่อยู่เพราะไม่มีเงินมาชำระคืนกองทุน ส่วนใหญ่ที่สามารถชำระคืนได้เพราะกรรมการตามทวงหนี้ ถึงจะชำระล่าช้าแต่ก็ยังได้คืนบ้าง แต่อาจต้องใช้เวลาพอสมควร

เมื่อมาพิจารณาอีกกองทุนหมู่บ้านหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในตำบลลาดพระประแดงเช่นเดียวกัน โดยชุมชนสะพานช้างแห่งนี้เป็นชุมชนขนาดใหญ่อาศัยอยู่รวมกันทั้งคนในพื้นที่และคนที่อพยพเข้ามาจากต่างถิ่นมาอาศัยอยู่ มีคนไทยเชื้อสายรามัญอาศัยอยู่บ้างแต่ก็เป็นจำนวนน้อย จากการสอบถามประธานกองทุนหมู่บ้านสะพานช้างแห่งนี้ กล่าวว่า ชาวชุมชนแห่งนี้รู้จักกันเป็นอย่างดี มีความสามัคคีกัน ร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ตัวแปรความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนในชุมชนนี้นั้น เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้คนไม่กล้าเบี้ยวหนี้ ก็มีชำระคืนล่าช้าบ้าง ทางกองทุนฯก็ไม่ได้ว่าอะไรขอให้ชำระคืนก็พอ แต่ก็มีกรรมการคอยติดตามการชำระหนี้เป็นประจำ ประธานกองทุนฯกล่าวว่า สาเหตุหนึ่งที่นอกเหนือไปจากการได้รับการตักเตือนว่าถ้าเบี้ยวหนี้หรือไม่ยอมจ่าย จะไม่ได้โอกาสในการกู้เงินจากกองทุนอีกเลย ทำให้ชาวชุมชนวิตกกังวลกันมาก กลัวว่าตนเองจะเสียความน่าเชื่อถือ เพราะมีบางส่วนที่กู้ยืมไปเพื่อ

ประกอบอาชีพ และบางคนก็ไปใช้หนี้ในระบบ โดยทางกองทุนจะมีการประกาศสรุปเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนในรอบหนึ่งปี ซึ่งจะติดประกาศไว้บริเวณกลางหมู่บ้านว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านแต่ละคนนั้นมีเงินฝากสักจะเท่าไร ที่สำคัญมีการประกาศว่าแต่ละคนที่กู้ยืมไปค้างชำระเท่าไรด้วย ทำให้ผู้ที่มีรายชื่ออยู่ในใบประกาศนั้นรู้สึกอับอาย เพราะเมื่อเกิดเหตุการณ์อย่างนี้ชาวบ้านหรือคนในชุมชนจะเริ่มซุบซิบ นินทา ทำให้บุคคลที่ค้างชำระเหล่านั้นเกิดความรู้สึกอับอายต่อสายตาชาวบ้านหรือคนในชุมชนที่มองด้วยสายตาตำหนิ ถึงกับมาขอร้องกับทางกองทุนว่าอย่าประกาศชื่อของตนเองในประกาศที่กลางหมู่บ้าน โดยประธานกองทุนได้กล่าวว่าการปิดประกาศนั้นเป็นการกระทำที่เหมาะสมแล้ว เพราะชาวบ้านมากู้เงินของรัฐบาลไปแล้วมีหน้าที่ต้องใช้คืน ไม่ใช่เงินให้เปล่าแต่อย่างใดหมู่บ้านจะได้รับประโยชน์จากการนำดอกเบี้ยเงินกู้กองทุนไปใช้ทำประโยชน์ก่อให้เกิดสวัสดิการแก่คนในหมู่บ้านได้ ดังนั้นการแปะรายชื่อประจานคนที่ค้างชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านจึงถือเป็นการรักษาสิทธิที่ชาวบ้านอื่นๆสมควรจะได้รับจากดอกผลดังกล่าว ถึงจะไม่ติดประกาศชาวบ้านคนอื่นก็ทราบอยู่ดี เรื่องแบบนี้ไม่สามารถปิดบังชาวบ้านได้ และความกลัวว่าสังคมจะรับรู้ถึงกับมีบางรายมาแอบขอกู้เงินถึงบ้านประธานกองทุนๆ ก็มี เพราะกลัวว่าชาวบ้านจะเอาไปนินทาว่าตนเองมากู้เงินกองทุนๆ ซึ่งนอกเหนือจากการติดตามของคณะกรรมการกองทุนๆแล้ว ความสัมพันธ์ทางสังคมที่แนบชิดและเข้มแข็งนั้นส่งผลต่อการไม่กล้าค้างชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านแห่งนี้ นอกจากนั้นความเกรงใจในตัวประธานกองทุนๆที่เป็นผู้อาวุโสเป็นที่เคารพของหมู่บ้านที่ชาวบ้านชาวชุมชนนับหน้าถือตา ทำให้สมาชิกกองทุนๆเกิดความเกรงใจและปฏิบัติตาม รวมถึงให้ความร่วมมือเมื่อมีการเอ่ยปากร้องขอความร่วมมือจากชาวบ้าน ซึ่งส่งผลให้กองทุนหมู่บ้านแห่งนี้ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการกองทุนๆ ซึ่งบรรลุเป้าหมายของการอยู่ร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวของชาวชุมชนและกองทุนหมู่บ้าน

จากผลการศึกษาที่ได้นำเสนอข้างต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Besley & Coate (1995) และ Floro & Yotopoulos (1991) ที่เห็นว่าความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการควบคุมภายในกลุ่ม โดยความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มอาจจะช่วยควบคุมและทำให้สมาชิกชำระคืนเงินกู้ เนื่องจากการไม่จ่ายชำระคืนเงินกู้จะมีผลกระทบต่อสถานะของบุคคลเหล่านั้นในการที่จะอยู่ในสังคม ยิ่งกว่านั้นการผิมนัดชำระหนี้ จะส่งผลทางลบแก่กลุ่มสมาชิก ทั้งในด้านความมั่งคั่งในปัจจุบันและโอกาสในการกู้ยืมในอนาคต ซึ่งปัจจัยทางสังคมดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการค้างชำระหนี้เงินกู้ เช่นเดียวกับ Montgomery et al. (1996) ที่ค้นพบว่าสมาชิกในกลุ่มจะแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวต่อคนที่ผิมนัดชำระหนี้ โดยจะกระทำต่อทรัพย์สิน สัตว์เลี้ยงและสิ่งของในครัวเรือน เช่นมีการทำลายบ้านของคนที่ไม่ยอมชำระหนี้ เป็นต้น ในขณะที่การศึกษาของ Hermes and Lensink (2004) ที่ศึกษาผลกระทบของการควบคุมและความสัมพันธ์ทางสังคม

กับพฤติกรรม moral hazard กับกลุ่มที่กู้ยืม พบว่า การควบคุมและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้นำกลุ่มและสมาชิกในกลุ่ม ช่วยลดการเกิดปัญหา moral hazard ในกลุ่มลงได้

ในขณะที่กองทุนหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง คือ กองทุนหมู่บ้านทรงคนอง โดยเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ชาวบ้านกว่าร้อยละ 95 เป็นชาวไทยเชื้อสายรามัญ ซึ่งอยู่รวมกันแบบเครือญาติ มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมาก มีความผูกพัน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน จากการสัมภาษณ์ประธานกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ พบว่า ชาวไทยเชื้อสายรามัญเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและแน่นแฟ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกันและตั้งบ้านเรือนอยู่ในละแวกเดียวกัน ดังนั้นเวลาจะทำอะไรจะคำนึงถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกันเป็นหลัก โดยสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นคนในพื้นที่ทั้งสิ้น ส่งผลให้ปัจจัยที่มีผลต่อการค้างชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านหนึ่งในนั้น คือ ตัวแปรความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อกันระหว่างคนในหมู่บ้าน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ประธานกองทุนพบว่า เวลาขอความร่วมมือสมาชิกในหมู่บ้านในการทำกิจกรรมก็จะมาช่วยด้วยความเต็มใจ เพราะชาวบ้านรู้สึกว่าการที่ตกลงไปเป็นประโยชน์กลับคืนมาแก่ชุมชนของตนเอง มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแห่งนี้ ดังนั้นกองทุนหมู่บ้านก็เหมือนกัน คือ รู้สึกว่าตัวเองเป็นเจ้าของกองทุนฯ ต้องช่วยกันดูแลรักษา เพราะถ้ากองทุนมีการบริหารจัดการที่ดีสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็จะสะท้อนออกมาเป็นสวัสดิการที่มีให้แก่ลูกหลานรวมถึงคนในชุมชนเอง ถ้าเราไม่ช่วยกันดูแลเราก็จะขาดประโยชน์ที่สมควรได้รับไป โดยประธานกองทุนฯกล่าวว่า มีน้อยคนนักที่ค้างชำระเนื่องจากความยากจนจริงๆ แต่ไม่มีประเภทที่ไม่ชำระคืนเงินกู้เลย เพราะชุมชนแห่งนี้อยู่กันอย่างครอบครัว ญาติพี่น้อง มีปัญหาอะไรก็ปรึกษากันได้ทุกอย่างเพราะถือว่าการมีกองทุนหมู่บ้าน ก็เพื่อที่จะช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ถ้าสมาชิกในหมู่บ้านเดือดร้อนแล้วเราไม่ช่วยเหลือ พวกเขาเหล่านี้จะไปพึ่งพาใครได้ บางคนก็ยังคงพึ่งพาแหล่งเงินกู้นอกระบบอยู่แต่ทางกองทุนฯก็ได้เข้าไปช่วยเหลือโดยเปิดโอกาสให้กู้เงินกองทุนฯเพื่อไปใช้ประกอบอาชีพ หรือไม่ก็นำไปใช้หนี้ระบบเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เคย ชุมชนแห่งนี้มีขนาดไม่ใหญ่นัก เพราะฉะนั้นเวลามีข่าวสารหรือข้อมูลอะไร ก็จะแพร่สู่ชาวบ้านอย่างรวดเร็ว ทำให้คนไม่กล้าที่จะเบี้ยวหนี้เพราะจะถูกตราหน้าจากคนในชุมชนและเป็นการเสียชื่อเสียงอย่างรุนแรง เสียความน่าเชื่อถือได้ เพราะชุมชนเรามีกิจกรรมที่ทำร่วมกันอยู่เป็นประจำ ใครทำอะไรที่เป็นปัญหาชาวบ้านก็นำไปติฉินนินทาแล้วซึ่งทำให้อยู่ในชุมชนอย่างลำบากมากขึ้น ดังนั้นปัจจัยที่ทำให้กองทุนหมู่บ้านแห่งนี้ไม่มีหนี้เสียเลย นอกจากความเกรงใจในตัวประธานกองทุนที่เป็นที่นับหน้าถือตาและเป็นผู้ใหญ่ในชุมชนแล้ว ความสัมพันธ์ทางสังคมล้วนมีผลอย่างมากในการควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้วางไว้ ที่สำคัญการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมที่ชุมชนได้รับจากการนำดอกผลและเงินปันผลของกองทุนบางส่วน มาสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่

คนในชุมชน ทำให้ชาวชุมชนแห่งนี้ร่วมมือร่วมใจกันที่จะดำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์หรือความเป็นชุมชนเก่าแก่และรักษาจิตสำนึกของความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

จากงานวิจัยในด้านทุนทางสังคมที่มีต่อความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้านนั้น พบว่า หมู่บ้านแต่ละแห่งมีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนฯแตกต่างกันออกไป การปล่อยให้หมู่บ้านบริหารจัดการกองทุนของตนเองเพียงลำพัง อาจทำให้กองทุนไม่สามารถบรรลุเป้าหมายความยั่งยืนได้ เนื่องจากหมู่บ้านที่มีทุนทางสังคมในระดับต่ำ ในขณะที่หมู่บ้านที่มีทุนทางสังคมอยู่ในระดับสูงแต่ขาดการกระจายตัวของทุนทางสังคม และทำให้ทุนทางสังคมนั้นเกิดประโยชน์กับคนเพียงบางกลุ่ม เนื่องจากการรวมกลุ่มดังกล่าวไม่ได้สะท้อนการคัดเลือกสมาชิกที่ดี จึงเป็นการเพิ่มโอกาสในการชำระคืนเงินกู้ล่าช้าได้

สรุปได้ว่าความหลากหลายของชุมชนที่มีก่อนที่กองทุนหมู่บ้านจะเข้าไปล้วนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างของกองทุนหมู่บ้านฯในแต่ละพื้นที่ หมู่บ้านใดที่มีทุนชุมชนหรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็ง จะส่งผลให้มีการจัดการกองทุนหมู่บ้านไปในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ในขณะที่หมู่บ้านใดมีทุนชุมชนหรือความสัมพันธ์ทางสังคมอ่อนแอ อาจจะประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสวัสดิการชุมชนที่จะเกิดขึ้นกับหมู่บ้านนั้นๆได้

อภิปรายผล

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามของกองทุนหมู่บ้านจำนวน 15 หมู่บ้าน ในกรณีศึกษาพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งจากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านรวมถึงสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้านนั้น ประกอบไปด้วยหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการติดตามเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุน ซึ่งคนที่คอยตามเก็บเงินกู้ที่ต้องจ่ายเป็นรายเดือนนั้น มีตั้งแต่ประธานกองทุนจนไปถึงกรรมการ เหนียวญิก หรือฝากสมาชิกในหมู่บ้านไปบอกก็มี ซึ่งปัจจัยดังกล่าวถือเป็นปัจจัยด้านการบริหารจัดการกองทุนซึ่งนับเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งในหลายๆพื้นที่นั้นประสบปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพของคณะกรรมการกองทุนฯ อันเกิดจากความไม่มีประสบการณ์ในด้านการบริหารหรือความรู้สึกไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกองทุนฯหรือของชุมชน โดยปฏิบัติไปตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น ในขณะที่อีกหลายกองทุนฯคณะกรรมการมีผู้นำที่มีประสบการณ์จากการรับราชการหรือทำงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาก่อน ทำให้การบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านตนเองเป็นไปอย่างมีระบบ ตรงตาม

กฎระเบียบ เกิดประโยชน์ในด้านสวัสดิการแก่ชุมชนหรือหมู่บ้านของคุณเป็นอย่างมาก โดยมีปัจจัยปลีกย่อย คือ ปัจจัยด้านตัวผู้บริหาร ได้แก่ ความเกรงใจและความเคารพนับถือในตัวของคุณประธานกองทุนฯ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่น่าเชื่อถือของคนในหมู่บ้านทำให้เวลาบอกกล่าวหรือขอความร่วมมืออะไร ชาวบ้านก็จะทำตามด้วยความเต็มใจ และปัจจัยสุดท้าย คือ ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีระหว่างคนในหมู่บ้านหรือชุมชน โดยชุมชนไหนมีความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง อยู่กันอย่างเครือญาติ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมหรือเชื้อสายเดียวกัน ก็จะมีความรู้สึกที่เป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งจะพบเห็นได้จากหมู่บ้านที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีเชื้อสายรามัญที่มีประเพณีสงกรานต์เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าวจะคำนึงถึงตัวแปรความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้ไม่กล้าที่จะค้างชำระเงินกู้ที่ตนเองได้กู้ยืมมาจากกองทุนหมู่บ้าน เพราะจะทำให้กระทบถึงความสัมพันธ์ที่ตนเองมีต่อคนในหมู่บ้านมาอย่างยาวนาน เนื่องจากยอมรับไม่ได้ที่จะต้องถูกชาวบ้านติฉินนินทา หรือการเลิกคบค้าสมาคมด้วย เนื่องจากเป็นความรู้สึกที่น่าอับอายถ้าได้รับการปฏิบัติเช่นนี้จากคนในหมู่บ้าน ดังนั้นตัวแปรความสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าวจึงควบคุมพฤติกรรมของชาวบ้านไปในตัว นอกจากนี้การมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็ง มีการช่วยเหลือกันระหว่างญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน อาจจะทำให้มีแหล่งเงินกู้สำรอง นอกเหนือไปจากการกู้จากกองทุนหมู่บ้าน เห็นได้จากการเก็บแบบสอบถามสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ พบว่า แหล่งเงินกู้อื่น ๆ นอกเหนือไปจากกองทุนหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการหยิบยืมจากญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านถึงร้อยละ 35.2 รองลงมา คือ การกู้ยืมจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ ทำให้การมีแหล่งเงินกู้สำรองนั้นสะท้อนถึงความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบของความไว้วางใจที่มีต่อคนในหมู่บ้านหรือในชุมชน

สอดคล้องกับการศึกษาของ Sinad (2009) พบว่า ทูทางสังคมเป็นปัจจัยกำหนดที่สำคัญในการประสบความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์ พิสูจน์ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์ถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์ที่มีอยู่ ได้แก่ ปัจจัยด้านความเชื่อใจ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความซื่อสัตย์ การรักษากฎระเบียบและความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน หรือที่เรียกว่า ทูทางสังคม เพราะคุณภาพของคนหรือลักษณะของความสัมพันธ์จะสามารถทำให้สมาชิกในหมู่บ้านประสบความสำเร็จในกลุ่มออมทรัพย์ของตนหรือมีการแสดงออกไปในทางที่ดี ในขณะที่บางชุมชนหรือบางหมู่บ้านที่มีคนต่างถิ่นอพยพเข้ามาอยู่อาศัย ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกอ่อนแอ ทำให้ไม่มีผลในการอธิบายการชำระคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านฯ โดยมองว่าการที่จะชำระคืนหรือไม่นั้นเป็นความรับผิดชอบและศีลธรรมในตัวของแต่ละบุคคลมากกว่า ซึ่งผลการศึกษารูปได้ว่าความสัมพันธ์ทางสังคมมีผลในการควบคุมสมาชิกในหมู่บ้าน

โดยทำให้กองทุนหมู่บ้านที่สมาชิกในหมู่บ้านส่วนใหญ่ที่มีเชื้อสายรามัญมีอัตราการค้างชำระค่านี้นี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านต่ำกว่ากองทุนหมู่บ้านที่สมาชิกส่วนใหญ่ไม่ใช่เชื้อสายรามัญ

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สาเหตุหนึ่งของปัญหาความยากจนเกิดมาจากการที่ผู้ที่มีรายได้น้อยไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ เช่น ธนาคารพาณิชย์ได้ เนื่องจากขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันในการกู้เงิน ทำให้ต้องหันไปพึ่งพาแหล่งเงินกู้นอกระบบ ซึ่งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยหนึ่งในนโยบายของภาครัฐ คือ การเปิดโอกาสให้คนยากจนในการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อดังกล่าวโดยการจัดตั้งระบบการเงินฐานรากหรือ Microfinance ขึ้นมา

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติถือได้ว่าเป็นหนึ่งในระบบการเงินฐานรากหรือ Microfinance ขนาดใหญ่ในประเทศไทย ตั้งขึ้นในช่วงต้นปีพ.ศ. 2544 จากนโยบายของพรรคไทยรักไทย ในการจัดตั้งให้มีกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการจัดสรรเงินหมู่บ้านละ 1 ล้านบาทครอบคลุมหมู่บ้านกว่า 80,000 หมู่บ้านทั่วประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อการลงทุนพัฒนาอาชีพและสร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย นำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนอันนำไปสู่การพึ่งพาตนเองต่อไป จากการเร่งอัดฉีดเงินลงไปสู่หมู่บ้านอย่างรวดเร็วอาจทำให้เกิดภาวะฟองสบู่ ขาดการระมัดระวังในการใช้เงิน ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการเกิดหนี้เสียของกองทุนหมู่บ้านได้

จากปัญหาที่กล่าวข้างต้น มีงานวิจัยหลายงานที่ศึกษาบทบาทของความสัมพันธ์ทางสังคม (social ties) ระหว่างกลุ่มสมาชิก ว่าความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการควบคุมภายในกลุ่ม โดยความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มอาจจะช่วยควบคุมและทำให้สมาชิกชำระคืนเงินกู้ ยิ่งกว่านั้นการผัดผ่อนชำระหนี้ จะส่งผลทางลบแก่กลุ่มสมาชิก ทั้งในด้านความมั่งคั่งในปัจจุบันและโอกาสในการกู้ยืมในอนาคต ซึ่งปัจจัยทางสังคมดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการค้างชำระหนี้เงินกู้

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผัดผ่อนชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 15 กองทุน โดยการออกแบบสอบถามสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 250 คน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านจำนวน 15 กองทุน โดยใช้แบบจำลองโลจิสต์ (Logistic regression) ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ การศึกษาลักษณะทั่วไปของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาความถี่ร้อยละ การวิเคราะห์ความสามารถในการชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านโดยใช้แบบจำลองโลจิสต์ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในส่วนของการออกภาคสนามด้านปัญหาและผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของกองทุนหมู่บ้านที่ทำการศึกษา

จากการศึกษาถึงสภาพทั่วไป ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 250 ราย พบว่า สมาชิกที่กู้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยส่วนใหญ่เป็นผู้กู้ที่มีอายุ 41-50 ปี ระดับการศึกษาของผู้กู้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา/ปวช.หรือเทียบเท่า ในส่วนของจำนวนผู้มีงานทำในครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่มีผู้ทำงานในครอบครัวจำนวน 1 คน โดยผู้กู้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/ลูกจ้าง ในส่วนของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้กู้อยู่ที่ประมาณ 34,852 บาท ในส่วนของรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของผู้กู้อยู่ที่ประมาณ 28,942 บาท

แหล่งเงินกู้อื่นๆนอกเหนือจากกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มาจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ รองลงมา คือ ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน ในส่วนของแหล่งเงินที่นำมาชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า ส่วนใหญ่มาจาก รายได้ของครอบครัว รองลงมา คือ จากเงินที่กู้นอกระบบ ในส่วนของสภาพการชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่ชำระได้ครบตามกำหนด ในส่วนของความคิดเห็นของสมาชิกที่กู้เงินกองทุนฯ ว่าการค้างชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ตรงเวลา จะกระทบถึงความสัมพันธ์ที่มีระหว่างตัวเองกับคนในหมู่บ้าน/ชุมชน ส่วนใหญ่เห็นว่ากระทบถึงความสัมพันธ์ดังกล่าว และส่วนใหญ่ใส่ใจเมื่อคนในหมู่บ้านทราบว่าตัวเองค้างชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ตรงเวลา จากการศึกษาถึงความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ มีความเห็นว่า คณะกรรมการกองทุนมีความถี่มากในการติดตามหนี้ของสมาชิกผู้ค้างชำระในรอบ 1 เดือน และมีการประจาน/ปิดประกาศมาก ในกรณีเกิดการค้างชำระหนี้เงินกู้

พิจารณาในส่วนของการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน โดยใช้แบบจำลองโลจิสต์(Logistic regression) ผลการทดสอบ พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และระดับนัยสำคัญ 0.1 ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ อายุ สัดส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวในรอบปีต่อเงินกู้กองทุนฯ ความถี่ในการติดตามเงินกู้ของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ทางสังคม จำนวนผู้มีงานทำในครอบครัว และอาชีพ

เกษตรกรรม ในขณะที่ตัวแปรเงินฝากสัจจะ การหมุนหนี้ และสถานภาพสมรส ไม่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) ของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านรวมถึงสมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านนั้น ได้แก่ การติดตามเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวถือเป็นปัจจัยด้านการบริหารจัดการกองทุนฯ ซึ่งนับเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งในหลายๆ พื้นที่นั้นประสบปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพของคณะกรรมการกองทุนฯ ในขณะที่อีกหลายกองทุนฯ คณะกรรมการมีผู้นำที่มีประสบการณ์จากการรับราชการหรือทำงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาก่อน ทำให้การบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านตนเองเป็นไปอย่างมีระบบ ตรงตามกฎระเบียบ เกิดประโยชน์ในด้านสวัสดิการแก่ชุมชนหรือหมู่บ้านของตนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านตัวผู้บริหาร ได้แก่ ความเกรงใจและความเคารพนับถือในตัวประธานกองทุนฯ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่น่านับถือของคนในหมู่บ้านทำให้เวลาบอกกล่าวหรือขอความร่วมมืออะไร ชาวบ้านก็จะทำตามด้วยความเต็มใจ และปัจจัยสุดท้ายคือ ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีระหว่างคนในหมู่บ้านหรือชุมชน โดยชุมชนไหนมีความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง อยู่กันอย่างเครือญาติ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมหรือเชื้อสายเดียวกัน ก็จะมีความรู้สึกที่เป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งจะพบเห็นได้จากหมู่บ้านที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีเชื้อสายรามัญที่มีประเพณีสงกรานต์เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าวจะคำนึงถึงตัวแปรความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นอย่างมาก ในขณะที่บางชุมชนหรือบางหมู่บ้านที่มีคนต่างถิ่นอพยพเข้ามาอยู่อาศัย ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกอ่อนแอ ทำให้ไม่มีผลในการอธิบายการชำระคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า หมู่บ้านที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน จะทำให้สมาชิกในหมู่บ้านมีความกระตือรือร้น มีน้ำใจ มีจิตสาธารณะ ซึ่งหมู่บ้านที่มีลักษณะดังกล่าวนี้จะสามารถตอบสนองความต้องการของคนในหมู่บ้านได้มากกว่าหมู่บ้านที่วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านดำเนินไปแบบตัวใครตัวมัน ต่างคนต่างอยู่โดยปราศจากความไว้วางใจต่อกัน ความสัมพันธ์ที่จะทำให้ชุมชนหรือหมู่บ้านเข้มแข็ง คือ หมู่บ้านหรือชุมชนที่มีความไว้วางใจกัน ช่วยเหลือกัน ร่วมมือกัน ทำกิจกรรมต่างๆ เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ทั้งความรู้และความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นนับว่าเป็นทุนทางสังคมของหมู่บ้านหรือชุมชน เพราะทำให้คนและชุมชน

ดำรงอยู่ได้ มีการสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์มีคุณค่าทางจิตใจและร่างกาย ทำให้เกิดความผูกพันกับชุมชนนั้นตามมา

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาถึงปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ควรเพิ่มความถี่ของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ในการติดตามหนี้ เพื่อป้องกันการเกิดหนี้เสียของกองทุนหมู่บ้าน
2. จัดให้มีกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือ รวมไปถึงความเข้มแข็งของหมู่บ้าน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการควบคุมสมาชิกในหมู่บ้าน
3. นำกำไรที่ได้จากกองทุนหมู่บ้านจัดสรรเป็นสวัสดิการชุมชน เพื่อให้สมาชิกในหมู่บ้านได้รับประโยชน์จากการนำดอกผลที่ได้จากชำระคืนเงินกู้กลับคืนแก่ชุมชนดังกล่าว

6.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาคั้งต่อไป

1. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน นั้น ในครั้งต่อไปควรเพิ่มตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ เช่น ภาระหนี้สินอื่นๆนอกเหนือจากเงินกองทุนฯ จำนวนครั้งในการขอกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น เพื่อให้การวิเคราะห์มีความถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น
2. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการผิดชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน โดยใช้แบบจำลองโลจิสติก ในครั้งนี้ เก็บข้อมูลจากการออกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างเท่านั้น หากจะนำผลการศึกษาที่ได้ไปประยุกต์ใช้ควรเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างของสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน เพื่อความแม่นยำในการอธิบายผล

รายการอ้างอิง

ปรัชญา ปิ่นมณี. หนี้ในระบบ ภาวะหนี้สินเรื้อรัง และการเจริญเติบโตของภาคเกษตรกรรมไทย: สมมติฐานจากกรณีพิเศษของแบบจำลอง AK. วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์(2548) ปีที่ 23 ฉบับที่ 4 .

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรมและพรรณทิพย์ เพชรมาก . ระบบการเงินผู้มีรายได้น้อย. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2544.

เพลินพิศ สัตย์สงวน.9-10 ธันวาคม. สถาบันการเงินเฉพาะกิจ: เครื่องมือของนโยบายรัฐในการเข้าถึงผู้ที่ไม่ได้รับการบริการจากธนาคารพาณิชย์.เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยประจำปี2549 เรื่อง คู่หนึ่งทศวรรษหลังวิกฤตเศรษฐกิจ: ได้เรียนรู้และปรับปรุงอะไรบ้าง?, 2549.

เยาวเรศ ทับพันธุ. ปัจจัยกำหนดแหล่งเงินทุนและระดับการกู้ยืมของครัวเรือนชนบท.สินเชื่อในชนบทประเทศไทย.สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2534.

เริงชัย ต้นสุชาติ. เศรษฐกิจ.กรุงเทพ: โรงพิมพ์ไททอล์คเกอร์, 2548.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาและวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการเงินระดับจุลภาค.สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547.

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน) . รายงานผลการวิจัยสถาบันการเงินในระดับจุลภาค:กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างบังกลาเทศ มองโกเลีย และไทย , 2552.

สุทธภา อมรวิวัฒน์ และเกียรติพงศ์ อริยปรัชญา . ปัจจัยทุนทางสังคมต่อความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้านฯ .โครงการวิจัยการประเมินนโยบายสาธารณะด้านสังคมที่มีความสำคัญ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และ มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.) , 2549.

สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม. รายงานการประเมินความยากจน. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550.

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. วารสารการเงินการคลัง(2547) .

ศิริพร ศิริปัญญาวัฒน์ และ สาคร ศรีสวัสดิ์ . ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในภาคเหนือ. รายงานภาวะเศรษฐกิจการเงินภาคเหนือ เดือนพฤษภาคม(2550). ธนาคารแห่งประเทศไทย.

ศักดิ์ชาย ถนอมสมบัติ. พฤติกรรมการใช้เงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านคำไผ่ หมู่ที่ 2 ต.หนองกุง อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ .วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาศิลปศาสตร ศึกษาศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

กรรมการกองทุนลัดตะนง. สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2554.

เหรียญก กองทุนหมู่บ้านลัดตะนง. สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2554.

ประธานกองทุนหมู่บ้านลัดโพธิ์. สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2554.

ประธานกองทุนหมู่บ้านทรงคะนอง. สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2554.

ประธานกองทุนหมู่บ้านสะพานช้าง. สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2554.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ .รายงานข้อมูลกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.
[ออนไลน์].2554.แหล่งที่มา:www3.cdd.go.th/samutprakan/DCS/10/phrapradaeng.pdf
[2554,31 มีนาคม]

จังหวัดสมุทรปราการ .แนะนำสมุทรปราการ.[ออนไลน์].แหล่งที่มา :
www.samutprakan.go.th/Title/hist.html

จังหวัดสมุทรปราการ .เขตปกครองและประชากร.[ออนไลน์].แหล่งที่มา :
www.samutprakan.go.th/m_n3_2.php

ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ.อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ.[ออนไลน์].
แหล่งที่มา:www.amphoe.com/menu.php

สมุทรปราการไกด์.มอญปากลัด มอญพระประแดง จ.สมุทรปราการ. [ออนไลน์].แหล่งที่มา:
www.samutprakanguide.com/2434/สังคมและวัฒนธรรม/ชาวสมุทรปราการ/มอญปาก
ลัด-มอญพระประแดง-จสมุทรปราการ/

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.นโยบายและวัตถุประสงค์ของ
กองทุนหมู่บ้าน. [ออนไลน์].แหล่งที่มา:
www.villagefund.or.th/index.aspx?pageid=469&parent=433&directory=1964&pagenam
e=content

Adriana de la Huerta. Microfinance in Rural and Urban Thailand: Policies, Social Ties and
Successful Performance.University of Chicago, 2010.

Banerjee, Abhijit V., Timothy Besley, and Timothy W. Ginnane. Thy neighbor's keeper: design
of a credit cooperative with theory and a test. *Quarterly Journal of Economics*, vol.
102(9), pp. 491-515,1994.

- Bert D'Espallier, Isabelle Guérin and Roy Mersland. Women and Repayment in Microfinance, 2009.
- Besley, T., & Coate, S. Group lending, repayment incentives and social collateral. *Journal of Development Economics*. 46(1), 1–18, 1995.
- Conning, J., Group Lending, Moral Hazard and the Creation of Social Collateral. IRIS Working Paper a165. University of Maryland at College Park, 1996.
- Diagne, A., Default Incentives, Peer Pressure, and Equilibrium Outcomes in Group-based Lending Programs. Working paper, IFPRI, 1998.
- Dean S. Karlan. Social connection and Group Banking .Economic Growth Center. Yale University, 2005.
- Ghatak, M., & Guinnane, T. W. The economics of lending with joint liability: theory and practice. *Journal of Development Economics*. 60(1). 533–556, 1999.
- Floro, S., & Yotopoulos, P. A. Informal credit markets and the new institutional economics: the case of the Philippine agriculture. Boulder: Westview Press, 1999.
- Hulme, D., Can the Grameen Bank be replicated? Recent experiments in Malaysia, Malawi and Sri Lanka. *Development Policy Review* 8.287–300, 1990.
- Jonathan Morduch. The Microfinance Promise . *Journal of Economic Literature*, Vol. 37, No. 4. pp. 1569-1614, 1999.
- Joseph P. Kaboski and Robert M. Townsend . Structural Evaluation of a Large-Scale Quasi-Experimental Microfinance Initiative, 2010.

- Maitreesh Ghatak , Timothy W. Guinnane.The economics of lending with joint liability: theory and practice.*Journal of Development Economics*. Vol. 60_1999.195–228,1999.
- Mondal, W.I., Tune, R.A.Replicating the Grameen Bank in North America: the good faith fund experience.*The Grameen Bank: Poverty Relief in Bangladesh*. Westview Press, San Francisco,1993.
- Montgomery, R., Bhattacharya, D., Hulme, D.Credit for the poor in Bangladesh: the BRAC Rural Development Programme and the Government Thana Resource Development and Employment Programme. In: Hulme and Mosley,1996.
- Niels Hermes and Robert Lenslik. Peer Monitoring, Social Ties and Moral Hazard in Group Lending Programs: Evidence from Eritrea .*World Development* Vol. 33, No. 1, pp. 149–169,2004.
- O'Brien, Timothy. For Banks, A Big Nudge to do More: Communities Fear Lending Drop-Off. *New York Times*, July 5, pp. D 1-D9,1998.
- Sinad Treevanchai.Social capital and the performance of saving groups :A case study in Songkhla.Master of Economics. Thammasat University,2003.
- Stiglitz,Joseph and Hoof,Karl.Introduction:Imperfect Information and Rural Credit Market Puzzles and Policy Perspective. *The World Bank Economic Review*. Vol4(3) ; 235-250,1990.
- Wydick, B.Can Social Cohesion be Harnessed to Repair Market Failures? Evidence from Group Lending in Guatemala. Working paper, University of California, San Francisco. *Economic Journal* 109_457., 463–475,1990.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.1 ความเป็นมา

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ถือได้ว่าเป็นโครงการทางการเงินในระดับจุลภาคที่สำคัญของไทยในปัจจุบัน ที่สามารถขยายการให้บริการทางการเงินได้อย่างครอบคลุมกว้างขวางมากที่สุด และยังมีขนาดใหญ่ที่สุดอีกด้วย ในปี 2551 พบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีปริมาณเงินทุนเพื่อใช้ดำเนินการมากถึง 132,440.48 ล้านบาทโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเริ่มจัดตั้งและดำเนินการขึ้นในปี 2544 ตามนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน และเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้พัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรและกองทุนของตนเองอันนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน 16 โดยมีสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) เป็นหน่วยงานในการบริหารจัดการในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีการจัดหาเงินกองทุนในระยะเริ่มต้นรัฐบาลใช้เงินกู้จากธนาคารออมสิน และตั้งงบประมาณเพื่อใช้คืนเงินกู้ พร้อมชดเชยดอกเบี้ย เพื่อจัดสรรเงินกองทุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท ในลักษณะเงินทุนหมุนเวียน โดยกำหนดเป้าหมายการดำเนินการในระยะแรกในหมู่บ้าน 70,865 หมู่บ้าน และชุมชนเมืองประมาณ 4,000 ชุมชน

1.2 นโยบายและวัตถุประสงค์

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ 5 ประการ¹ คือ

1.2.1 เป็นแหล่งหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน เพิ่มรายได้ เพื่อนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน

1.2.2 ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

1.2.3 เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.2.4 กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ

1.2.5 เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

¹ สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, นโยบายและวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน[ออนไลน์], แหล่งที่มา www.villagefund.or.th/index.aspx?pageid=469&parent=433&directory=1964&pagename=content

1.3 ลักษณะการดำเนินการ

การดำเนินงานในระดับหมู่บ้านหรือชุมชนกำหนดให้สมาชิกเป็นผู้บริหารและควบคุมดูแลในการจัดการเงินกองทุนตนเอง โดยให้แต่ละหมู่บ้านหรือแต่ละชุมชนเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวน 15 คนจากสมาชิกของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นๆ เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกองทุนและการอนุมัติเงินกู้ยืม พร้อมทั้งจัดทำระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกองทุนหมู่บ้าน รับสมัครสมาชิก ระดมทุน จัดทำระบบบัญชี จัดทำระบบตรวจสอบ แล้วจึงขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองกับทางสถาบันการเงินที่กำหนด

1.4 การบริหารจัดการการเงิน

ในระยะเริ่มแรก กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะได้รับการจัดสรรเงินกองทุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท ในลักษณะเงินทุนหมุนเวียน สำหรับจัดสรรเงินเพื่อให้กู้ยืมในหมู่บ้านและชุมชน โดยจะขึ้นอยู่กับคณะกรรมการกองทุนที่เกิดจากการคัดเลือกของสมาชิกในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นๆ โดยในการขอกู้ ทางกองทุนจะกำหนดให้สมาชิกเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารเพื่อใช้ในการรับและชำระคืนเงินกู้ผ่านทางธนาคาร 3 แห่ง คือ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารกรุงไทยที่สาขาธนาคารโดยตรง ซึ่งจะแตกต่างจากระบบของกลุ่มออมทรัพย์/องค์กรการเงินระดับชุมชนต่างๆ ที่มีการดำเนินการอยู่ที่กลุ่มในหมู่บ้าน/ชุมชนโดยทั่วไป

1.5 การให้สินเชื่อ

โดยทั่วไปในการขอกู้ มีข้อกำหนดให้ผู้ที่ขอกู้ต้องมีบุคคลค้ำประกัน 2 คน และสามารถกู้ได้ไม่เกิน 20,000 บาท หากมีความจำเป็นอาจให้กู้ได้ไม่เกิน 50,000 บาท อย่างไรก็ตาม ในกรณีฉุกเฉิน คณะกรรมการสามารถอนุมัติให้กู้ได้มากกว่าวงเงินที่กำหนดตามความเหมาะสมและความจำเป็นขึ้นอยู่กับกฎระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด โดยมีระยะเวลาใช้คืนเงินกู้ไม่เกิน 1 ปี หรือภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นๆ กำหนดการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของกองทุนต่างๆ ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นๆ เป็นผู้กำหนด โดยปกติไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี สำหรับเงินกู้ที่ระยะเวลาใช้คืนเงินกู้ไม่เกิน 1 ปี

1.6 ผลการดำเนินงาน

สำหรับการประเมินประสิทธิภาพของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีการใช้เกณฑ์ต่างๆ เพื่อจัดอันดับมาตรฐานของกองทุนตามความสามารถของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ละแห่ง ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ A AA และ AAA ซึ่งกองทุนที่ได้รับการจัดอันดับ AAA นั้น จะสามารถขอเพิ่มวงเงินกู้เพิ่มได้อีกแห่งละ 100,000 บาทจากการศึกษาของเพลินพิศ สัตย์สงวน (2549)17 พบว่า โดยเฉลี่ยในช่วงปี 2545-2548 มีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จำนวนร้อยละ 33 ที่ได้รับการประเมินโดยได้มาตรฐาน AAA ซึ่งหมายถึง มีการบริหารจัดการได้ดีเยี่ยม ร้อยละ 63 ได้มาตรฐาน AA หรือมีการบริหารจัดการในระดับปานกลาง และมีร้อยละ 3 ที่ได้มาตรฐาน A หรือต้องมีแก้ไขการปรับปรุงการบริหารจัดการ

ตารางที่ 1.6 การจัดอันดับมาตรฐานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมาตรฐาน AAA มาตรฐาน AA และมาตรฐาน A

	มาตรฐาน AAA	มาตรฐาน AA	มาตรฐาน A
เงินกู้	ชำระคืนร้อยละ 90 ขึ้นไป	ชำระคืนร้อยละ 70-90	ชำระคืนต่ำกว่าร้อยละ 70
เงินออม	มีการออมร้อยละ 80 ขึ้นไป	มีการออมร้อยละ 60-80	มีการออมต่ำกว่าร้อยละ 60-80
ผลประกอบการ	มีกำไร	เท่าทุน	ขาดทุน
ด้านสังคม	-มีกองทุนสวัสดิการ และมีการเบิกจ่าย -มีสมาชิกเพิ่มขึ้น -สมาชิกร้อยละ 90 มีส่วนร่วมในกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	-มีกองทุนสวัสดิการ แต่ยังไม่มีการเบิกจ่าย -มีสมาชิกเท่าเดิม -สมาชิกร้อยละ 75 มีส่วนร่วมในกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	-ไม่มีกองทุนสวัสดิการ -มีสมาชิกลดลง -สมาชิกร้อยละ 60 มีส่วนร่วมในกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
การใช้เงินตามวัตถุประสงค์	สมาชิกร้อยละ 80 ขึ้นไป	สมาชิกร้อยละ 70-80	สมาชิกต่ำกว่าร้อยละ 70

ที่มา: เพลินพิศ สัตย์สงวน “สถาบันการเงินเฉพาะกิจ; เครื่องมือของนโยบายรัฐในการเข้าถึงผู้ที่ไม่ได้รับการบริการจากธนาคารพาณิชย์” เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยประจำปี 2549 เรื่อง “ผู้หญิงทศวรรษหลังวิกฤตเศรษฐกิจ: ได้เรียนรู้และปรับปรุงอะไรบ้าง? 9-10 ธันวาคม 2549.

ตัวอย่างใบสมัครสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

กองทุนหมู่บ้านตา สะพานช้าง
หมู่ 7 ตำบล บางพิง อำเภอ พระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ
ใบสมัครสมาชิก

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า (นาย, นาง, นางสาว)..... อายุ.....ปี
เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ..... อยู่บ้านเลขที่..... หมู่ 7 ตำบล บางพิง อำเภอ พระประแดง
จังหวัด สมุทรปราการ โทรศัพท์..... เลขบัตรประชาชน.....
อาชีพหลัก.....อาชีพรอง.....

ข้าพเจ้าคองใจ และขอสัญญาไว้กับ กองทุนหมู่บ้านสะพานช้าง หมู่ 7 ตำบล บางพิง อำเภอ พระประแดง
จังหวัด สมุทรปราการ

ว่าข้าพเจ้าสามารถส่งเงินได้เพื่อการออมทรัพย์ ได้ เดือนละ.....บาท (.....)

ข้าพเจ้าเข้าใจหลักการ และวัตถุประสงค์ ของกองทุนหมู่บ้านสะพานช้าง หมู่ 7 เป็นอย่างดี และข้าพเจ้าสัญญาว่า
จะปฏิบัติตามข้อตกลง, ระเบียบข้อบังคับ และระเบียบปฏิบัติของกองทุนหมู่บ้านฯ โดยเคร่งครัด และขอรับรองว่า ข้อความ
ทั้งหมดข้างต้นเป็นความจริง ข้าพเจ้านำเงินที่จะ ส่งมอบต่อ กองทุนหมู่บ้านฯ คือตนเอง ตามกำหนดเวลาการส่งเงิน
ที่จะ พร้อมกันนี้ ได้ส่งเงินเพื่อการออม จำนวน.....บาท และค่าธรรมเนียมแรกเข้า

ครั้งที่ 1 จำนวน 30.00 บาท ครั้งที่ 2 จำนวน 50.00 บาท ครั้งที่ 3 จำนวน 100.00 บาท

(พร้อมสำเนาบัตรประชาชนมาด้วย)

เมื่อข้าพเจ้าถึงแก่กรรม ข้าพเจ้าขอมอบเงิน ส่วนที่ข้าพเจ้ามีสิทธิ ที่มีพึงได้จากกองทุนฯ หมู่ 7 ตำบล บางพิง
ให้แก่ 1..... 2..... 3.....

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

(.....)

ลงชื่อ.....นายทะเบียน ลงชื่อ.....ผู้ปกครองให้ความยินยอม
(.....) (.....) ในกรณีผู้สมัครเป็นเด็กฯ

ลงชื่อ.....ประธานกองทุนฯ

(.....)

ได้รับค่าเงินส่งเพื่อการออม และค่าสมัครแรกเข้าแล้ว เป็นเงิน.....บาท

ลงชื่อ.....เพรียญกิจกองทุนฯ

(.....)

ตัวอย่างใบขอกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน

กองทุนหมู่บ้านสะพานช้าง

หมู่ 7 ตำบล บางพิง อำเภอ พระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ
คำขอกู้เงินกองทุนฯ

เขียนที่.....
วันที่..... เดือน..... พ.ศ. 25.....

เรียน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านสะพานช้าง

ข้าพเจ้า (นาย, นาง, นางสาว)อายุ.....ปี
เพศ ชาย หญิง สถานภาพ โสด สมรส หย่า อยู่บ้านเลขที่.....
หมู่ 7 ตำบล บางพิง อำเภอ พระประแดง โทรศัพท์..... หมายเลขสมาชิก.....
ปัจจุบัน ข้าพเจ้ามีเงินฝากส่งจะสะสมไว้กับกองทุนฯ จำนวน.....บาท ขอเสนอคำขอกู้เงินกองทุนฯ
ตามรายละเอียด ดังต่อไปนี้:

ข้อ 1. ข้าพเจ้าขอกู้เงินกองทุนฯ จำนวน.....บาท (.....)

ข้อ 2. วัตถุประสงค์ ในการขอกู้เงินเพื่อ.....

ข้อ 3. รายได้ของข้าพเจ้า เดือนละ.....บาท

ข้อ 4. เมื่อข้าพเจ้า ได้รับการอนุมัติให้กู้เงิน ข้าพเจ้าขอสัญญา จะส่งเงินคืนเป็นรายเดือน
เดือนละ.....บาท (พร้อมทั้งดอกเบี้ยตามที่กองทุนฯ กำหนด) จำนวน.....งวด

ข้อ 5. ในการกู้เงินครั้งนี้ ข้าพเจ้าจะกระทำสัญญาการกู้เงิน ความแก่แก่กองทุนฯทั้งหมด
ในวันอาทิตย์ที่ 3 ของเดือน เวลา 18.00 น. ณ ที่ทำการกองทุนฯ พร้อมด้วยผู้ค้ำประกัน

ข้อ 6. ในการกู้เงินครั้งนี้ คู่สมรสของข้าพเจ้า(ถ้ามี) ได้ให้การยินยอม โดยการลงลายมือ
ไว้เป็นหลักฐาน ดังนี้: ลายมือคู่สมรส..... (ตัวบรรจง.....)

ข้อ 7. เพื่อเป็นการรับรองว่า ข้าพเจ้าไม่มีอำนาจ ในหมู่ 7 ตำบล บางพิง ข้าพเจ้าจึงขอ
ให้กรรมการกองทุนหมู่บ้านสะพานช้าง หนึ่งคน เช่นชื่อ รับรองข้าพเจ้า ดังนี้:
ลายมือกรรมการกองทุนฯ..... (ตัวบรรจง.....)

ข้อ 8. การขอกู้เงินครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอเสนอผู้ค้ำประกัน จำนวน.....คน ดังนี้:

คนที่ 1 ชื่อ.....หมายเลขสมาชิก.....

คนที่ 2 ชื่อ.....หมายเลขสมาชิก.....

ข้อ 9. การขอกู้เงินครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอเสนอเงินฝากส่งจะของข้าพเจ้า เป็นหลักประกัน ในอัตรา
ไม่เกินร้อยละ 90 ขณะนี้ข้าพเจ้ามีเงินฝากส่งจะจำนวน.....บาท

ข้อ 10. ข้าพเจ้าทราบหลักเกณฑ์ต่างๆ ของกองทุนฯ เป็นอย่างดี และสัญญาจะปฏิบัติตาม
กฎเกณฑ์ และเงื่อนไขของกองทุนอย่างเคร่งครัด และพร้อมกันนี้ ได้ เสนอสำเนาบัตรประชาชน, สำเนา
ทะเบียนบ้าน และสมุดฝากเงินธนาคารขอเสนอ มาเพื่อพิจารณา ด้วยแล้ว

ลงชื่อ.....ผู้ขอกู้เงิน

ตัวอย่างระเบียบข้อบังคับการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน

กองทุนหมู่บ้านสะพานช้าง

วงเงินให้กู้ยืม

คณะกรรมการพิจารณาอนุมัติวงเงินให้สมาชิกกู้ยืม ตามสภาพความสม่ำเสมอ (เครดิต) ของการชำระเงิน
ของสมาชิกแต่ละคน (ตามระเบียบข้อบังคับว่าด้วย "การกู้เงินกองทุน ฯ" ข้อ 9 ดังต่อไปนี้ :

9.1. สมาชิกที่ชำระเงินสม่ำเสมอ	3	เดือน	อนุมัติให้กู้ได้ไม่เกิน	5,000.00	บาท
9.2. สมาชิกที่ชำระเงินสม่ำเสมอ	4	เดือน	อนุมัติให้กู้ได้ไม่เกิน	6,000.00	บาท
9.3. สมาชิกที่ชำระเงินสม่ำเสมอ	5	เดือน	อนุมัติให้กู้ได้ไม่เกิน	7,000.00	บาท
9.4. สมาชิกที่ชำระเงินสม่ำเสมอ	6	เดือน	อนุมัติให้กู้ได้ไม่เกิน	8,000.00	บาท
9.5. สมาชิกที่ชำระเงินสม่ำเสมอ	7	เดือน	อนุมัติให้กู้ได้ไม่เกิน	9,000.00	บาท
9.6. สมาชิกที่ชำระเงินสม่ำเสมอ	8	เดือน	อนุมัติให้กู้ได้ไม่เกิน	10,000.00	บาท
9.7. สมาชิกที่ชำระเงินสม่ำเสมอ	9	เดือน	อนุมัติให้กู้ได้ไม่เกิน	15,000.00	บาท
9.8. สมาชิกที่ชำระเงินสม่ำเสมอ	10	เดือน	อนุมัติให้กู้ได้ไม่เกิน	20,000.00	บาท
9.9. สมาชิกที่ชำระเงินสม่ำเสมอ	11	เดือน	อนุมัติให้กู้ได้ไม่เกิน	25,000.00	บาท
9.10. สมาชิกที่ชำระเงินสม่ำเสมอ	12	เดือน	อนุมัติให้กู้ได้ไม่เกิน	30,000.00	บาท
9.11. สมาชิกที่ชำระเงินสม่ำเสมอ	18	เดือน	อนุมัติให้กู้ได้ไม่เกิน	40,000.00	บาท
9.12. สมาชิกที่ชำระเงินสม่ำเสมอ	24	เดือน	อนุมัติให้กู้ได้ไม่เกิน	50,000.00	บาท

หมายเหตุ 1. ในการชำระเงินฝากสัจจะ เงินต้น และดอกเบี้ย สมาชิกอาจมีความจำเป็น
หรือขัดข้องทางการเงิน ไม่สามารถชำระเงินตามงวดเวลาที่สัญญาไว้ และไม่มีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยง
การชำระเงินดังกล่าว คณะกรรมการเห็นควรอนุมัติ ขอมให้ขาดการชำระเงินได้ 1 งวด สำหรับข้อ 9.12

2. สมาชิกอาจขอกู้เกินของ(สัจจะ) ของตนเองได้ โดยไม่ต้องมีผู้ค้ำประกันใดๆ
ในวงเงินไม่เกินร้อยละ 90 ของจำนวนเงินสัจจะสะสมของตนเอง ณ วันที่ขอกู้เงิน

3. ความสม่ำเสมอในการชำระเงิน (เครดิต) คือ การชำระเงินตามที่สัญญาไว้เป็น
สัญญาการกู้เงินจากกองทุน ฯ ซึ่งประกอบด้วย เงินฝากสัจจะ ชำระเงินต้น และดอกเบี้ย สำหรับสมาชิก
ที่ขัดข้องทางการเงิน คณะกรรมการ อนุมัติ ให้ชำระเงินฝากสัจจะ ดอกเบี้ย และชำระเงินต้นอย่างน้อย
100.00 บาท โดยคณะกรรมการ อนุมัติให้ถือเป็นความสม่ำเสมอ ในการชำระเงิน ดังกล่าว

ตัวอย่างการจัดทำงบทดลอง

กองทุนหมู่บ้านตา/สะพานช้าง

งบทดลอง

ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2554

ชื่อบัญชี	ยกมาจากเดือนก่อน		เดือนนี้		ยอดยกไป	
	ลูกหนี้	เจ้าหนี้	ลูกหนี้	เจ้าหนี้	ลูกหนี้	เจ้าหนี้
เงินฝากสัจจะ		2,190,270.00	23,000.00	54,290.00		2,221,560.00
เงินค่าธรรมเนียมแรกเข้า		1,200.00				1,200.00
เงินค่าธรรมเนียมการกู้เงิน		5,107.00		1,450.00		6,557.00
เงินอุดหนุนจาก กทช(เงินล้าน)		1,400,000.00				1,400,000.00
ดอกเบี้ยรับจากเงินกู้กองทุน 1		67,503.00		8,485.00		75,988.00
ดอกเบี้ยรับจากเงินกู้กองทุน 2		54,155.00		8,811.00		62,966.00
ดอกเบี้ยรับจากธนาคาร		3,463.66				3,463.66
เงินฝากเบิก		5,960.00				5,960.00
เงินรอจ่ายเงิน		9,549.00				9,549.00
เงินกำไร - ขาดทุน						
เงินต้นสำรองกองทุนฯ		84,719.89				84,719.89
เงินประกันความเสี่ยง		85,397.00				85,397.00
เงินทุนเพื่อการศึกษา		1,780.00				1,780.00
เงินทุนเพื่อสาธารณประโยชน์		7,253.00	516.00			6,737.00
ทุนก่อตั้งสำนักงานกองทุน ฯ		3000.00				3000.00
เงินปันผลเงินฝากสัจจะ						
เงินเฉลี่ยคืนดอกเบี้ยเงินกู้						
เงินตอบแทนคณะกรรมการ						
รายได้อื่นๆ		2,670.00		90.00		2,760.00
เงินสด	46.25				46.25	
เงินฝากธนาคารบัญชี 1(ฉุกเฉิน)	259,728.48		44,950.00		304,678.48	
เงินฝากธนาคารบัญชี 2(สัจจะ)	213,907.74		29,201.00		243,108.74	
เงินให้สมาชิกกู้บัญชี 1(ฉุกเฉิน)	1,613,460.00			36,465.00	1,576,995.00	
เงินให้สมาชิกกู้บัญชี 2(สัจจะ)	1,762,006.00		57,807.00	50,273.00	1,770,140.00	
ค่าเก็บเงินสมาชิกรายวัน 5%	2,831.00		598.00		3,430.00	
ค่าเสื่อมราคาทรัพย์สิน						
ค่าใช้จ่ายทั่วไป	2,640.00		320.00		2,960.00	
ค่าเครื่องเขียน-แบบพิมพ์	1,660.00		271.00		1,931.00	
ค่าเครื่องใช้สำนักงาน	27,320.08				27,320.08	
เงินตอบแทนเจ้าหนี้	14,000.00		2,000.00		16,000.00	
เงินค่าทวงหนี้	6,455.00				6,455.00	
ค่าใช้จ่ายการประชุมใหญ่	9,673.00				9,673.00	
เบี้ยประชุมกรรมการ	7,700.00		1,200.00		8,900.00	
รวมยอด	3,922,027.55	3,922,027.55	159,864.00	159,864.00	3,971,637.55	3,971,637.55

.....

.....

ภาคผนวก ข

14. นอกจากท่านได้กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านแล้ว ท่านได้กู้เงินจากแหล่งใดอีกบ้าง(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ☐ ธนาคารพาณิชย์	2. ☐ แหล่งเงินกู้นอกระบบ
3. ☐ ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน	4. ☐ อื่นๆ ระบุ.....

15. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านนำเงินจากแหล่งใดมาชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านฯ

1. ☐ เงินได้จากการประกอบอาชีพ	2. ☐ รายได้ของครอบครัว
3. ☐ ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน	4. ☐ เงินที่กู้นอกระบบ
5. ☐ อื่นๆ ระบุ.....	

16. เมื่อครบกำหนดชำระคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านฯ(ครบ 1 ปี)ในรอบที่ผ่านมา จำนวนเงินที่ท่านได้ชำระคืนแก่กองทุนหมู่บ้านฯ

เงินต้น.....บาท

ดอกเบี้ย.....บาท

17. สภาพการชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านฯในปัจจุบัน

1. ชำระได้ครบตามจำนวน 2. ชำระได้บางส่วน 3. ชำระหนี้ไม่ได้

18. ท่านคิดว่า การค้างชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ตรงเวลา จะกระทบถึงความสัมพันธ์ที่มีระหว่างท่านกับคนในหมู่บ้าน/ชุมชนระดับใด

1. กระทบ 2. ไม่กระทบ

19. ท่านมีความใส่ใจถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อคนในหมู่บ้าน/ชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่หรือไม่ ถ้าพวกเขาทราบว่าท่านค้างชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ตรงตามกำหนด

1. ใส่ใจ 2. ไม่ใส่ใจ

20. เมื่อท่านกู้เงินจากกองทุนแล้วเกิดการค้างชำระหรือชำระหนี้ไม่ตรงตามกำหนด คนในหมู่บ้าน/ชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่จะมีปฏิกิริยาต่อท่านอย่างไร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ☐ ประจาน/ปิดประกาศ	2. ☐ ไม่คบค้าสมาคม/มีท่าทีห่างเหิน
3. ☐ ชุบชิบ/นินทา	4. ☐ ไม่มีอะไรเกิดขึ้น

21. เมื่อเพื่อนบ้าน/คนในชุมชนของท่านกู้เงินจากกองทุนแล้วเกิดการค้างชำระหรือชำระหนี้ไม่ตรงตามกำหนด ท่านจะมีปฏิกิริยาต่อคนเหล่านั้นอย่างไร

1. ☐ ประจาน/ปิดประกาศ	2. ☐ ไม่คบค้าสมาคม/มีท่าทีห่างเหิน
3. ☐ ชุบชิบ/นินทา	4. ☐ ไม่มีอะไรเกิดขึ้น

22. ท่านจะยังคงไว้วางใจเพื่อนบ้าน/คนในชุมชนของท่านที่ค้างชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ตรงเวลา ให้ดูแล/จัดการบางสิ่งบางอย่าง ในยามที่ท่านติดธุระหรือไม่

1. ไม่ไว้วางใจเลย 2. ไม่ค่อยไว้วางใจ
3. ไว้วางใจเหมือนเดิม

23. ถ้าท่านกู้เงินจากกองทุนแล้วเกิดการค้างชำระหรือชำระหนี้ไม่ตรงกำหนด เพื่อนบ้าน/คนในชุมชนจะยังคงไว้วางใจให้ท่านดูแล/จัดการบางสิ่งบางอย่าง ในยามที่ติดธุระหรือไม่

1. ไม่ไว้วางใจ 2. ไว้วางใจเหมือนเดิม

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องว่างที่ตรงกับคำตอบของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ 5=มากที่สุด 4=มาก 3=ปานกลาง 2=น้อย 1=น้อยที่สุด

รายละเอียด	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
22. มีการประชาสัมพันธ์ เช่น หอกระจายข่าว ป้าย หรือมีหนังสือเตือนการชำระคืนเงินกู้					
23. ความถี่ของกรรมการกองทุนต่อการติดตามหนี้ของสมาชิกผู้ค้างชำระในรอบ 1 เดือน					
24. ความวิตกกังวลเมื่อมีการทวงถามหนี้ของกรรมการกองทุนบ่อยครั้ง					
25. ความรู้สึกเกรงใจหรืออับอายที่ท่านมีต่อประธาน/กรรมการกองทุน เมื่อโดยทวงถามถึงการชำระหนี้เงินกู้					
26. มีการหักเงินฝากสัจจะไปชำระแทนหนี้เงินกู้					
27. มีการประจาน/ปิดประกาศ คนที่ค้างชำระหนี้เงินกู้					

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านฯ

1. ปัญหาที่ท่านประสบในการชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านฯ มีปัญหาอะไรบ้าง อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

2. ข้อเสนอแนะที่ท่านมีในการชำระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้านฯ

.....
.....
.....
.....
.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวชุติมา เกรียงพันธุ์ เกิดเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2530

สำเร็จการศึกษา

- ระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนศึกษานารี กรุงเทพฯ
- ระดับบัณฑิตศึกษาจาก คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับสอง

ประสบการณ์ด้านการฝึกงาน

- ปี 2552 ฝึกงานที่สำนักนโยบายการคลัง สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

ที่อยู่ปัจจุบัน

31 หมู่ 9 ซอยทรงคนอง ถนนเพชรหึง ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
10130